

ก

กระออม, ถนน ถนนเชื่อมระหว่างถนนนครสวรรค์กับถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร

ถนนกระออมสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนเชื่อมระหว่างถนนนครสวรรค์กับถนนราชดำเนินนอก พระราชทานนามว่า ถนนกระออม และในคราวเดียวกันได้พระราชทานนามถนนที่ตัดหลังวัดโสมนัสวิหาร ว่า ถนนพะเนียง คำว่ากระออม หมายถึง ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ ยาชั้น รูปคล้ายกระบุง ไม่มีคอ ใช้ใส่น้ำ ปัจจุบันถนนกระออมมีความยาวประมาณ ๑๓๕ เมตร

กรุงเกษม, ถนน ถนนเลียบบคลองผดุงกรุงเกษม เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

ถนนกรุงเกษมเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๕ แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ มีความยาวตลอดสาย ๔.๕ กิโลเมตร ตั้งต้นจากปากคลองผดุงกรุงเกษมทางด้านเหนือเลียบบริมคลองมาจนถึงเชิงสะพานพิทยเสถียรซึ่งจะข้ามไปหัวลำโพง ถนนเส้นนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการขุดคลองและสร้างถนนขนานข้าง และโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า ถนนกรุงเกษม

กรุงเทพ, สะพาน สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมระหว่างเขตบางคอแหลมกับเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

สะพานกรุงเทพเป็นสะพานโครงเหล็กตลอดชนิดเปิด-ปิดได้ มีช่องทางรถวิ่ง ๔ ช่องจราจร มีความกว้างของ

สะพาน ๑๒ เมตร ความยาว ๖๖๑.๐๕ เมตร สร้างเสร็จ และเปิดการจราจรเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๒
กรุงธน, สะพาน; ซางฮี้, สะพาน สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ถนนราชวิถี เชื่อมระหว่างเขตดุสิตกับเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

สะพานกรุงธนสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นสะพานที่สร้างขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการคมนาคมแก่ประชาชนสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และแบ่งเบาความคับคั่งของสะพาน พระพุทธยอดฟ้า สะพานกรุงธนสร้างเสร็จและเปิดการจราจร เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ เรียกกันว่า สะพานซางฮี้ เพราะเริ่มต้นที่ถนนราชวิถีหรือถนนซางฮี้ และขณะที่เริ่มก่อสร้างประชาชนเรียกสะพานนี้ว่า สะพานซางฮี้ จึงเรียกกันมาจนปัจจุบัน สะพานกรุงธนเป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่สำคัญสะพานหนึ่งของกรุงเทพมหานคร
กลางวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอ เมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

วัดกลางเป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยอยุธยา เดิมชื่อ วัดตะโกทอง ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า วัดกลาง เพราะตั้งอยู่ กลางระหว่างวัดนอกคือวัดพิชัยสงครามกับวัดใน คือวัด ในเดิมสองวิหาร เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ วัดกลาง เป็นวัดร้างระยะหนึ่ง ในสมัยธนบุรีได้ยกขึ้นเป็นวัดอีกเพราะมี พระสงฆ์มาจำพรรษา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์พระบาท

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์
วัดกลางทั้งพระอาราม และคงจะยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง
ในคราวเดียวกัน

กษัตริย์ศึก, สะพาน สะพานข้ามทางรถไฟและข้ามคลองผดุงกรุงเกษม
ที่ถนนพระรามที่ ๑ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
สะพานกษัตริย์ศึกเดิมชื่อสะพานยศเส ในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สะพานยศเสทรุด
โทรมมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อและสร้างใหม่ขึ้นเป็น
สะพานข้ามทางรถไฟ เพราะเมื่อมีการสร้างสะพานพระราม ๖
เป็นสะพานเชื่อมทางรถไฟสายเหนือและสายใต้เข้าด้วยกัน
ทำให้สถานีรถไฟกรุงเทพฯ เป็นสถานีที่รวมรถไฟทุกสาย
ที่แล่นเข้าและออกจากกรุงเทพฯ ต้องมีการปิดการจราจรใน
ถนนพระรามที่ ๑ บ่อยครั้ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพาน
คอนกรีตเสริมเหล็กข้ามทางรถไฟและลาดไปทางด้านตะวันออก
ของทางรถไฟตามถนนพระรามที่ ๑ ไปบรรจบกับพื้น
ราบถนนเดิม ที่เชิงสะพานด้านตะวันออกมีทางลาดเลี้ยวลง
ไปตามถนนรองเมือง เพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างถนน
พระรามที่ ๑ กับถนนรองเมือง ด้านตะวันตกลาดลงไปบรรจบ
เขื่อนสะพานช่วงที่ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ส่วนสะพาน
บริเวณที่ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ซึ่งเดิมมีสะพานยศเส
เป็นสะพานไม้โปรดเกล้าฯ ให้รื้อลงแล้วสร้างใหม่ ใน พ.ศ.
๒๔๗๑ เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก มีบาทวิถี ๒ ข้าง
เชื่อมสะพานด้านตะวันออกเชื่อมกับเขื่อนสะพานทางรถไฟ

เมื่อสร้างเสร็จโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสะพานยศเสที่
สร้างใหม่นี้ว่า สะพานกษัตริย์ศึก เพื่อให้สัมพันธ์กับถนน
พระรามที่ ๑ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามจากถนนปทุมวัน เริ่มตั้งแต่
สะพานยศเสถึงถนนราชดำริ การพระราชทานนามสะพาน
กษัตริย์ศึกและถนนพระรามที่ ๑ จึงเป็นการเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐม
กษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติทรง
มีบรรดาศักดิ์เป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกในสมัย
ธนบุรี และเพื่อให้คล้องกับถนนพระรามที่ ๑ อันเป็นเส้นทาง
ที่สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเดินทัพกลับจากเขมร
มาปราบจลาจลในกรุงธนบุรีปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานกษัตริย์ศึกเมื่อ
วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ซึ่งเป็นวันที่ระลึกมหาจักรี
บรมราชวงศ์ หรือวันจักรี

กันมาตุยาราม, วัด วัดราชภูริในธรรมยุติกนิกาย ตั้งอยู่ที่ แขวงสัมพันธ-
วงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัดกันมาตุยาราม สร้างใน พ.ศ. ๒๔๐๗ รัชสมัยพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนางกลีบ สาครวาสี
ได้อุทิศสวนดอกไม้สร้างเป็นวัดขึ้น ต่อมาบุตรของนางกลีบ
สาครวาสี คือ พระดรุณรักษา (กัน สาครวาสี) ได้ถวายตัว
เป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
สันนิษฐานว่าเมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วนางกลีบได้น้อมเกล้าฯ

ถวาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า
วัดกันมาตุยาราม แปลว่า วัดของมารดานายกัน

กัปตันบุช, ตรอก ตรอกกัปตันบุชตั้งอยู่ระหว่างตรอกฮ่องกงกับที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขกลาง ถนนเจริญกรุง มีระยะทางจากถนนเจริญกรุงไปจดแม่น้ำเจ้าพระยา

ชื่อตรอกกัปตันบุชมาจากชื่อของพระยาวิสูตรสาคร-ดิฐ หรือกัปตันจอห์น บุช (Captain John Bush) ชาวอังกฤษที่เข้ามารับราชการในตำแหน่งเจ้าท่า สังกัดกรมท่าหลวง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลกิจการทั่วไปและติดต่อกับชาวยุโรป กัปตันบุชเป็นชาวอังกฤษเกิดเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๖๒ เดินทางเข้ามารับราชการในไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงวิสูตรสาครดิฐเจ้าท่า ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญเพราะหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษและนานาประเทศนั้น ประเทศไทยมีเรือจากต่างประเทศเข้ามาค้าขายจำนวนมาก เจ้าท่านนอกจากจะอำนวยความสะดวกด้านการนำร่องแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ไต่สวนคดีความที่เกิดขึ้นในท้องน้ำด้วย ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กัปตันบุชได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระวิสูตรสาครดิฐ และพระยาวิสูตรสาครดิฐตามลำดับ และได้มีโอกาสปฏิบัติราชการใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการตามเสด็จประพาสต่างประเทศ กัปตันบุชและครอบครัวพำนักอยู่ที่บ้านใกล้กับโรงภาษีซึ่งเป็นที่ทำการกรมเจ้าท่า ต่อมาโรงภาษีได้ย้ายไปตั้งในตรอก

โรงาษี ส่วนตรอกบ้านของกัปตันบุชเรียกว่าตรอกกัปตันบุชจนถึงปัจจุบัน แต่เดิมนั้นตรอกกัปตันบุชเป็นที่ตั้งของร้านค้าชาวต่างประเทศจำนวนมาก ปัจจุบันมีสถานเอกอัครราชทูตโปรตุเกสตั้งอยู่ กัปตันบุชถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่กรุงเทพมหานคร ศพของกัปตันบุชอยู่ที่สุสานโปรเตสแตนต์ ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร

กัลยาณมิตรวรมหาวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

วัดกัลยาณมิตรเป็นวัดที่ขุนนางคนสำคัญสร้างขึ้น คือ เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต ต้นสกุลกัลยาณมิตร) ที่สมุหนายก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะที่เจ้าพระยานิกรบดินทร์มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชสุภาวดี ได้อุทิศที่บ้านและซื้อที่ดินบริเวณใกล้เคียงกับบ้านของท่านซึ่งแต่เดิมเป็นหมู่บ้านที่มีพระภิกษุจีนพำนักอยู่ เรียกว่า หมู่บ้านกุฎีจีน แล้วสร้างวัดขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๖๘ จากนั้นได้ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า วัดกัลยาณมิตร เพราะพระองค์และเจ้าพระยานิกรบดินทร์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน โดยธิดาคนหนึ่งของเจ้าพระยานิกรบดินทร์คือ เจ้าจอมมารดาอิ่ง เป็นเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีพระราชธิดา ๑ พระองค์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสถรรฐสุตาหรือพระองค์เจ้าบุตรี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้สร้างพระวิหารหลวงพระราช-

ทานแก้วดกัลยาณมิตรด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าพระยาบดินทรนี่เอง จึงเป็นที่มาของนามวัดกัลยาณมิตร

วัดกัลยาณมิตรเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไตรรัตน์ – นายกซึ่งคนจีนเรียกว่า ซำปอกง หรือซำปอสุดกง และเป็น ที่เคารพนับถือของชาวจีนโดยทั่วไป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า พระพุทธรูปไตรรัตน์นายก

กัลยาณไมตรี, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนสนามไชยถึงถนนราชินี เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนกัลยาณไมตรีเป็นถนนสายสั้น ๆ ตั้งต้นที่ถนนสนามไชยถึงถนนราชินี ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ รัฐบาลไทยได้ตั้งชื่อถนนสายนี้ซึ่งเป็นที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศ (วังสราญรมย์) ว่า ถนนกัลยาณไมตรี เพื่อเป็นเกียรติแก่พระยา กัลยาณไมตรี หรือ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ (Francis Bowes Sayre) ชาวอเมริกันซึ่งเป็นที่ปรึกษาราชการกระทรวงการต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยา กัลยาณไมตรีมีบทบาทสำคัญในการปลดปล่อยข้อผูกพันที่ประเทศไทยทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ตามสนธิสัญญาเบาว์ริงซึ่งทำในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องคนในบังคับต่างชาติไม่ต้องขึ้นศาลไทยและเรื่องที่ไทยจะเก็บภาษีขาเข้าจากชาวต่างประเทศเกินร้อยละ ๓ ไม่ได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งให้พระยา กัลยาณไมตรีเป็นผู้แทน

รัฐบาลไทยไปเจรจากับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเพื่อแก้ไข สนธิสัญญา และประสบผลสำเร็จ นอกเหนือจากงานแก้ไข สนธิสัญญาแล้ว พระยากัลยาณไมตรียังมีบทบาทในกิจการ ภายในของไทย โดยเฉพาะในการถวายนามคิดเห็นแต่พระ บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ร่างรัฐธรรมนูญถวายพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงพิจารณาเป็นแนวทาง ในการบริหารประเทศ ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ได้รับพระราช- ทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยากัลยาณไมตรีใน พ.ศ. ๒๔๗๐ และได้เคยเดินทางมาเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันในประเทศไทยด้วย นับว่าพระยากัลยาณไมตรี มีความใกล้ชิดและผูกพันกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก

กาญจนสิงหาสน์วรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้ง อยู่ที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วัดกาญจนสิงหาสน์เป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏปีที่สร้าง เดิมชื่อวัดทอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี (พระนามเดิมสั้น) พระชนนีในสมเด็จพระอมรินทราบรม- ราชนีในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ สมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี มีสามีชื่อทอง ถึงแก่พิราลัยในสมัยอยุธยา และนับว่าเชื้อวงศ์ ที่สืบมาแต่พระชนกและพระชนนีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระบรมราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระพุทธ- เลิศหล้านภาลัยเป็นราชินิกุลบางช้าง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดทอง และทรงบริจาคพระ
ราชทรัพย์ในการบูรณะเพื่อฉลองพระเดชพระคุณในสมเด็จพระ
พระอัยยิกา คือ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี และทรง
รับเป็นพระอารามหลวง แต่ยังไม่พระราชทานนามใหม่ให้
สมควรแก่พระอารามหลวง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามวัดทองเป็น
วัดกาญจนสิงหาสน์ใน พ.ศ. ๒๓๙๗ โดยพระราชทานนาม
คู่วัดเงินว่า วัดรัชฎาธิฐาน

กาญจนานิเชก, ถนน ทางหลวงพิเศษหมายเลข ๓๗ ทางสายถนน
วงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร

ถนนกาญจนานิเชกเป็นถนนที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิม
พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ใน พ.ศ.
๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ให้เชิญชื่อพระราชพิธีกาญจนานิเชกซึ่งเป็นพระราชพิธีที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ
๕๐ ปี มาเป็นชื่อถนนสายนี้

กำแพงเพชร, ถนน ชื่อถนน ๗ สาย มีถนนกำแพงเพชร ๑ ถึง ถนน
กำแพงเพชร ๗ กรุงเทพมหานคร

ถนนกำแพงเพชรเป็นถนนที่สร้างใน พ.ศ. ๒๕๒๑
โดยกรุงเทพมหานครได้ดำเนินการตัดถนนเชื่อมระหว่าง
ถนนย่านสินค้าถนนพหลโยธินกับถนนวิภาวดีรังสิต โดยได้

รับความร่วมมือจากกองพันทหารช่างที่ ๑๑๑ มาดำเนินการก่อสร้าง และถนนสายนี้ได้ตัดผ่านที่ดินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของการรถไฟแห่งประเทศไทยตลอดสาย กรุงเทพมหานคร ได้พิจารณาเห็นว่า พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน (พระนามเดิมพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร ต้นราชสกุลบุรฉัตร) พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเคยทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวงและได้ทรงวางรากฐานและสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่กิจการรถไฟของไทยเป็นอันมาก และยังทรงเกี่ยวข้องกับการทหารช่างโดยทรงดำรงตำแหน่งจเรการช่างทหารบกด้วย เพื่อเป็นเกียรติแก่การรถไฟแห่งประเทศไทยที่ได้ให้ความร่วมมือในเรื่องที่ดินที่ถูกตัดถนน และเพื่อเป็นเกียรติแก่หน่วยทหารช่างของกองทัพบกที่ได้ให้ความร่วมมือดำเนินการก่อสร้างถนนสายนี้ และเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่ พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน กรุงเทพมหานครจึงเห็นควรให้เชิญพระนามของพระองค์มาเป็นชื่อถนนซึ่งเชื่อมระหว่างถนนยันสินคำพหลโยธินกับถนนวิภาวดีรังสิตว่า “ถนนกำแพงเพชร” แต่เมื่อกรุงเทพมหานครได้หารือกับการรถไฟแห่งประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๕๒๒ การรถไฟแห่งประเทศไทยเห็นควรให้ใช้ชื่อถนนสายดังกล่าวว่า ถนนบุรฉัตรตามพระนามเดิมของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน และเมื่อกรุงเทพมหานครได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำพระนามของพระราชวงศ์มาเป็นชื่อถนน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราช-
กระแสว่า ชื่อถนนที่ใช้พระนามกรมเจ้านายที่ตรงกับชื่อ
จังหวัดมีอยู่แล้วหลายสายเช่น ถนนพิชัย ซึ่งมาจากพระนาม
กรมของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม
และถนนเพชรบุรี ถนนนครสวรรค์ จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ใช้ชื่อถนนว่า “ถนนกำแพงเพชร”

นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครยังมีโครงการตัดถนน
ผ่านที่ดินในย่านสินค้าพหลโยธินโดยได้รับความร่วมมือจาก
การรถไฟแห่งประเทศไทยอีกหลายสาย เพื่อขจัดปัญหาใน
การตั้งชื่อถนนและให้การใช้ชื่อถนนเป็นมาตรฐานเดียวกัน
จึงตั้งชื่อถนนที่กรุงเทพมหานครจะดำเนินการก่อสร้างต่อไป
โดยได้รับความร่วมมือใช้ที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย
ในบริเวณย่านสินค้าพหลโยธินทั้งหมดว่า “ถนนกำแพง
เพชร” ทั้งนี้รวมถึงถนนที่การรถไฟแห่งประเทศไทยได้
เป็นผู้ตัดไว้แต่เดิมและมอบให้กรุงเทพมหานครแล้ว คือ
สายแยกจากถนนพหลโยธินผ่านหน้าองค์การตลาดเพื่อ
เกษตรกรถึงสะพานย่านสินค้าพหลโยธิน (คลองบางชื่อ)
ออกบรรจบถนนพระรามที่ ๖ (ริมคลองประปา) โดยใช้
หมายเลขกำกับเพื่อกันการสับสนคือ

๑. ถนนสายแยกจากถนนพหลโยธิน ผ่านหน้าองค์
การตลาดเพื่อเกษตรกรถึงสะพานย่านสินค้าพหลโยธิน
(คลองบางชื่อ) ซึ่งเป็นถนนคู่ขนานถนนพหลโยธินผ่าน
หน้าสวนจตุจักร เป็น ถนนกำแพงเพชร ๑

๒. ถนนเชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชรกับถนน

วิภาวดีรังสิต เป็น ถนนกำแพงเพชร ๒

๓. ถนนเชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชร ๑ กับถนน
วิภาวดีรังสิต เป็น ถนนกำแพงเพชร ๓

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๒ กรุงเทพมหานครได้ขอพระราชทานนามถนนซึ่งกระทรวงคมนาคมได้ก่อสร้างเป็นถนนท้องถิ่นเลียบบางรถไฟ (Local Road) สายเหนือช่วงที่ ๑ และ ๒ และสายตะวันออกจำนวน ๓ สาย และต่อมาได้ส่งมอบถนนดังกล่าวให้กรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีการตัดถนนในที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีก ๑ สาย คือถนนเชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชร ๒ กับถนนกำแพงเพชร ๓ โดยที่กรุงเทพมหานครได้พิจารณาว่าถนนทั้ง ๔ สายนี้สร้างในที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทย จึงเชิญพระนามพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินมาเป็นชื่อถนนทั้ง ๔ สาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ถนนทั้ง ๔ สายมีดังนี้

สายที่ ๑ ถนนเชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชร ๒ กับ
ถนนกำแพงเพชร ๓ ชื่อถนนกำแพงเพชร ๔

สายที่ ๒ ถนนท้องถิ่นเลียบบางรถไฟสายเหนือ ช่วง
ที่ ๑ ตอนใต้จากถนนพระรามที่ ๖ ถึงถนนกำแพงเพชร ชื่อ
ถนนกำแพงเพชร ๕

สายที่ ๓ ถนนท้องถิ่นเลียบบางรถไฟสายเหนือ ช่วง
ที่ ๒ ตอนเหนือจากถนนกำแพงเพชร ๒ ถึงถนนวิภาวดี
รังสิต ชื่อถนนกำแพงเพชร ๖

สายที่ ๔ ถนนท้องถิ่นเลียบทางรถไฟสายตะวันออก จากถนนมักกะสันถึงถนนพระราม ๙ ซี่งถนนกำแพงเพชร ๗ กิมเซ่งหลี, สะพาน สะพานข้ามคลองสามเสน ปัจจุบันคือสะพานโสภณ กรุงเทพมหานคร

สะพานกิมเซ่งหลีสร้างใน พ.ศ. ๒๔๕๑ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนายอากรเต็ง ผู้อำนวยการบริษัทกิมเซ่งหลียื่นหนังสือขออนุญาตสร้าง สะพานข้ามคลองสามเสนให้รถม้าผ่านไปมาได้เช่นเดียวกับ สะพานเฉลิม และให้กรมโยธาธิการออกแบบโดยใช้ทุนในการก่อสร้างของนายอากรเต็ง นายอากรเต็งมีความเห็นว่ ทางราชการได้สร้างถนนสามเสนเลยข้ามคลองสามเสนแต่ เป็นทางสำหรับรถเดินได้เพียงคลองสามเสนเท่านั้น ยังไม่ได้ทำสะพานข้ามคลองสามเสนให้เป็นทางใช้รถได้ นายอากรเต็งได้จัดสร้างสะพานคนเดินข้ามก่อน ต่อมาจึงได้ขอพระบรมราชานุญาตสร้างสะพานให้รถเดินได้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชานุญาตให้สร้างได้ และมีพระราชดำริว่า เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลบ้านเมือง โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า สะพานกิมเซ่งหลี ตามชื่อบริษัทกิมเซ่งหลีของนายอากรเต็ง (เต็ง โสภโณดร ต่อมาคือ หลวงอุดรภักดิ์พานิช)

หลวงอุดรภักดิ์พานิชนามเดิมอุเต็ง แซ่เตี้ย เป็นชาวจีนแซ่จิว เดินทางมารับราชการในเมืองไทย ในกรมท่าซ้าย ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอุดรภักดิ์พานิช

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ และได้ประกอบกิจการค้าขายเป็นผู้ร่วมก่อตั้งบริษัทกิมเซ่งหลี ร่วมกับหลวงจิตรจำนงวนิช (บุญเย็น) และหลวงบริรักษ์ประชากร (ทองอยู่) บริษัทกิมเซ่งหลีมีสาขา ๓ แห่งคือ ห้างกิมเซ่งหลีที่ตำบลบางกระบือ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยโรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ ู่เรือ และรับผูกภาษีอากร มีหลวงอุดรภักดิ์พานิชเป็นผู้ดูแล ห้างกิมเซ่งหลีสาขาบางกระบือนี้องค์ที่ได้สร้างสะพานข้ามคลองสามเสน คือ สะพานกิมเซ่งหลี ส่วนสาขาแห่งที่ ๒ และที่ ๓ อยู่ที่เมืองตาก และเมืองเชียงใหม่

เก็งนุกิจราชบริหาร ในพระราชวังบวรสถานมงคล ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เก็งนุกิจราชบริหารเป็นอาคารชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้องแบบจีน หน้าบันสันหลังคาเขียนสีลวดลายแบบจีน ภายในมีจิตรกรรมฝีมือช่างจีนทั้ง ๓ ด้าน

เกษะโกมล, สะพาน สะพานที่ถนนอำนวยสงครามข้ามคลองเปรมประชากร กรุงเทพมหานคร

สะพานเกษะโกมลเป็นสะพานคอนกรีตยาว ๑๕.๕๐ เมตร ตั้งชื่อตามชื่อสกุลของพันโท หลวงอำนวยสงคราม (ถม เกษะโกมล) อดีตนายทหารผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ ๘ ซึ่งเสียชีวิตในการปราบกบฏบวรเดชเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ เพื่อเป็นการรำลึกถึงความกล้าหาญของท่าน รัฐบาลได้นำชื่อสกุลเกษะโกมลมาตั้งชื่อสะพาน ซึ่งสร้างในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านของพันโท หลวงอำนวยสงคราม (ถม เกษะโกมล) ว่าสะพานเกษะโกมล เดิม

กรุงเทพมหานครเคยเขียนชื่อสะพานนี้ว่า สะพานเกศโกมล ต่อมาทายาทของพันโท หลวงอำนาจสงครามได้มีหนังสือแจ้งให้เทศบาลนครกรุงเทพแก้ไขใหม่ให้ตรงตามชื่อสกุลของพันโท หลวงอำนาจสงครามว่า เกษะโกมล

เกาะ, วัด ดู สัมพันธวงศ์, วัด

ไกลกังวล, วัง วังที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วังไกลกังวลเป็นวังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นที่ตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๙ แล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยมีหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ทรงเป็นสถาปนิก และอำนาจการก่อสร้าง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดธรรมชาติที่หัวหินมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระคลังข้างที่ซื้อที่ดินเพื่อสร้างวังที่ประทับขึ้นและมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินบ้าง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงก่อพระฤกษ์พระตำหนักเปี่ยมสุขซึ่งเป็นพระตำหนักที่ประทับเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ และพระราชทานนามว่า วังไกลกังวล นอกจากพระตำหนักเปี่ยมสุขแล้วยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาเรียงขึ้นสำหรับเป็นที่จัดงานพระราชทานเลี้ยง เสด็จออกรับผู้เข้าเฝ้าฯ และจัดการแสดงต่าง ๆ รวมทั้งพระตำหนักน้อย พระตำหนักอมรทัศน์ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จพอที่จะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับได้จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีคฤหเมงคลขึ้นพระตำหนักเปี่ยมสุขเมื่อวันที่ ๑๐ และ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ จากนั้นก็ได้มีการก่อสร้าง

เพิ่มเติมเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ พระตำหนักในวังไกล
กังวล มีนามคล้องจองกันคือพระตำหนักเปี่ยมสุข ปลูกเกษม
เอิบเปรม และเอมปรีดี

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐาน
ไปประทับแรม ณ วังไกลกังวลในฤดูร้อน และโปรดเกล้าฯ
ให้ซื้อที่ดินและก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมขึ้น รวมทั้งให้จัดตั้ง
โรงเรียนไกลกังวลขึ้นเป็นโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์

วังไกลกังวลมิได้มีฐานะเป็นพระราชวัง เพราะไม่ปรากฏ
ว่ามีพระบรมราชโองการประกาศยกเป็นพระราชวังดังเช่น
พระราชวังอื่น ๆ จึงยังคงเรียกว่า “วังไกลกังวล”

ข

ชยันนิงยุท, ป้อม ป้อมรอบกำแพงพระบรมมหาราชวังคู่กับป้อม
ฤทธิรุทโรมรันขนบพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ทางด้านทิศเหนือ
และทิศใต้ มีทางขึ้นใต้องค์พระที่นั่ง สร้างขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชั้นธเชื่อนเพ็ชร, ป้อม ป้อมรอบพระบรมมหาราชวัง เป็นป้อมกลางตั้ง
อยู่ด้านทิศเหนือเลยประตูวิเศษไชยศรีไปทางทิศตะวันออก
สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช

ขาว, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนราชวิถีถึงถนนสุขุทัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ถนนขาวเป็นถนนที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๔ รัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยโปรดเกล้าฯ
ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ (ต่อมาคือ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์) ทรงหารือ
กับพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย (ต่อมาคือ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย) เสนาบดี
กระทรวงพระคลัง เรื่องการโอนเงินมาจัดสร้างถนนขาว และ
ถนนสังคโลกที่สามเสน ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศร
ราชหฤทัยได้กราบบังคมทูลให้ใช้เงินงบประมาณ
คลังค่าจัดการแสดงพิพิธภัณฑ์กรุงปารีส ซึ่งยังเหลืออยู่มา
โอนจ่ายในการก่อสร้างถนนขาวและถนนสังคโลกเป็นเงิน
๑๒,๓๗๙ บาท ๔ อัฐ

ข้าวสาร, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนจักรพงษ์ หน้าวัดชนะสงครามถึงถนน
ตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนข้าวสารเป็นถนนที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๕
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกรม
โยธาธิการได้กราบบังคมทูลให้ตัดถนนตรอกข้าวสาร เริ่ม
ตั้งแต่ถนนหน้าวัดชนะสงคราม ซึ่งได้นำมาว่าถนนชนะสงคราม
ตัดมาทางตะวันออกตามตรอกข้าวสารแล้วสร้างสะพาน
ข้ามคลองมาบรรจบกับถนนเพื่อนครตอนหน้าสวนหลวง
ตึกดิน พระราชทานนามถนนตามเดิมว่า ถนนข้าวสาร
ปัจจุบันถนนข้าวสารเป็นถนนสายสำคัญแห่งหนึ่งและเป็น
ที่รู้จักกันในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศว่าเป็นย่านที่พัก
ราคาถูก

เขมาภิตารามราชวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวร-
วิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

วัดเขมาภิตารามเป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏหลักฐาน
ว่าผู้ใดสร้างและสร้างเมื่อใด สันนิษฐานว่าสร้างสมัยอยุธยา
หรือก่อนสมัยอยุธยา เข้าใจกันว่าพระเจ้าอู่ทองทรงสร้าง
เคยเป็นวัดหลวงในสมัยอยุธยา ในสมัยรัตนโกสินทร์ วัด
เขมาภิตารามเป็นวัดที่อยู่ในสังกัดบัญชาภูมิลหวงของ
สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ กรมพระราชวังบวร
สถานมงคลในรัชกาลที่ ๒ เดิมเรียกว่า วัดเขมา บางครั้ง
เรียกว่า วัดเขินมา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี โปรดให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า

มงกุฎพระราชโอรสซึ่งต่อมาได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็น
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปเฝ้าสมเด็จพระ
พระบรมราชเจ้ามหาเสนาณรงค์ เพื่อกราบทูลขอวัดเขมาเป็น
วัดสำหรับภิกษุในสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี จากนั้น
ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์บูรณปฏิสังขรณ์วัดเขมาและมี
การฉลองใน พ.ศ. ๒๓๗๑ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อฉลอง
พระคุณสมเด็จพระบรมราชชนนี แล้วพระราชทานนามเพิ่ม
ว่า วัดเขมาภิรตาราม

เขียนเขต, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่อำเภอธัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี

วัดเขียนเขตสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ โดยหม่อมเขียน
ในพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ถวายที่ดินให้
สร้างวัด เดิมวัดนี้เป็นสำนักสงฆ์ หม่อมเขียน และเครือญาติ
ได้บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิเป็นทรงไทยชั้น ๖ หลัง ใช้ชื่อว่าวัด
สาลีเขตดาราม มีความหมายว่า “อารามอันเป็นเนื้อนาบุญ
แห่งข้าว” เพราะตั้งอยู่ในทุ่งหลวงรังสิตซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าว
ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ หม่อมเขียนได้ทูลขอพระราชทาน
วิสุงคามสีมา ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จตรวจการคณะสงฆ์
จังหวัดธัญบุรี และประทับแรมที่วัดสาลีเขตดาราม เจ้าพระยา
วงษานุประพัทธ์ (หม่อมราชวงศ์สท้าน สนิทวงศ์) และหม่อม
ราชวงศ์สุวพรรณ สนิทวงศ์ ได้ทูลขอให้เปลี่ยนนามวัดสาลี
เขตดารามให้เหมาะสมกับชื่อผู้สร้างวัดคือหม่อมเขียน

ผู้เป็นมารดา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรสจึงทรงเปลี่ยนนามวัดเป็น “วัดเขียนเขต” อันมีความ
หมายว่า “อารามอันเป็นเนืองนาบุญของหม่อมเขียน” วัดเขียน
เขตได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ
เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

เขี้ยวไขก่า, ถนน ถนนเริ่มจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนสามเสน เขต
ดุสิต กรุงเทพมหานคร

ถนนเขี้ยวไขก่าเป็นถนนสายสั้น ๆ ซึ่งสร้างขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗
โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า ถนนเขี้ยวไขก่า ซึ่งมาจากชื่อ
เครื่องโต๊ะจีน เช่นเดียวกับชื่อถนนลก ถนนสังคโลก ถนน
ทับทิม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ถนนเขี้ยวไขก่าเป็นถนนที่มีรถรางเดินไปถึงสุดปลายถนนซึ่ง
มีทำน้ำที่จะลงแม่น้ำเจ้าพระยาและมีท่าเรือจ้างที่ทำน้ำนี้

ค

คณิกาผล, วัด วัดราชบูรพ์ ตั้งอยู่ที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วัดคณิกาผลสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๓๗๖ เดิมเรียกว่าวัดใหม่ยายแพง ตามชื่อของยายแพงซึ่งเป็นผู้สร้างวัด ยายแพงเป็นบรรพบุรุษของตระกูลเปาโรหิตย์ เป็นเจ้าสำนักหญิงงามเมืองในตรอกเต้า และได้ร่วมกับหญิงงามเมืองในสำนักสร้างวัดขึ้นบริเวณตรอกโคก ซึ่งปัจจุบันคือถนนพลับพลาไชย ต่อมาบุตรหลานของยายแพงได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดใหม่ยายแพง และได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานนามใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “วัดคณิกาผล” ซึ่งหมายถึงวัดที่สร้างขึ้นจากผลประโยชน์ของนางคณิกา คือหญิงงามเมือง

คฤหบดี, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

วัดคฤหบดีสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระยาราชมนตรีบริรักษ์ (ภู ต้นสกุลภมรมนตรี) ซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๓ และรับราชการในกรมพระคลังมหาสมบัติว่าการกรมท่าซ้ายและการคลัง ได้อุทิศที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่เดิมริมฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาให้สร้างเป็นวัด เนื่องจากพระราชมนตรีได้รับพระราชทานเรือนของขุนสุนทรโวหาร (สุนทรภู่) ซึ่งอยู่ตอนเหนือของ

ท่าพระ (ท่าช้างวังหลวง) เป็นที่อยู่ใหม่ เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้ว พระราชมন্ত্রীได้นำนมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง ได้รับพระราชทานนามว่า วัดคฤหบดี ซึ่งหมายถึงวัดของผู้มีฐานะมั่งคั่ง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระพุทธรูปจากเวียงจันทน์ ชื่อพระแชกคำ เป็นพระประธาน ของวัด

คลองเตย, ท่าหนัก ดู ปลายเนิน, ท่าหนัก

คลองลำเจียก, ถนน ถนนเริ่มจากถนนประดิษฐานอนุธรรม ผ่านถนนเกษตร-นวมินทร์ไปถึงซอยนวลจันทร์ในเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ถนนคลองลำเจียกเดิมชื่อถนนสุขา ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ สำนักงานเขตบึงกุ่มได้เสนอให้เปลี่ยนชื่อถนนสุขาเป็นถนนคลองลำเจียกตามชื่อคลองที่ตัดผ่าน และในวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๐ สำนักงานเขตบึงกุ่ม ได้ออกประกาศเปลี่ยนชื่อถนนเป็นถนนคลองลำเจียก

คลองคอเตี้ย, หอ ดู สหทัยสมาคม, ศาลา

คูขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี, ถนน ทางคูขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนี ตั้งแต่เชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าถึงทางแยกต่างระดับนิมพลี ในเขตบางพลัด เขตตลิ่งชัน และเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร

ถนนคูขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี เป็นทางคูขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำริให้จัดสร้างขึ้น ตั้งแต่เชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าจนถึงทางแยกต่างระดับนิมพลี เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจรติดขัดบริเวณดังกล่าว

และได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดเมื่อวันอังคารที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งทางคูขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีสามารถแก้ปัญหาการจราจรบริเวณเชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าจนถึงทางแยกต่างระดับฉิมพลีให้คล่องตัวยิ่งขึ้น แต่ทางดังกล่าวยังไม่ได้ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการ ใน พ.ศ. ๒๕๔๕ กรุงเทพมหานครได้มีหนังสือถึงสำนักราชเลขาธิการ ขอให้ นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานตั้งชื่อทางคูขนานลอยฟ้าถนนบรมราชชนนีเพื่อเรียกอย่างเป็นทางการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสว่า “มีชื่อตั้งแต่ต้นแล้วว่า ถนนคูขนานลอยฟ้า (พระ) บรมราชชนนี”

คูหาสวรรค์วิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วัดคูหาสวรรค์เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยอยุธยา แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏปีที่สร้าง เรียกกันว่าวัดศาลาสีหน้า เดิมเป็นวัดราษฎร์ และเป็นวัดฝ่ายวิปัสสนาธุระ มีหลักฐานที่แสดงว่าวัดนี้สร้างในสมัยอยุธยา คือลายหน้าบันสลักไม้ ด้านหน้าและด้านหลังพระอุโบสถ ปีกของหน้าบันเล็กตามหลังคา ลดชั้นอีกด้านละ ๒ ปีก เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยา และใบสีมาคู่ทำด้วยหินทรายแดง เป็นฝีมือช่างสมัยอยุธยาตอนปลาย

วัดศาลาสีหน้าได้รับการสถาปนาขึ้นใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์แล้วสถาปนาเป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามว่าวัดคูหาสวรรค์ โปรดเกล้าฯ ให้ อัญเชิญพระประธานในพระอุโบสถวัดคูหาสวรรค์มา

ปฏิสังขรณ์แล้วประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถ
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
เครื่องวัลย์วรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขต
บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วัดเครื่องวัลย์ เป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยอยุธยา ต่อมา
ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว เจ้าพระยาอภัยภูธร (น้อย บุนนรัตพันธุ์) สมุห-
นายกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
บุตรเจ้าพระยาตรีธรรมาธิราช (บุญรอด ต้นสกุลบุนนรัตพันธุ์)
และเจ้าจอมเครื่องวัลย์ ในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเป็นธิดาเจ้าพระยา
อภัยภูธร ได้สถาปนาขึ้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตามหลักฐานเกี่ยว
กับการสร้างวัดเครื่องวัลย์และปีที่สร้างยังไม่เป็นที่ยุติ เพราะ
ปรากฏในตำนานพระอารามหลวงและทำเนียบสมณศักดิ์
ซึ่งเจ้าพระยาวิฑูรย์ภูธร (ม.ร.ว.คลี สุทัศน์) เรียบเรียง
ว่า เจ้าพระยาอภัยภูธรสร้างในรัชกาลที่ ๓ และพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิสังขรณ์ด้วย ต่อมา
เจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุนนรัตพันธุ์) ได้ปฏิสังขรณ์
แต่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓
ว่า เจ้าจอมเครื่องวัลย์บุตรเจ้าพระยาอภัยภูธรเป็นผู้สร้าง
แต่ยังไม่แล้วเสร็จก็ถึงแก่กรรมเสียก่อน พระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างต่อ แล้วพระ
ราชทานนามว่า วัดเครื่องวัลย์วรวิหาร ซึ่งมาจากนามของ
เจ้าจอมเครื่องวัลย์ วัดนี้จึงเป็นวัดของสกุลบุนนรัตพันธุ์

แคราย ชื่อสี่แยกบริเวณส่วนปลายถนนงามวงศ์วาน ตอนบรรจบกับ ถนนติวานนท์ในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี สี่แยกแครายเป็นสี่แยกที่เกิดขึ้นเมื่อมีการตัดถนน ติวานนท์และถนนงามวงศ์วานประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๐ เศษ การเขียนชื่อบริเวณสี่แยกดังกล่าวมีความลักลั่นมากโดยมีการเขียนทั้งแคราย และแคราย จนกระทั่งจังหวัดนนทบุรี ได้มีหนังสือสอบถามราชบัณฑิตยสถานว่าเขียนอย่างไรจึงจะถูกต้อง ในชั้นแรกราชบัณฑิตยสถานได้ตอบจังหวัดนนทบุรี ไปว่าจากการสอบถามผู้ที่มีพื้นเพในบริเวณดังกล่าวมานาน ทราบว่า บริเวณนั้นมีต้นแคมากมีทั้งดอกสีขาวและสีแดง มองไกล ๆ มีลักษณะคล้ายผ้าหลากสี จึงเรียกว่า แคราย

ต่อมาราชบัณฑิตยสถานได้รับคำร้องเรียนขอให้พบ ทวนชื่อสถานที่ดังกล่าวจากประชาชนอยู่เสมอ และกรมทางหลวงได้มีหนังสือขอให้ราชบัณฑิตยสถานตรวจสอบว่าคำใด ถูกต้องระหว่าง แคราย กับ แคราย จึงได้มีการตรวจสอบ ข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ เช่น วัดเสมียนนารี ซึ่งอยู่ริมถนน วิภาวดีรังสิต เดิมชื่อวัดแคราย แต่ปรากฏว่าวัดเสมียนนารี ไม่มีความเกี่ยวข้องกันทางประวัติศาสตร์กับบริเวณสี่แยก ดังกล่าว เนื่องจากตั้งอยู่ห่างไกลกัน และไม่ปรากฏชื่อบริเวณ ดังกล่าวในแผนที่ทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่การตรวจสอบจากสารบบที่ดินและระวางแผนที่รุ่นโบราณที่สำนักงาน ที่ดินจังหวัดนนทบุรีก็ไม่พบหลักฐานเช่นกัน อีกทั้งชื่อแคราย หรือแครายก็มีได้เป็นชื่อหมู่บ้าน ตำบลหรือเขตการปกครอง

ใด ๆ จึงไม่ปรากฏชื่อในแผนที่ การเรียกชื่อสี่แยกแควาย หรือแควาย เพิ่งปรากฏเมื่อมีการตัดถนนงามวงศ์วานและ ถนนติวานนท์ขึ้น แต่จากการสอบถามผู้คนที่อยู่อาศัยใน บริเวณดังกล่าวก่อนที่จะมีการตัดถนนติวานนท์และถนน งามวงศ์วานทราบว่า บริเวณดังกล่าวมีต้นแควมากและขึ้น เรียงรายตามขอบถนน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นรวมทั้ง ผู้ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง จึงมักเรียกบริเวณนี้ว่า แควาย และ กลายเสียงเป็นแควายบ้าง ดังนั้น ป้ายชื่อของทางราชการ และร้านค้าต่าง ๆ ในบริเวณนั้นจึงมีทั้งที่เขียนว่า แควาย และ แควาย นอกจากนี้ไม่ปรากฏว่ามีต้นไม้ตระกูลแควชื่อ แควาย หรือต้นแควที่มีดอกกลาย ดังนั้น จึงมีหลักฐานจาก คำบอกเล่าตรงกันประการหนึ่งคือ บริเวณซึ่งเป็นส่วนปลาย ของถนนงามวงศ์วานติดกับถนนติวานนท์เป็นบริเวณที่มี ต้นแควเรียงราย หลักฐานจากคำบอกเล่าดังกล่าวจึงมีน้ำหนัก ที่น่าจะวินิจฉัยได้ว่า ควรเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “สี่แยก แควาย”

ง

งามวงศ์วาน, ถนน ทางหลวง บางเขน – นนทบุรี

ถนนงามวงศ์วานเป็นถนนที่กรมทางหลวงตัดขึ้นเชื่อมระหว่างเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร กับจังหวัดนนทบุรี ตั้งชื่อว่าถนนงามวงศ์วานเพื่อเป็นเกียรติแก่ นายดำรง งามวงศ์วาน อดีตนายช่างกำกับหมวดถนนนทบุรี กรมทางหลวง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างถนนสายนี้ ตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ให้ตั้งชื่อถนนตามชื่อของนายช่างที่กำกับการก่อสร้างหรือผู้บังคับบัญชา

จ

จตุรภักตร์รังสฤษฎ์, สะพาน; ขาว, สะพาน สะพานข้ามคลองผดุง
กรุงเกษมที่ถนนหลานหลวง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
สะพานจตุรภักตร์รังสฤษฎ์เป็นสะพานที่พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรม
โยธาธิการสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ เมื่อสร้างเสร็จใน พ.ศ.
๒๔๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า
สะพานจตุรภักตร์รังสฤษฎ์ สะพานนี้เป็น ๑ ใน ๕ สะพาน
ที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งชื่อที่แปลว่า เทพเป็นผู้สร้าง คือ สะพาน
เทเวศรณฤมิตร สะพานวิศุกรรมนฤมาน (ในพระราชหัตถ-
เลขาธิ์กาลที่ ๕ เดิมเขียนว่า วิศุกรรมนิรมาน) สะพานมัฆวาน
รังสรรค์ สะพานเทวกรรมรังรักษ์ และสะพานจตุรภักตร์
รังสฤษฎ์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้มีการปรับปรุงสะพาน
จตุรภักตร์รังสฤษฎ์ให้เป็นสะพานคอนกรีต

จรัญสนิทวงศ์, ถนน ทางหลวงจากสามแยกท่าพระ – บางกอกน้อย –
พระราม ๖ – ปทุมธานี

ถนนจรัญสนิทวงศ์เป็นถนนที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติ
แก่ หลวงจรัญสนิทวงศ์ (ม.ล.จรัญ สนิทวงศ์) อดีตปลัด
กระทรวงคมนาคม เดิมกรุงเทพมหานครติดป้ายชื่อถนน
ว่า ถนนจรัลสนิทวงศ์ ต่อมาได้แก้ไขเป็น จรัญสนิทวงศ์ ตาม
นามของหลวงจรัญสนิทวงศ์ ปัจจุบัน ถนนจรัญสนิทวงศ์
เป็นถนนสายสำคัญสายหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

จรัสเมือง, ถนน ถนนเริ่มจากถนนรองเมืองถึงซอยจุฬาลงกรณ์ ซอย ๙
เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ถนนจรัสเมืองเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ในบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ตำบลวัดแค ในครั้งนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนขึ้น ๓ สาย แล้วพระราชทานนามว่า ถนนเจริญเมือง ถนนจามูเมือง และถนนจรัสเมือง

จรัสเวียง, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนสาทรไปถึงถนนศรีเวียง กรุงเทพมหานคร

ถนนจรัสเวียงสร้างใน พ.ศ. ๒๔๖๗ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเกิดเพลิงไหม้ที่ตำบลตรอกซุง ตอนริมถนนเจริญกรุง อำเภอสาทร จังหวัดพระนคร เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งทำให้ทรัพย์สินของประชาชนเสียหายเป็นจำนวนมาก เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีบ้านเรือนปลูกกันเบียดเสียดมาก ไม่มีถนนใหญ่เพียงพอที่จะเข้าไปดับเพลิงได้ทัน กระทรวงมหาดไทยจึงเสนอให้ตัดถนนขึ้น ๓ สาย คือ สายที่ ๑ ตั้งแต่ถนนสาทรไปออกถนนตรอกไก่ สายที่ ๒ ตั้งแต่ถนนเจริญกรุงไปบรรจบกับถนนสายที่ ๑ และสายที่ ๓ ตั้งแต่ถนนสายที่ ๑ ไปออกถนนสุรศักดิ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการสัญจรของประชาชนและการรักษาความสะอาด รวมทั้งการช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงมหาดไทยตัดถนนทั้ง ๓ สาย และพระราชทานนามถนนสายที่ ๑ ว่า ถนนจรัสเวียง สายที่ ๒ พระราชทานนามว่า ถนนเจริญเวียง สายที่ ๓ พระราชทานนามว่า ถนนจรมูเวียง

จรมูเวียง, ถนน ถนนจากถนนสุรศักดิ์ถึงถนนจรัสเวียง เขตบางรัก

กรุงเทพมหานคร

ถนนจรัญเวียงเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ เมื่อเกิดเพลิงไหม้ที่ตำบลตรอกซุง ตอนริมถนนเจริญกรุง กระทรวงมหาดไทยได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตตัดถนนขึ้นในบริเวณดังกล่าว ๓ สาย เพื่อให้ราษฎรสัญจรไปได้สะดวก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนและพระราชทานนามถนนว่า ถนนจรัลเวียง ถนนเจริญเวียง และถนนจรัญเวียง โดยแนวถนนจรัญเวียงเริ่มตั้งแต่ถนนสุรศักดิ์ ถึงถนนจรัลเวียง

จอมทอง, วัด ดุ ราชโอรสอาราม, วัด

จักรกรุด, ป้อม ป้อมที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ปัจจุบันคือ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก

ป้อมจักรกรุดสร้างใน พ.ศ. ๒๓๕๗ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์เป็นแม่กองสร้างเมืองเพื่อป้องกันข้าศึกที่จะยกมาทางทะเลขึ้นที่ปากลัด โดยได้ตัดเอาท้องที่ของกรุงเทพฯ และสมุทรปราการรวมกันตั้งเป็นเมืองใหม่ พระราชทานนามว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกำแพงพร้อมป้อมปราการขึ้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก ป้อมทางฝั่งตะวันออกมี ๓ ป้อม คือ ป้อมปู่เจ้าสมิง

พราย ป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร ส่วนป้อมฝั่งตะวันตกมี ๕ ป้อม คือ ป้อมแมลงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมศัตรูพินาศ ป้อมจักรกรต ป้อมพระจันทร์พระอาทิตย์ ป้อมเหล่านี้นัก กำแพงถึงกันตลอด ปัจจุบันป้อมจักรกรตได้ปรักหักพังไปหมดแล้ว

จักรพงษ์, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนเจ้าฟ้าถึงสะพานนรรัตน์สถาน เขต พระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนจักรพงษ์เป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น โดยทรงใช้วิธีการให้เจ้าของที่ดินริมถนนที่จะตัดขึ้นใหม่ออกเงินตัดถนนเอง แล้วพระราชทานนามว่า ถนนจักรพงษ์ ซึ่งมาจากพระนามของจอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ต้นราชสกุลจักรพงษ์ พระราชโอรสซึ่งประสูติจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ถนนจักรพงษ์เป็นถนนที่ตัดผ่านย่านการค้าสำคัญของกรุงเทพมหานครคือย่านบางลำพู

จักรพงษ์, วัง : จักรพงษ์, บ้าน; ทำเตียน, บ้าน วังตั้งอยู่ที่ถนนมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วังจักรพงษ์ เป็นวังที่จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ เพื่อประทานพระโอรสคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เมื่อสร้างเสร็จ พระโอรสยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถจึงทรงใช้วังจักรพงษ์ในโอกาสต่าง ๆ

กัน เช่น เป็นที่ประทับพักผ่อน รับรองพระอาคันตุกะ และ
ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ ใช้เป็นที่ประทับชั่วคราวของพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระ
เจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เมื่อครั้งที่ทรง
สำเร็จการศึกษากลับจากยุโรป เมื่อพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระ
องค์เจ้าจุลจักรพงษ์สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ วังจักรพงษ์
ตกเป็นสมบัติของพระธิดาคนเดียว คือ หม่อมราชวงศ์นริศรา
จักรพงษ์

จักรพรรดิพงษ์, ถนน ถนนในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
เริ่มจากถนนบำรุงเมืองที่สี่แยกแมนศรี ผ่านหน้าวัดสระเกศ
ข้ามคลองมหานาคที่สะพานนริศดำรัสตัดถนนดำรงรักษ์
ถนนหลานหลวงและถนนนครสวรรค์ไปบรรจบถนนราช-
ดำเนิน

ถนนจักรพรรดิพงษ์เป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ระหว่างการ
ก่อสร้างมีพระราชดำริจะพระราชทานชื่อถนนว่า ถนนหลาน
หลวง แต่ภายหลังมีพระบรมราชวินิจฉัยว่าชื่อดังกล่าวไม่
เหมาะสม เพราะถนนสายนี้สร้างตรงต่อจากถนนจักรวรรดิ
และตั้งแต่ถนนเจริญกรุงมาถึงถนนบำรุงเมือง ซึ่งเรียกว่า
ถนนวรจักร สมควรให้ชื่อถนนมีคำว่าจักรเช่นเดียวกัน จึง
พระราชทานนามว่า ถนนจักรพรรดิพงษ์ เพื่อเป็นเกียรติยศ
แก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรม-
พระจักรพรรดิพงษ์ซึ่งเป็นสมเด็จพระอนุชาร่วมพระบรม
ราชชนกพระราชชนนีเดียวกัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเปิด
ถนนจักรพรรดิพงษ์เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓
เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา โดยทรงเปิดถนนนี้
พร้อมถนนบูรพา ถนนอนุสาวรีย์ สะพานเฉลิมวงศ์ ๔๗ และ
สะพานเทวกรรมรังรักษ์

จักรพรรดิพิมาน, พระที่นั่ง พระที่นั่งองค์ประธานในหมู่พระมหामนเทียร
ซึ่งเป็นพระวิมานที่บรรทมของพระมหากษัตริย์ และเป็น
พระราชพิธีมณฑลในการพระราชพิธีเสด็จขึ้นเฉลิมพระราชม
นเทียรของพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์
พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นพระที่นั่งที่พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้
สร้างขึ้น มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมไทย เป็นพระที่นั่ง ๓
องค์แฝด เรียกว่าพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานองค์ตะวันออก
พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานองค์กลาง และพระที่นั่งจักรพรรดิ
พิมานองค์ตะวันตก โดยมีพระทวารเชื่อมต่อถึงกัน พระที่นั่ง
องค์ตะวันออกเป็นพระวิมานที่บรรทมของพระมหากษัตริย์
พระที่นั่งองค์กลางเป็นห้องโถง ส่วนพระที่นั่งองค์ตะวันตก
เป็นที่ประกอบพระราชกุศลเป็นการภายใน ปัจจุบันเป็น
ที่ประดิษฐานเครื่องสิริราชกกุธภัณฑ์ และพระแสงนพานิชิต
จักรเพชร, ถนน ถนนในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนจักรเพชรเป็นถนนเริ่มจากถนนเยาวราชตรง
ข้ามกับถนนมหาไชย ตามแนวขนานคลองรอบกรุง แยก
เลี้ยวตรงไปปากคลองตลาด ช่วงหัวเลี้ยวเป็นเชิงสะพาน
พระปกเกล้า ตัดผ่านถนนตรีเพชร ผ่านปลายถนนบ้านหม้อ

ถึงเชิงสะพานเจริญรัช ๓๑ มีความยาวทั้งสิ้น ๑,๑๒๐ เมตร

ถนนจักรเพชรสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ โปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาธิการก่อสร้างถนนมีทางเดินสองข้างจากป้อมจักรเพชรหน้าวัดราชบูรณราชวรวิหารไปถึงปากคลองตลาด ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนต่ออีกช่วงหนึ่ง จากถนนเยาวราชมาตามแนวถนนกับกำแพงพระนครจนถึงป้อมจักรเพชรแล้วพระราชทานชื่อว่า ถนนจักรเพชร ตามชื่อป้อมจักรเพชรที่ถนนสายนี้ตัดผ่าน

จักรเพชร, ป้อม ป้อมมุ่มพระนครข้างใต้ ตั้งอยู่ปากคลองโอง่างหรือปากคลองรอบกรุงด้านใต้ ปัจจุบันรื้อแล้ว

ป้อมจักรเพชรสร้างใน พ.ศ. ๒๓๒๖ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อทรงให้ขยายพระนครจากแนวคลองคูเมืองเดิมออกไป โดยขุดคลองรอบกรุงเป็นคลองคูพระนคร ปากคลองทางเหนือออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่บางลำพู ส่วนปากคลองทางใต้ออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่เหนือวัดสามปลื้มหรือวัดจักรวรรดิราชาวาส และให้ก่อกำแพงรอบพระนคร รวมทั้งสร้างป้อมรอบพระนคร ป้อมจักรเพชรเป็นป้อมปลายสุดของกำแพงพระนครด้านใต้อยู่ตรงปากคลองรอบกรุงออกแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังพระราชทานเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ ที่ริมป้อมจักรเพชรบริเวณศาลเจ้าแม่ทับทิม เพื่อเป็นประธานในการป้องกันรักษาพระนครด้านทิศใต้ด้วย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนจักรเพชรใน พ.ศ. ๒๔๔๑ ตามแนวกำแพงเมืองตั้งแต่ถนนเขาวราชเลี้ยวผ่านบริเวณวังริมน้อมจักรเพชรไปจนจดถนนบ้านหม้อคงได้รื้อวังริมน้อมจักรเพชรลง ส่วนน้อมจักรเพชรได้รื้อลงเมื่อก่อสร้างที่ทำการโทรศัพท์กลางวัดเลียบ ตัวน้อมและกำแพงพระนครที่รื้อลงนั้นอยู่ในแนวถนนจักรเพชรปัจจุบัน

จักรวรรดิ, ถนน ถนนในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เริ่มจากถนนเจริญกรุงตรงข้ามถนนวรจักรตัดผ่านถนนเขาวราช และถนนอนุวงศ์ถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ถนนจักรวรรดิสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. ๒๔๓๖ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองและเป็นประโยชน์แก่ราษฎรจะได้ใช้เดินทางไปมาค้าขายและใช้รถม้าได้โดยสะดวกและพระราชทานชื่อถนนตามชื่อวัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร ซึ่งถนนนี้ตัดผ่าน

ปรากฏในเอกสารการก่อสร้างถนนจักรวรรดิว่า แต่เดิมนั้นกำหนดให้ตัดถนนจักรวรรดิไปจดริมแม่น้ำเจ้าพระยาในที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของพระยาอนุชิตชาญไชยแต่ครั้งแรกพระยาอนุชิตชาญไชยไม่เต็มใจ และได้กราบบังคมทูลไม่ตกลงใจเด็ดขาด โดยขอย่าให้ถนนตัดผ่านบ้านเรือนที่อยู่อาศัย กระทรวงนครบาลจึงแก้ไขแนวถนนให้ตัดผ่านบ้านของหลวงไมตรีวานิช และบ้านของพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง ซึ่งทำให้แนวถนนต้องอ้อม

มาก ต่อมาพระยาอนุชิตชาญไชยได้กราบบังคมทูลว่า ยินดีให้ตัดถนนผ่านที่ดินได้ แต่พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหลวงนเรศร์วรฤทธิ์กราบบังคมทูลว่า การแก้แนวถนนจักรวรรดิให้ไปลงในที่ดินของพระอินทราชาธิบดีนั้น เจ้าของเต็มใจออกเงินค่าทำถนน และยังซื้อที่ดินผู้อื่นที่ถนนต้องตัดผ่านทั้งหมดถวายด้วย รัฐบาลไม่ต้องเสียเงินค่าทำถนนอีก นอกจากนี้ กรมหลวงนเรศร์วรฤทธิ์ทรงไม่แน่ว่า พระยาอนุชิตชาญไชยซึ่งไม่เต็มใจแต่แรกนั้น จะยอมเสียเงินค่าทำถนนด้วยหรือไม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ให้สร้างถนนจักรวรรดิตามแนวที่แก้ไขใหม่ เพราะเป็นทางที่รัฐบาลได้ประโยชน์ แนวถนนจักรวรรดิจึงไปสุดริมแม่น้ำเจ้าพระยาในที่ดินที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของพระยาอินทราชาธิบดีสี่หราชรองเมือง

จักรวรรดิราชาวาสรวมมหาวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดรวมมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัดจักรวรรดิราชาวาส เดิมเป็นวัดราษฎร์ ชื่อวัดนางปลื้ม สร้างสมัยอยุธยา ต่อมาเรียกวัดสามปลื้ม เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดขึ้นใหม่ทั้งพระอาราม ประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๒ และได้ถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามว่า วัดจักรวรรดิราชาวาสเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๘ ภายในวัดมีศาลและรูปปั้นเจ้าพระยาบดินทรเดชาอยู่ด้วย โดยช่างปั้นได้ปั้นจากภาพเขียน

รูปปั้นของเจ้าพระยาบดินทรเดชาที่สมเด็จพระทริภักษ
รามธิบดี (นักร้องด้วง) พระเจ้ากรุงกัมพูชาให้สร้างขึ้นที่
เมืองอุดงมีชัย

จักรีมหาปราสาท, พระที่นั่ง พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งที่พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น
เพื่อเป็นท้องพระโรง ใน พ.ศ. ๒๔๑๘ โปรดเกล้าฯ ให้จ้าง
นายยอน คลูนิช ชาวอังกฤษ สถาปนิกจากสิงคโปร์ เป็น
นายช่างหลวงออกแบบพระที่นั่ง นายเฮนรี คลูนิช โรส เป็น
นายช่างผู้ช่วย โดยมีเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม
บุญนาค) เป็นแม่กอง พระยาเวียงไฉนฤบาลเป็นผู้กำกับ
ดูแลการทุกอย่าง และพระประดิษฐกรรภักดีเป็นผู้ตรวจ
กำกับบัญชีและของทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๑๙

เดิมนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งองค์ใหม่เป็นแบบตะวันตก
แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุญนาค)
กราบบังคมทูลขอให้ทำเป็นปราสาท จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้เปลี่ยนทรงหลังคาเป็นรูปปราสาท ๓ ยอด และ
เสด็จยกยอดปราสาทใน พ.ศ. ๒๔๒๑ มีการเฉลิมพระราช-
มนเทียรใน พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานนามว่า พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

จันทร์, พระตำหนัก พระตำหนักที่วัดราชสิทธิธารามราชวรวิหาร เขต

บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

พระตำหนักจันทน์ เป็นพระตำหนักที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขณะทรงผนวชที่วัดราชสิทธารามซึ่งทรงใช้เป็นที่พักพรษาและทรงวิปัสสนา เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติโปรดเกล้าฯ ให้อ้ายพระตำหนักจันทน์มาปลูกบริเวณกำแพงแก้วด้านใต้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์พระตำหนักจันทน์แล้วพระราชทานเป็นหอพระ

จันทน์กะพ้อ, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วัดจันทน์กะพ้อเป็นวัดโบราณสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยชาวมอญที่อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้นตั้งชื่อว่า “วัดโกวะ” ซึ่งเป็นภาษามอญ หมายถึงต้นจันทน์กะพ้อที่เชื่อกันว่าเป็นไม้มงคลขึ้นอยู่ในบริเวณที่สร้างวัด ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๕ วัดโกวะเปลี่ยนชื่อเป็นวัดจันทน์กะพ้อ ปัจจุบันวัดนี้เป็นสถานที่สำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี เพราะมีหอวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติจัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ ทั้งเครื่องปั้นดินเผา เครื่องลายคราม เครื่องใช้โลหะ เครื่องแก้ว เครื่องไม้ รวมทั้งหนังสือโบราณ ใบลาน สมุดข่อย ทั้งภาษาบาลี

ภาษารามัญ และภาษาไทย

จันทร, พระตำหนัก พระตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตั้งอยู่ในวัดบวรนิเวศวิหาร
ราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระตำหนักจันทร เป็นพระตำหนักตึก ๒ ชั้น แบบ
ยุโรป สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๘ โดยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นด้วยพระราช-
ทรัพย์ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
จันทราสรัทวาร กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร พระราชธิดาซึ่ง
ทรงอุทิศถวายไว้จำนวน ๑,๐๐๐ ชั่ง เพื่อการกุศลก่อนสิ้น
พระชนม์ เมื่อสร้างเสร็จโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสประทับแทน
พระตำหนักองค์เดิมที่ขำรดทรุดโทรม และโปรดเกล้าฯ
พระราชทานนามว่า “พระตำหนักจันทร” เพื่ออุทิศส่วน
พระราชกุศลพระราชทานและเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระ
เจ้าฟ้าจันทราสรัทวาร กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประทับอยู่
จนสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ปัจจุบันพระตำหนักจันทร
ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้คงสภาพดีดังเดิม

จันทรเกษม, พระราชวัง พระราชวังที่ประทับของพระมหากุปราช ใน
สมัยอยุธยา ตั้งอยู่ที่ถนนอุทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระราชวังจันทรเกษมเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระ
พระนเรศวรมหาราชขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระ

พระมหาอุปราช สร้างใน พ.ศ. ๒๑๒๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช เพื่อเป็นที่ประทับของพระนเรศวร พระราชโอรส ซึ่งทรงครองเมืองพิษณุโลก และเสด็จมาประทับที่กรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งคราว และใช้เป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกด้านตะวันออก เรียกกันทั่วไปว่าวังหน้า ต่อมาใน พ.ศ. ๒๑๒๗ เมื่อพระนเรศวรเสด็จมาประทับที่พระราชวังนี้เป็นการถาวร จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำนาม “วังจันทร์” ซึ่งเป็นนามวังที่ประทับที่พิษณุโลกมาใช้เป็นนามพระราชวังแห่งนี้ด้วย ส่วนคำว่า “เกษม” คงมีการเพิ่มเติมขึ้นภายหลัง

พระราชวังจันทร์เกษมใช้เป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชต่อมา จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เกิดเพลิงไหม้ เมื่อเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร (เจ้าฟ้ากุ้ง) พระมหาอุปราชเสด็จมาประทับ คงจะสร้างพระที่นั่งองค์ใหม่แต่ มิได้ใหญ่โตเท่าเดิม เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเป็นพระมหาอุปราชพระองค์สุดท้ายที่ประทับที่พระราชวังจันทร์เกษมจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ พระราชวังจันทร์เกษมจึงถูกทอดทิ้งให้รกร้าง จนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระราชวังจันทร์เกษมขึ้นใหม่ เพื่อใช้เป็นที่ประทับเมื่อเสด็จประพาสอยุธยา โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างหมู่พระที่นั่งพิมานรัตยา และพระที่นั่งพิสัยศัลลักษณ์ เป็นหอทอดพระเนตรดาว เพื่อศึกษาดาราศาสตร์

พระราชวังจันทร์เกษมได้รับการบูรณะอีกหลายครั้ง

ที่สำคัญคือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการเป็นที่ว่าการมณฑลอยุธยา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวังจันทร์เกษมใช้เป็นที่ทำการศาลากลางจังหวัด

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนพระราชวังจันทร์เกษมเป็นโบราณวัตถุสถาน เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ และใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวังจันทร์เกษม จันทรเกษม, วัง วังตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกระทรวงศึกษาธิการ

วังจันทร์เกษมสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๒ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ตามแบบวังจันทร์เกษมแห่งกรุงศรีอยุธยา แต่ยังไม่สร้างเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อมา เมื่อวังสร้างเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงมิได้เสด็จประทับที่วังนี้ แต่โปรดเกล้าฯ ให้ใช้ประโยชน์ในราชการ เช่น เป็นที่เรียนและที่พักของนักเรียนชายโรงเรียนพรานหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ใช้เป็นที่ทำการของกระทรวงศึกษาธิการ จันทรามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

วัดจันทารามเป็นวัดโบราณสร้างในสมัยอยุธยา เดิมเรียกว่า วัดบางยี่เรือกลาง หรือวัดกลางตลาดพลู ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสุรเสนา (ขุนเณร) บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่และได้รับพระราชทานนามว่า วัดจันทาราม

จากรูเมือง, ถนน ถนนเริ่มจากถนนพระรามที่ ๔ ถึงถนนจรัสเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ถนนจากรูเมืองเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ในบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ตำบลวัดแค ในครั้งนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนขึ้น ๓ สาย แล้วพระราชทานนามว่า ถนนเจริญเมือง ถนนจากรูเมือง และถนนจรัสเมือง ถนนจากรูเมืองซึ่งเริ่มจากถนนพระรามที่ ๑ ถึงถนนพระรามที่ ๔ นี้ เดิมกรมพระอาลักษณ์ได้คิดชื่อถวายให้ทรงเลือกเพื่อพระราชทานเป็นชื่อถนนว่า ถนนจรัญเมือง แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสว่านามเจริญเมืองกับจรัญเมืองใกล้เคียงกันมากควรคิดให้ต่างกัน กรมพระอาลักษณ์จึงได้คิดชื่อถนนสายนี้ใหม่ว่า จารูเมือง จารู แปลว่า งดงาม จารูเมือง แปลว่า เมืองที่งดงาม ซึ่งทรงพอพระราชหฤทัยนามถนนจารูเมือง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนว่า ถนนจารูเมือง

จิตรลดาโรฐาน, พระตำหนัก พระตำหนักในพระราชวังดุสิต ตั้งอยู่ที่แขวงจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บริเวณทุ่งสัมปอ่ยซึ่งเป็นทุ่งนาระหว่างพระราชวังสวนดุสิตกับวังพญาไท (ปัจจุบันคือโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า) โดยโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาลจัดสร้างพระตำหนักขึ้นโดยมีพระยาวิศุกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการก่อสร้าง เพื่อทรงใช้เป็นที่โรงแรงสำหรับทรงพระราชนิพนธ์หนังสือรวมทั้งราชเสวกจะได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นการส่วนพระองค์ โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามทุ่งสัมปอ่ยว่า สวนจิตรลดา พระราชทานนามพระตำหนักว่า พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน บริเวณรอบพระตำหนักมีการขุดคูและทำกำแพงรั้วเหล็กโดยรอบ มีประตู ๔ ทิศ พระราชทานชื่อตามสวนจิตรลดาของพระอินทร์และท้าวโลกบาล คือ พระอินทร์อยู่ชม พระยมอยู่คุ่น พระวิรุณอยู่เงิน และพระกุเวรอยู่เฝ้า

พระตำหนักจิตรลดารโหฐานสร้างเป็นตึก ๒ ชั้น ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นครั้งคราว เมื่อมีพระราชพิธีต่าง ๆ ก็ทรงกระทำการที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเช่นเดียวกับพระราชวัง ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชมนเทียรสถานขึ้นใหม่เป็นที่ประทับที่วังพญาไท ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศยกสวนจิตรลดาเป็นพระราชฐาน

อยู่ในเขตพระราชวังดุสิต ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเป็นที่ประทับถาวร

จุฬาทิศธรรมสภาราม, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี

วัดจุฬาทิศธรรมสภารามสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ในรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับที่เกาะสีชัง นามของวัดมีความหมายเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย (ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย) ซึ่งประสูติ ณ พระราชฐานบนเกาะนี้

จุฬาธุชราชฐาน, พระ พระราชวังที่เกาะสีชัง อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี

พระจุฬาธุชราชฐานเป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นบนเกาะสีชังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ สำหรับเป็นที่ประทับในฤดูร้อน บริเวณเกาะสีชังเป็นสถานที่ที่มีอากาศดีและเป็น ที่ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์และชาวต่างประเทศที่พำนักอยู่ในประเทศไทยนิยมไปพักผ่อนและพักผ่อน ใน พ.ศ. ๒๔๓๑ ในวาระเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ก่อสร้างตึก ๓ หลังสำหรับประชาชนที่เดินทางมาพักผ่อนรักษาตัวที่เกาะสีชังเข้าพักอาศัย และพระราชทานนามว่า ตึกวัฒนา ตึกผ่องศรี และตึกอภิรมย์ ตามพระนามของ

สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (ต่อมาคือสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี (ต่อมาคือสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ) และพระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ (ต่อมาคือ พระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา) ที่ได้ทรงบริจาคทรัพย์สำหรับซื้อเครื่องตกแต่งตึกทั้ง ๓ หลัง ใน พ.ศ. ๒๔๓๔ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ (ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนครราชสีมา) ทรงพระประชวรจึงโปรดเกล้าฯ ให้ไปประทับที่เกาะสีชัง และมีพระราชดำริให้ก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร เช่น บ่ออัษฎางค์ สะพานอัษฎางค์ จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ เกาะสีชัง พร้อมด้วยพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี ซึ่งกำลังทรงพระครรภ์ใกล้จะถึงกำหนดประสูติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า เกาะสีชังมีอากาศดี ภูมิสถานน่าสบาย ควรสร้างพระราชฐานไว้ประทับในฤดูร้อนให้มั่นคงต่อไป เพราะในเวลาข้างหน้าเกาะสีชังจะเป็นท่าเรือใหญ่ที่สำคัญของประเทศ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักขึ้น และในวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวีได้ประสูติพระราชกุมาร ณ พระตำหนักมรกกสุทธิ และทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ พระราชทานพระนามพระราชโอรสว่า สมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก พร้อมกับพระราชทานนาม
พระราชฐานว่า พระจุฑาธุชราชฐาน และทรงวางศิลาฤกษ์
พระที่นั่งมณเฑียรตน์โรจน์ด้วย

พระจุฑาธุชราชฐานประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ
เช่น พระที่นั่ง ๔ องค์ คือ โกสีย์วสุภรณ์ มณเฑียรตน์โรจน์
โชติรสประภาต์ เมขลามณี พระตำหนัก ๑๔ แห่งคือ
वासกรีภองเก็จ เพ็ชรรัยับ ทับทิมสด มรกตสุทธิ บุศราคำ
กำโกมิน นิลแสงสุก มุกดาพราย เพทายใส ไพฑูรย์กลอก
ดอกตะแบกลอย โอปอล์จรูญ มูลเกาะเวก เอกฟองมุก และ
ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อีก แต่เมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่าง
ไทยกับฝรั่งเศสขึ้น ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้มี
ทหารฝรั่งเศสยกขึ้นมายึดเกาะสีชัง ทำให้การก่อสร้างต่าง ๆ
หยุดชะงักลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมี
พระราชดำริว่าเกาะสีชังไม่ปลอดภัย จึงไม่โปรดให้ก่อสร้าง
ต่อไป รวมทั้งไม่โปรดที่จะประทับแรมบนเกาะด้วย จน
กระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวัง
สวนดุสิตที่กรุงเทพฯ จึงให้รื้อพระที่นั่งมณเฑียรตน์โรจน์
ซึ่งยังสร้างไม่เสร็จมาสร้างใหม่ในพระราชวังสวนดุสิต พระ
ราชทานนามว่า พระที่นั่งวิมานเมฆ ตั้งแต่นั้นมาเป็นอันเลิก
พระราชวังที่เกาะสีชัง ในรัชกาลปัจจุบันพระจุฑาธุชราชฐาน
ชำรุดทรุดโทรมมาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกรม
ศิลปากรได้ร่วมกันสำรวจและบูรณะพระราชวังแห่งนี้เพื่อ
ประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

เจริญ, สะพานชุด สะพานข้ามคลองจำนวน ๖ สะพาน ในกรุงเทพมหานคร

สะพานซึ่งนำหน้าชื่อว่า เจริญ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีจำนวน ๖ สะพาน โดยใช้คำนำหน้าว่า เจริญ เริ่มตั้งแต่สะพานเจริญ ๓๑ - ๓๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสืบเนื่องพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานชุดเฉลิมในวันเฉลิมพระชนมพรรษาทุกปี การสร้างสะพานชุดเจริญเริ่มขึ้นครั้งแรกในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ขณะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๑ พรรษา ชื่อสะพานเจริญรัช ๓๑ เป็นสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิมด้านใต้ ส่วนที่เรียกว่าปากคลองตลาด แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร เป็นสะพานคู่กับสะพานเฉลิมสวรรค์ ๕๘ ที่ปากคลองด้านเหนือ และเสด็จพระราชดำเนินเปิดสะพานเจริญรัช ๓๑ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

สะพานเจริญราษฎร์ ๓๒ ข้ามคลองมหานาคที่ตำบลมหานาค ที่ซึ่งถนนกรุงเกษมตัดข้ามคลองมหานาคแทนที่สะพานร้อยปี ซึ่งสร้างเมื่อพระนครมีอายุครบ ๑๐๐ ปี เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก

สะพานเจริญพาศน์ ๓๓ ข้ามคลองบางกอกใหญ่ ถนนอิสรภาพ เป็นสะพานที่สร้างขึ้นทางฝั่งธนบุรี

สะพานเจริญศรี ๓๔ ข้ามคลองคูเมืองเดิม บริเวณ

วัดบูรณศิริมาตยาราม เป็นสะพานที่มีลักษณะเด่น คือมีเสา ๔ เสาประดิษฐานเป็นรูปพานซึ่งมีฐานเป็นเฟืองอุบะงดงามมาก ลูกกรงสะพานเป็นปูนหล่อ

สะพานเจริญทัศน์ ๓๕ ข้ามคลองวัดสุทัศนเทพวราราม ถนนบำรุงเมือง สร้างขึ้นแทนที่สะพานเก่าที่ชำรุด เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก เสร็จเปิดเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

สะพานเจริญสวัสดิ์ ๓๖ ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณหน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง สร้างขึ้นแทนที่สะพานสุประดิษฐ์ ซึ่งชำรุดทรุดโทรม และเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙

สะพานเจริญสวัสดิ์ ๓๖ เป็นสะพานชุดเจริญสะพานสุดท้าย สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ขณะนั้นกรุงเทพมหานครมีสะพานจำนวนมากเพียงพอแก่การสัญจรของประชาชนแล้ว จึงควรสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์อื่น ๆ แทนสะพาน ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ โปรดเกล้าฯ ให้นำเงินที่จะสร้างสะพานไปเป็นทุนสร้างโรงพยาบาลที่มณฑลภูเก็ต และใน พ.ศ. ๒๔๖๑ เมื่อกรมสุขาภิบาลกราบบังคมทูลถามเรื่องสร้างสะพานในวันเฉลิมพระชนมพรรษาโดยเสนอให้สร้างสะพานที่ถนนสามเสนข้ามคลองบางลำพูแทนสะพานนรรัตน์สถานซึ่งเก่าชำรุดมาก และขอพระราชทานนามสะพาน แต่มีพระราชกระแสว่า “นี่จะสร้างของอื่นไม่ใช่สะพาน” การสร้างสะพานชุดเจริญจึงสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม

ปรากฏในเอกสารกระทรวงนครบาลใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ว่า สะพานเจริญซึ่งจะได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสำหรับทรงเปิดในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้น กรมสุขาภิบาลกราบบังคมทูลเสนอสะพานให้ทรงเลือก โปรดเกล้าฯ ให้เลือกสะพานเก่าในถนนอัษฎางค์มุมวัดราชบพิธ ซึ่งชำรุดทรุดโทรม และพระราชทานนามว่า เจริญวิถ แต่ไม่ปรากฏว่ามีการก่อสร้างแต่อย่างใด

เจริญกรุง, ถนน ถนนเริ่มตั้งแต่ถนนสนามไชยถึงแม่น้ำเจ้าพระยาที่ดาวคนอง กรุงเทพมหานคร เป็นถนนรุ่นแรกที่ใช้เทคนิคการสร้างแบบตะวันตก

ถนนเจริญกรุงเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๐๔ แล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๐๗ มีความยาวจากถนนสนามไชยถึงดาวคนอง ๘,๕๗๕ เมตร การก่อสร้างถนนเจริญกรุงนั้น เนื่องจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มากขึ้น และมีพวกกงสุลได้เข้าชื้อกันขอให้สร้างถนนสายยาวสำหรับขี่ม้าหรือนั่งรถม้าตากอากาศและอ้างว่า “เข้ามาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ไม่มีถนนหนทางที่จะขี่รถม้าไปเที่ยว พวกกันเจ็บไข้เนื่อง ๆ” จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค ต่อมาคือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์) ที่สมุหพระกลาโหมเป็นแม่กอง พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองเป็นนายงาน รับผิดชอบในการก่อสร้างถนนช่วงตั้งแต่คูเมืองชั้นในถึงแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลดาวคนอง โดย

มีนายเฮนรี อาลบัสเตอร์ (ต้นสกุลเศวตศิลา) เป็นผู้สำรวจ
แนวถนนและเขียนแผนผังถนน และโปรดเกล้าฯ ให้เจ้า
พระยามราช (ครุฑ) พระยาบรรหารบริรักษ์รับผิดชอบ
การก่อสร้างถนนเจริญกรุงตอนใน คือช่วงระยะทางตั้งแต่
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามถึงสะพานดำรงสถิต (สะพาน
เหล็ก) การก่อสร้างถนนเจริญกรุงตอนในนี้เดิมกำหนดให้
ตัดตรงจากสะพานดำรงสถิต (สะพานเหล็ก) ถึงกำแพงเมือง
ด้านถนนสนามไชย แต่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่
หัวทรงทักท้วงว่าการสร้างถนนตรงมาสู่พระบรมมหาราชวัง
อาจเป็นชัยภูมิให้ข้าศึกใช้ตั้งปืนใหญ่ยิงทำลายกำแพงเมือง
ได้ จึงต้องเปลี่ยนแนวถนนมาหักมุมเลี้ยวตรงเชิงสะพาน
ดำรงสถิต

เมื่อสร้างถนนเจริญกรุงเสร็จใหม่ ๆ นั้น ยังไม่ได้
พระราชทานนาม จึงเรียกกันทั่วไปว่า ถนนใหม่และชาวยุโรป
เรียกว่า นิวโรด (New Road) ต่อมา พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนว่า
ถนนเจริญกรุง ซึ่งมีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของ
บ้านเมือง เช่นเดียวกับชื่อถนนบำรุงเมืองและถนนเฟื่องนคร
ที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในคราวเดียวกัน

เจริญทัศน์ ๓๕, สะพาน สะพานข้ามคลองวัดสุทัศน์เทพวราราม ถนน
บำรุงเมือง อยู่ปลายเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญทัศน์ ๓๕ เป็นสะพานที่ ๕ ของสะพาน
ชุดเจริญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด
เกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๕ พรรษา

ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้าม
คลองวัดสุทัศน์เทพวราราม ปัจจุบันรื้อถอนไปหมดแล้ว
เนื่องจากถมคลองทำถนนข้างศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
เจริญนคร, ถนน ถนนในเขตคลองสานและเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ถนนเจริญนครเป็นถนนสายสำคัญที่เชื่อมการจราจร
ระหว่างพระนครกับธนบุรีเข้าด้วยกันสร้างในราว พ.ศ.
๒๔๘๒ - ๒๔๘๓ โดยพระยามโหสวรรค์ (โก สมบัติศิริ)
ขณะดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลนครธนบุรี (ขณะ
นั้นธนบุรีมีฐานะเป็นจังหวัด) ได้เป็นผู้ริเริ่มโครงการตัดถนน
เจริญนครต่อจากถนนสมเด็จพระยาบรมปกคลอง
สาน โดยเสียบแม่น้ำเจ้าพระยาไปจนถึงคลองดาวคนองที่
ย่านบุคคโล ถนนเจริญนครเป็นถนนสายแรกที่ตัดเป็นถนน
ขนาดกว้าง ๓๐ เมตร เพราะเดิมตัดถนนแคบ ๆ เมื่อสร้าง
ถนนเสร็จ เทศบาลนครธนบุรีได้ขอซื้อถนนไปที่กระทรวง
มหาดไทย ในชั้นแรกกระทรวงมหาดไทยตั้งชื่อถนนว่า ถนน
มโหสวรรค์ตามราชทินนามของพระยามโหสวรรค์ แต่พระยา
มโหสวรรค์ขอให้ใช้ชื่อถนนว่า ถนนเจริญนคร เพื่อล้อกับชื่อ
ถนนเจริญกรุงทางฝั่งพระนคร กระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติ
ให้ตั้งชื่อถนนสายนี้ว่า ถนนเจริญนคร ส่วนชื่อถนนมโหสวรรค์
นั้นต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ตั้งชื่อถนนที่เชื่อมถนน
เจริญนครกับถนนตากสินที่สร้างใหม่ว่า ถนนมโหสวรรค์
เพื่อเป็นเกียรติแก่พระยามโหสวรรค์ (โก สมบัติศิริ)

เจริญพาสณ์ ๓๓, สะพาน สะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ ถนนอิสรภาพ
กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญพาสณ์ ๓๓ เป็นสะพานที่ ๓ ของสะพานชุดเจริญที่สร้างในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ เมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๓ พรรษา โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานเจริญพาสณ์ ๓๓ ข้ามคลองบางกอกใหญ่ เป็นสะพานขนาดใหญ่สะพานแรกที่สร้างทางฝั่งธนบุรี ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ สะพานเจริญพาสณ์คับแคบไม่สะดวกในการสัญจรของราษฎร และไม่เพียงพอที่จะรองรับการจราจรที่มีมากขึ้น เทศบาลนครธนบุรีจึงได้สร้างขึ้นใหม่ให้มีผิวการจราจรเพิ่มขึ้น และรับน้ำหนักรถได้มากขึ้น

เจริญเมือง, ถนน ถนนเริ่มจากถนนรองเมือง ถึงซอยจุฬาลงกรณ์ซอย ๑๓ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ถนนเจริญเมืองเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ในบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ตำบลวัดแค ซึ่งในครั้งนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนขึ้น ๓ สาย แล้วพระราชทานนามว่า ถนนเจริญเมือง ถนนจารุเมือง และถนนจรัสเมือง

เจริญรัช ๓๑, สะพาน สะพานข้ามคลองคูเมืองเดิมที่ปากคลองตลาดที่ถนนราชินีและถนนอัษฎางค์ กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญรัช ๓๑ เป็นสะพานแรกของสะพานชุดเจริญที่สร้างในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๑ พรรษา โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิม บริเวณลูกกรงของสะพานเฉลิมรัช ๓๑

เป็นปูนปั้นรูปเสื่อปายืดพระขรรค์ กึ่งกลางราวสะพานเป็นที่ประดิษฐานพระบรมนามาภิไธยย่อ วปร. และชื่อสะพาน เจริญรัช ๓๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทำพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

เจริญราษฎร์, ถนน (ถนนเหนือ-ใต้) ถนนช่วงสาทร-พระรามที่ ๓ ในเขตสาทร และเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร

ถนนเจริญราษฎร์เดิมเรียกถนนเหนือ-ใต้ ก่อสร้างตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่แขวงยานนาวา แขวงทุ่งวัดดอน และแขวงบางโคล่ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นถนนตัดผ่านพื้นที่เขตสาทรและเขตบางคอแหลม โดยเริ่มตัดจากพื้นที่เขตสาทรเชื่อมถนนสาทรใต้ ที่บริเวณทางแยกถนนสุรศักดิ์ ตัดผ่านซอยวัดดอน ถนนจันทน์ ซอยอยู่ดี ซอยประตู และบรรจบที่ถนนพระรามที่ ๓ ยาวประมาณ ๓.๕ กิโลเมตร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ สำนักงานเขตบางคอแหลมเสนอให้ใช้ชื่อว่าถนนเจริญราษฎร์ ซึ่งกรุงเทพมหานครได้ตั้งชื่อถนนสายนี้ว่า ถนนเจริญราษฎร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ เพราะเป็นชื่อที่มีความหมายและคล้องกับถนนเจริญกรุง และถนนเจริญนครซึ่งอยู่ขนานกันอีกด้วย

เจริญราษฎร์ ๓๒, สะพาน สะพานข้ามคลองมหานาค ถนนกรุงเกษม กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญราษฎร์ ๓๒ เป็นสะพานที่ ๒ ของสะพานชุดเจริญที่สร้างในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาท

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ เมื่อทรง
เจริญพระชนมพรรษา ๓๒ พรรษา โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
สะพานข้ามคลองมหานาคขึ้นแทนสะพานร้อยปี ซึ่งสร้าง
เมื่อสมโภชพระนครครบ ๑๐๐ ปีใน พ.ศ. ๒๔๒๕ สะพาน
เจริญราษฎร์ ๓๒ มีปลายสะพานทั้ง ๔ มุมประดิษฐานเป็นรูป
นาคราช ๕ เศียร แผ่รับแผ่นสัมฤทธิ์จารึกพระปรมาภิไธย
ย่อ วปร.

เจริญเวียง, ถนน ถนนเริ่มตั้งแต่ถนนเจริญกรุงไปบรรจบกับถนนจรัส
เวียง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

ถนนเจริญเวียงเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗
เมื่อเกิดเพลิงไหม้ที่ตำบลตรอกซุง ตอนริมถนนเจริญกรุง
ทำให้ทรัพย์สินราษฎรเสียหาย กระทรวงมหาดไทยได้กราบ
บังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตตัดถนนขึ้นใน
บริเวณดังกล่าว ๓ สาย เพื่อให้ราษฎรสัญจรไปมาได้สะดวก
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตัด
ถนนและพระราชทานนามถนนทั้ง ๓ สายนี้ว่า ถนนจรัสเวียง
เริ่มตั้งแต่ถนนสาทรไปออกถนนตรอกไก่ ถนนเจริญเวียง
เริ่มตั้งแต่ถนนเจริญกรุงไปบรรจบกับถนนจรัสเวียง และ
ถนนจรัญเวียงเริ่มตั้งแต่ถนนจรัสเวียงไปออกถนนสุรศักดิ์

เจริญศรี ๓๔, สะพาน สะพานข้ามคลองคูเมืองเดิม บริเวณหน้าวัด
บูรณศิริมาตยาราม กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญศรี ๓๔ เป็นสะพานที่ ๔ ของสะพานชุด
เจริญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ

ให้สร้างขึ้นเมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๔ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้ามคูเมือง เดิมบริเวณเยื้องหน้าวัดบูรณศิริมาตยาราม

เจริญสวัสดิ์ ๓๖, สะพาน สะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ถนนพระราม ที่ ๔ บริเวณหน้าสถานีรถไฟกรุงเทพ หรือสถานีรถไฟ หัวลำโพง กรุงเทพมหานคร

สะพานเจริญสวัสดิ์ ๓๖ เป็นสะพานที่ ๖ ของสะพานชุด เจริญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษา ๓๖ พรรษาใน พ.ศ. ๒๔๕๙ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ใกล้สถานีรถไฟหัวลำโพง เนื่องจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ แผนกอังกฤษ วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ลงพิมพ์ความเห็นว่าคุณควรทำสะพานใกล้สถานีรถไฟเสียใหม่ คือ สะพานสุประดิษฐ์ โดยให้เหตุผลว่าหากจำเป็นต้องปิด สะพานสุประดิษฐ์เพื่อซ่อมแซมจะทำให้ผู้ใช้รถม้าต้องอ้อม ไปทางถนนรองเมืองหรือถนนสี่พระยา และเสนอว่าควรให้มีถนนเพื่อย่นระยะทางตามแนวคลองผดุงกรุงเกษมตั้งแต่ สะพานพิทยเสถียรฝั่งใต้มาบรรจบที่ตำบลหัวลำโพง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หรือสะพานสุประดิษฐ์ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมาก แล้วสร้างเป็นสะพานใหม่ขึ้นเป็นสะพานเจริญเนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๔๕๙ โดยสร้างเป็น สะพานโค้งใหญ่กว่าสะพานอื่น ๆ ในจังหวัดพระนครขณะนั้น และพระราชทานนามว่า “สะพานเจริญสวัสดิ์”

การสร้างสะพานเจริญสวัสดิ์ขึ้นแทนที่สะพานสุประ-
ดิษฐ์ เพื่อให้เป็นสะพานที่สวยงามและมั่นคงนี้เป็นการ
เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสถานี
รถไฟซึ่งเป็นสถานีที่ใหญ่และสวยงามที่สุดในขณะนั้น ทำให้
สถานที่ในจังหวัดพระนครงดงามขึ้น นอกจากนี้ สะพานเจริญ
สวัสดิ์ยังเป็นสะพานเชื่อมทางสัญจรไปมาของประชาชน
ที่จะเดินทางมายังสถานีรถไฟได้สะดวก พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธี
เปิดสะพานเจริญสวัสดิ์เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙

สะพานเจริญสวัสดิ์ ๓๖ เป็นสะพานสุดท้ายในสะพาน
ชุดเจริญ เนื่องจากหลังการก่อสร้างสะพานนี้แล้ว พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะบำเพ็ญ
พระราชกุศลในวันเฉลิมพระชนมพรรษาด้วยการก่อสร้าง
สิ่งสาธารณประโยชน์ในรูปอื่นแทน

เจ้ากรุงธน, ถนน แนวถนนอิสราฟในปัจจุบัน

ถนนเจ้ากรุงธนเป็นถนนที่ตัดขึ้นในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขยายเส้นทางคมนาคม
ให้รองรับกับการสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้า โปรตเกล้าฯ
ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงตั้งชื่อถนนถวาย ซึ่งทรงตั้งชื่อว่า ถนนเจ้ากรุงธน หรือ
ถนนธนราช เพื่อแสดงว่าพระราชวงศ์จักรีนับถือสมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนว่า ถนนเจ้ากรุงธน

เจ้าคาร์บ, ถนน ถนนตั้งแต่คลองจักรวรรดิ ตัดตรงไปออกถนน
พลับพลาไชยข้างวัดคณิกาผลด้านเหนือ ผ่านถนนเสือป่าและ
ถนนตรอกเต้า เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

ถนนเจ้าคาร์บสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เนื่องจากเกิดเพลิง
ไหม้ที่ตำบลตรอกเต้าหู้ ตอนริมถนนเจริญกรุง ท้องที่อำเภอ
ป้อมปราบศัตรูพ่ายเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่ง
ทำให้ทรัพย์สินของประชาชนเสียหายมาก เพราะพื้นที่ใน
ละแวกดังกล่าวมีบ้านเรือนปลูกสร้างกันเบียดเสียด และไม่มี
ถนนใหญ่เพียงพอให้ป้องกันอันตรายได้ทันทั่วทั้งที่ อีกทั้ง
ยังไม่สะอาด เป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ราษฎร กรม
สุขาภิบาล กระทรวงนครบาล จึงกราบบังคมทูลพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าควรตัดถนนผ่านละแวกนี้
เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในการสัญจรไปมา และเพื่อ
บำรุงความสะอาดเรียบร้อย ตลอดจนสามารถช่วยเหลือ
ป้องกันอันตรายในเวลาที่มีเหตุเกิดขึ้นได้ ในครั้งนั้นโปรด
เกล้าฯ ให้กระทรวงนครบาลตัดถนนเจ้าคาร์บ ถนนเสือป่า
ถนนยมราชสุขุม และถนนศรีธรรมมาธิราชขึ้น รวมทั้งขยาย
ตรอกเต้าหู้ ตั้งแต่ถนนเจริญกรุงไปบรรจบกับถนนยมราช
สุขุม และโปรดเกล้าฯ ให้ถมคูแยกจากคลองจักรวรรดิที่ถม
แล้วไปเชื่อมกับตรอกเต้าหู้ด้วย โดยถนนเจ้าคาร์บเริ่มตั้ง
แต่คลองจักรวรรดิที่ถมใหม่ ตัดตรงไปออกถนนพลับพลา
ไชยข้างวัดคณิกาผลด้านเหนือ ผ่านถนนเสือป่า และผ่าน

ถนนตรอกเต้าที่โปรดเกล้าฯ ให้ถมใหม่ มีขนาดกว้าง ๕ วา ยาวประมาณ ๑๔๙ วา

เมื่อมหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาลขอรับพระราชทานนามถนน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ เจ้าพระยายมราชจดนามสถานที่สำคัญที่อยู่ใกล้เคียงกับ ถนน หรือนามบุคคลสำคัญที่อยู่ใกล้หรือเกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทรงถือเป็นเกณฑ์ในการพระราชทานชื่อ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อถนนสายนี้ว่า ถนนเจ้าคำรบ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เมื่อพระราชทานนามนั้นในพระราชหัตถเลขาทรงใช้ว่า “ถนนเจ้าคำรบ” และปรากฏลายมือหลวงพิจิตร ผู้ร่างตามพระราชโองการว่า “ถนนเจ้าคำรบ ที่สะกดตัว พ นี้ ถ้าความหมายถึงหม่อมเจ้าคำรบ จะควรใช้ บ สะกด หรือประการใด ควรมิควรแล้ว แต่จะโปรด” ปรากฏว่าได้มีการแก้ไขในพระราชหัตถเลขาที่พระราชทานว่า “ถนนเจ้าคำรบ” ซึ่งหมายถึงพระนามของ หม่อมเจ้าคำรบ ปราโมชพระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระองค์เจ้าคำรบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงดำรงตำแหน่งนายพลโทบังคับการกองพลทหารบก ต่อมาทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจพระนครบาลและตำรวจภูธร พลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบเป็นพระบิดาของอดีตนายกรัฐมนตรีของ

ไทย ๒ คน คือ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และพลตรี
หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

เจ้าฟ้า, ถนน ถนนสายสั้น ๆ ยาวประมาณ ๕๗๐ เมตร เริ่มต้นจาก
บริเวณท่าช้างวังหน้าถึงถนนราชดำเนินกลางบริเวณสะพาน
ผ่านพิภพลีลา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ชื่อถนนเจ้าฟ้า มาจากพระอิสริยยศของพระเจ้าราช-
วรวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์ พระโอรสในสมเด็จพระบวร-
ราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประสูติ
จากพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดาราวดี พระธิดาใน
สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวร
สถานมงคลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา-
โลกมหาราช เจ้าฟ้าอิศราพงศ์เป็นพระโอรสพระองค์เดียว
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพที่ได้รับการสถา-
ปนาเป็นเจ้าฟ้าและทรงเป็นต้นราชสกุลอิศรศักดิ์ ปัจจุบัน
บริเวณที่ตั้งวังเป็นที่ทำการของกรมข้าวทหารบก

แจ้จ้งวัฒนะ, ถนน ทางหลวงตั้งแต่อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ - หลักสี่
- ปากเกร็ด

ถนนแจ้จ้งวัฒนะเป็นถนนที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่
นายชโล แจ้จ้งวัฒนะ อดีตนายช่างกำกับแขวงการทางกรุง-
เทพที่ ๒ กรมทางหลวง ซึ่งเป็นนายช่างที่ควบคุมการก่อสร้าง
ถนนสายนี้

ฉ

เฉลิม, สะพานชุด สะพานชุดเฉลิมเป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นประจำทุกปี นับตั้งแต่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๔๒ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ อันเป็นปีสิ้นรัชกาลรวมทั้งสิ้น ๑๗ สะพาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของสะพานข้ามคลองในการสัญจรของประชาชน และเป็นเครื่องประดับพระนครให้สมบูรณ์งดงาม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์เท่าพระชนมวาร วันละ ๑ สลึง เป็นค่าก่อสร้างสะพานชุดเฉลิมในแต่ละปี โดยมีกระทรวงโยธาธิการทำหน้าที่ออกแบบและดำเนินการก่อสร้าง และมีสถาปนิกและวิศวกรเป็นชาวต่างประเทศ ทุกสะพานมีแผ่นจารึกชื่อและตราพระปรมาภิไธยย่อ จปร.

สะพานชุดเฉลิมทั้ง ๑๗ สะพาน เดิมกำหนดชื่อเป็นตัวเลขปีพระชนมพรรษาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในแต่ละปีที่สร้าง แต่ต่อมามีพระราชปรารภว่าชื่อสะพานที่มีเพียงตัวเลขกำกับยากต่อการเรียกจึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อสะพานทั้ง ๑๗ สะพาน ดังนี้

๑. สะพานเฉลิมศรี ๔๒
๒. สะพานเฉลิมศักดิ์ ๔๓
๓. สะพานเฉลิมเกียรติ ๔๔
๔. สะพานเฉลิมยศ ๔๕
๕. สะพานเฉลิมเวียง ๔๖
๖. สะพานเฉลิมวัง ๔๗

๗. สะพานเฉลิมกรุง ๔๘	๘. สะพานเฉลิมเมือง ๔๙
๙. สะพานเฉลิมภพ ๕๐	๑๐. สะพานเฉลิมพงษ์ ๕๑
๑๑. สะพานเฉลิมเผ่า ๕๒	๑๒. สะพานเฉลิมพันธุ์ ๕๓
๑๓. สะพานเฉลิมภาคย์ ๕๔	๑๔. สะพานเฉลิมโลก ๕๕
๑๕. สะพานเฉลิมหล้า ๕๖	๑๖. สะพานเฉลิมเดช ๕๗
๑๗. สะพานเฉลิมสวรรค์ ๕๘	

เฉลิมกรุง ๔๘, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๗ สร้างข้ามคลอง
วัดจักรวรรดิที่ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมกรุง ๔๘ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเฉลิมกรุง ๔๘ พร้อมกับสะพานนาครจักรวัลข้ามคลองจุลนาครในถนนตลาด (ถนนนครสวรรค์) สะพานวิศวกรรมนฤมานข้ามคลองผดุงกรุงเกษมต่อถนนดวงดาว (ถนนนครราชสีมา) กับถนนกรุงเกษม และสะพานภูเบศรบรรหารข้ามคลองลำมาศในถนนคอเสื้อ (ถนนพิษณุโลก) เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๔

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมกรุง ๔๔ ได้ถูกรื้อไปแล้ว

เฉลิมเกียรติ ๔๔, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๓ สร้างข้าม
คลองหัวลำโพง เชื่อมปลายถนนสาทร เข้ากับถนนหัวลำโพง
ซึ่งปัจจุบันคือถนนพระรามที่ ๔ ขนานกับทางรถไฟสาย
ปากน้ำ

สะพานเฉลิมเกียรติ ๔๔ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๔ โดยทรงพระราชอุทิศเงินเท่าพระชนมวารวันละสลึงกับเงินเพิ่มเติมให้พอเท่าจำนวนเงินที่กระทรวงโยธาธิการประมาณในการที่จะสร้างสะพานรวมเป็นเงิน ๖,๐๔๔ บาท ให้กระทรวงโยธาธิการไปสร้างสะพาน เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา

สะพานเฉลิมเกียรติ ๔๔ มีลักษณะคล้ายคลึงกับสะพานเฉลิมศักดิ์ ๔๓ แต่ต่างกันว่าราวสะพานเป็นเหล็กตัดที่มีลวดลาย สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ (ต่อมาคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงนครราชสีมา) เป็นผู้แทนพระองค์ เสด็จพระดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดในวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๐

สะพานเฉลิมเกียรติ ๔๔ ได้ถูกรื้อถอนไปเพื่อขยายถนนพระรามที่ ๔ ให้กว้างขึ้นจึงต้องถมคลองหัวลำโพงเพื่อทำเป็นร่องระบายน้ำเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๐

เฉลิมเดช ๕๗, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๖ สร้างขึ้นแทนที่สะพานไม้เก่าข้ามคลองหัวลำโพงปลายถนนสี่พระยา กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมเดช ๕๗ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาส

วันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๗ เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดเล็กทั้งดงาม มีความลาดโค้ง ลูกกรงปูนหล่อและมีแท่นหัวท้ายเป็นทรงหม้อตาลห่อหุ้มด้วยใบบัวและประดับด้วยผลไม้ไทยหลายชนิด กลางสะพานมีป้ายชื่อสะพานและพระปรมาภิไธยย่อ จปร. รูปคานยันประดับลายปูนปั้นเป็นหัวสิงห์ เมื่อสร้างใกล้จะเสร็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพาน เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมเดช ๕๗ ได้ถูกรื้อออกเพื่อขยายถนนพระรามที่ ๔ ส่วนคลองได้ถูกถมเป็นช่องระบายน้ำ
เฉลิมเผ่า ๕๒, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๑ สร้างขึ้นแทนสะพานไม้ซึ่งเก่าชำรุดและสูงเกินกว่าที่รถม้าจะข้ามไปมาได้ โดยสะดวก ข้ามคลองริมถนนสนามม้าหรือคลองอรชร ข้างวัดปทุมวนาราม ที่ถนนปทุมวันหรือปัจจุบันคือ ถนนพระรามที่ ๑ กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมเผ่า ๕๒ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๒ มีลักษณะคล้ายกับสะพานเฉลิมเกียรติ ๔๔ และสะพานเฉลิมเมือง ๔๙ เปลี่ยนจากคานไม้ของเดิมเป็นคานเหล็กติดตั้งลูกกรงเหล็ก และสร้างพนักเชิงก่ออิฐถือปูนใหม่ รวมทั้งได้เปลี่ยนลาดสะพานให้ราบลงด้วยเพื่อสะดวกในการสัญจร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดสะพานเฉลิมเผ่า ๕๒ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๘

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมเผ่า ๕๒ ยังคงปรากฏเพียงส่วนของราวสะพานที่มีชื่อสะพานจารึกอยู่ในบริเวณริมฟุตบาท สามแยกเฉลิมเผ่าที่ถนนพระรามที่ ๑ หลังจากที่มีการบูรณะครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖

เฉลิมพงษ์ ๕๑, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๐ สร้างขึ้นแทนสะพานไม้เก่าข้ามคลองสะพานถ่าน หรือคลองหลังวัดราชบพิธที่ถนนเฟื่องนคร กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมพงษ์ ๕๑ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๑ ลักษณะของสะพานเฉลิมพงษ์ ๕๑ คล้ายกับสะพานเฉลิมที่ก่อสร้างมาแล้ว คือใช้คานเหล็กปูพื้นไม้และลูกกรงเหล็กโปร่งแต่ลาดสะพานยาวเป็นพิเศษ และใช้ลูกกรงกออิฐถือปูน เจาะช่องเล็ก ๆ เป็นซุ้มปลายแหลม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๗ วันเดียวกับที่เสด็จเปิดสะพานผ่านพิภพลีลา

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมพงษ์ ๕๑ ไม่ปรากฏแล้ว เพราะได้มีการปรับระดับโดยลดพื้นสะพานให้เสมอกับระดับถนน **เฉลิมพระเกียรติวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร** ตั้งอยู่ที่ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

วัดเฉลิมพระเกียรติเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๙๐ บริเวณที่เคยเป็นนิเวศสถานเดิมของพระอัยกาและพระอัยกี และที่ประดิษฐานของสมเด็จพระศรีสุลาไลย พระราชชนนี เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระอัยกา พระอัยกี และพระราชชนนี

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ขณะยังดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาพระคลัง ที่สมุหพระกลาโหม เป็นแม่กองในการสร้างวัด โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการรอบวัด และมีใบเสมาทำนองเดียวกับพระบรมมหาราชวัง พระราชทานนามว่า วัดเฉลิมพระเกียรติธาราม แต่การก่อสร้างวัดยังไม่แล้วเสร็จ เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้จะเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงห่วงถึงวัดที่ยังสร้างไม่เสร็จ จึงมีพระราชดำรัสขอเงินในท้องพระคลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ต่อไป ๑๐,๐๐๐ ชั่ง เพื่อสร้างวัดที่ยังค้างค้างอยู่ และบูรณะวัดที่ทรุดโทรม เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติต่อมา โดยให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) เป็นแม่กองบูรณปฏิสังขรณ์

เฉลิมพันธุ์ ๕๓, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๒ สร้างขึ้นแทนสะพานไม้เก่าข้ามคลองวัดสามจีน หรือวัดไตรมิตรวิศยารามในปัจจุบัน ที่ถนนเจริญกรุง ตอนปลายถนนเยาวราช กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมพันธ์ ๕๓ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๓ สะพานเฉลิมพันธ์ ๕๓ มีเสาปลายกำแพงลูกกรง ที่มีรูปทรงและลวดลายคล้ายคลึงกับสะพานผ่านฟ้าลีลาศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๙

ปัจจุบัน ได้มีการย้ายชิ้นส่วนของสะพานเฉลิมพันธ์ ๕๓ คือราวสะพานเหล็กตัด ป้ายชื่อสะพานพร้อมพระปรมาภิไธยย่อ จปร. มาประกอบขึ้นใหม่เป็นสะพานข้ามคลองสาทรที่ถนนเจริญกรุง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานการย้ายสะพานสันนิษฐานว่า คงจะทำในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เฉลิมภพ ๕๐, สะพาน สะพานชุดเฉลิม สะพานที่ ๙ สร้างข้ามคลองหัวลำโพงที่ถนนสุรวงศ์เชื่อมกับถนนพระรามที่ ๔ กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมภพ ๕๐ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๐ ลักษณะของสะพานเฉลิมภพ ๕๐ มีรูปแบบประณีตกว่าสะพานแห่งอื่น ๆ โดยใช้คานเหล็กปูด้วยไม้กระดานหนา ลูกกรงเหล็กมีความวิจิตรมากขึ้นรวมทั้งเสาแท่นประดับสะพานมีสัดส่วนที่งดงาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖

ปรากฏในเอกสารร่างพระราชดำรัสเปิดสะพานเฉลิม
๕๐ ซึ่งกระทรวงโยธาธิการร่างทูลเกล้าฯ ถวายว่า ได้สร้าง
สะพานที่ปลายถนนสุรวงศ์ข้ามคลองวัวลำพอง ซึ่งพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสให้แก้ไข
คลองวัวลำพอง เป็นหัวลำโพง เนื่องจาก “คำว่าวัวลำพองนั้น
เป็นชื่อกรมเมืองหลงมาจากคำฝรั่งเรียกหัวลำโพงไม่ชัด”

สะพานเฉลิมภพ ๕๐ ได้ถูกรื้อออกเพื่อขยายถนน
พระรามที่ ๔ ให้กว้างขึ้น ส่วนคลองได้ถูกถมเป็นช่องระบาย
น้ำ

เฉลิมภาคย์ ๕๔, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๓ สร้างขึ้น
แทนที่สะพานเก่าข้ามคลองสีลม ตำบลบางรัก ที่ถนน
เจริญกรุง กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมภาคย์ ๕๔ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาส
วันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๔ พ.ศ. ๒๔๔๙ โดยสร้าง
สะพานข้ามคลองสีลม เพราะมีรถม้าสัญจรไปมามาก เมื่อ
สร้างเสร็จแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิ-
ราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (ต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) เสด็จเป็นผู้แทนพระองค์ทรงประกอบ
พิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมภาคย์ ๕๔ ได้ถูกรื้อออกไปเพื่อ
ทำท่อระบายน้ำ

เฉลิมเมือง ๔๙, สะพาน สะพานชุดเฉลิม สะพานที่ ๘ สร้างขึ้นแทนที่
สะพานไม้เก่าข้ามคลองสาทรข้างบ้านราชทูตเยอรมัน ที่ถนน

สุรศักดิ์ กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมเมือง ๔๙ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเฉลิมเมือง ๔๙ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๕

ปัจจุบันสะพานเฉลิมเมือง ๔๙ ได้ถูกรื้อถอนไปแล้ว เฉลิมยศ ๔๕, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๔ สร้างข้ามคลองวัดพระพิเรนทร์ที่ถนนวรจักร กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมยศ ๔๕ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๕ พ.ศ. ๒๔๕๐ สะพานเฉลิมยศ ๔๕ เป็นสะพานตรงมีคานเหล็กพื้นไม้กระดานหนา ลูกกรงราวสะพานเป็นเหล็กตัด มีเสาโคมไฟฟ้าตั้งอยู่บนแท่นปูน สี่มุมสะพาน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพาน เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๐

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมยศ ๔๕ ได้ถูกรื้อออกแล้วถมคลองเป็นถนนเจ้าคำรบ แต่บริเวณทางเข้าวัดพระพิเรนทร์ในปัจจุบันยังปรากฏชื่อว่า คลองถมวัดพระพิเรนทร์ เฉลิมโลก ๕๕, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๔ สร้างข้ามคลองบางกะปิหรือคลองแสนแสบ ซึ่งเรียกว่าประตูน้ำใน

ปัจจุบันที่ถนนราชดำริเชื่อมกับถนนประแจจีนหรือถนนเพชรบุรีในปัจจุบัน

สะพานเฉลิมโลก ๕๕ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๕ โดยมีพระราชดำริว่า สะพานข้ามคลองบางกะปิจะเป็นสะพานสำคัญที่จะเชื่อมพระนครทั้งตอนเหนือและตอนใต้ให้สัญจรไปมาได้โดยสะดวก สะพานเฉลิมโลก ๕๕ เป็นสะพานข้ามคลองใหญ่ เรือค้าขายสัญจรไปมามาก การก่อสร้างแตกต่างจากสะพานเฉลิมแห่งอื่น ๆ ด้วยการก่อสร้างอย่างมั่นคงถาวรโดยใช้คอนกรีตเสริมเหล็ก พนักราวสะพานทึบและมีลายประดับแบบเรขาคณิต มีชื่อสะพานทำเป็นอักษรกดลึกติดอยู่กับพนักสะพานด้านใน โดยใช้นายช่างชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ก่อสร้าง การก่อสร้างสะพานนี้เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติยืนนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประเทศไทย โดยทรงประกอบพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกขึ้นในปีนี้ด้วย และการเปิดสะพานเฉลิมโลกเป็นส่วนหนึ่งของงานฉลองนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเฉลิมโลก ๕๕ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ปัจจุบันสะพานเฉลิมโลก ๕๕ ยังคงปรากฏอยู่แม้ว่าจะได้มีการขยายตัดแปลงไปบ้างเมื่อมีการขยายถนนเพื่อความสะดวกในการคมนาคม

เฉลิมวัง ๔๗, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๖ สร้างข้ามคลอง

วัดราชบพิธหรือคลองสะพานถ่านที่ถนนอนุฎากรรม กรุงเทพฯ
มหานคร

สะพานเฉลิมวง ๔๗ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๗ ลักษณะของสะพานคล้ายกับสะพานเฉลิมที่ก่อสร้างมาแต่มีโคมไฟฟ้าสูงทำด้วยโลหะและราวสะพานที่มีลวดลายสวยงาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓ พร้อมกับสะพานเทวกรรมรังรักษ์ สะพานโสมนัสนาครา สะพานอวาตวิจิตร และสะพานนริศดาร์ส รวมทั้งทรงเปิดถนนอีก ๓ สาย คือ ถนนจักรพรรดิพงษ์ ถนนบูรพา และถนนอนุฎากรรม ปัจจุบันสะพานเฉลิม ๔๗ ได้ถูกรื้อไปแล้ว

เฉลิมเวียง ๔๖, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๕ สร้างข้ามคลองตรอกเต้า หรือเรียกคลองยายใจ หรือคลองถม ที่ถนนเยาวราช กรุงเทพฯมหานคร

สะพานเฉลิมเวียง ๔๖ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๖ โดยมีผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างคือ กรมสุขาภิบาลซึ่งรับโอนงานก่อสร้างจากกรมโยธาธิการ สะพานเฉลิมเวียง ๔๖ มีลักษณะโครงสร้างคล้ายกับสะพานเฉลิมที่เคยสร้างมาแต่สั้นกว่า เพราะคลองที่ข้ามมีขนาดเล็ก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ

ประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒

สะพานเฉลิมเวียง ๔๖ ได้ถูกรื้อออกเพื่อถมคลองทำ
เป็นถนนมังกร

เฉลิมศรี ๔๒, สะพาน สะพานในชุดเฉลิมสะพานแรก สร้างที่ถนน
สามเสนข้ามคลองบางขุนพรหม ที่ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมศรี ๔๒ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาส
วันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๒ โดย มร.เกมเมล (Gem-
mell) เป็นผู้ออกแบบ สะพานมีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว
๑๔ เมตร ท้องสะพานสูงจากระดับน้ำประมาณ ๒ เมตร
ราวสะพานเป็นเหล็กทแยงตัดกันเป็นรูปจตุรัสเอียง แผ่น
จารึกเป็นเหล็กหล่อรูปพระปรมาภิไธยย่อ จปร. และชื่อ
สะพานติดอยู่ตรงกลางช่วงสะพาน สันนิษฐานว่ารื้อออกใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อวางท่อ
ระบายน้ำใต้ถนน และต่อมาได้ถมคลองเป็นทางเดินในวัด
เอี่ยมวรานุช

สะพานเฉลิมศรี ๔๒ ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๓๔ โดยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์
เดชาวุธ (ต่อมาคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ
กรมหลวงนครราชสีมา) ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ประกอบ
พิธีเปิดสะพาน

เฉลิมศักดิ์ ๔๓, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๒ ที่ถนน
หัวลำโพงนอกซึ่งปัจจุบันคือ ถนนพระรามที่ ๔ ตัดกับคลอง

อรรชรซึ่งอยู่ข้างถนนสนามม้า ปัจจุบันคือถนนอังรีดูนังต์ หรือ บริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงใต้ของสถานเสาวภา กรุงเทพมหานคร

สะพานเฉลิมศักดิ์ ๔๓ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๔๓ สะพานเฉลิมศักดิ์ ๔๓ เป็นสะพานโครงสร้างเหล็กทราเวลเลอร์เป็นเหล็กต่อง มีแผ่นเหล็กหล่อพระปรมาภิไธยย่อ จปร. และชื่อสะพาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙

สะพานเฉลิมศักดิ์ ๔๓ ได้ถูกรื้อออกเนื่องจากการขยายถนนพระรามที่ ๔ และคลองอรรชรปัจจุบันได้ถมไปแล้ว เฉลิมสวรรค์ ๕๘, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๗ เป็นสะพานสุดท้ายในชุดสะพานเฉลิม

สะพานเฉลิมสวรรค์ ๕๘ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๘ และเป็นสะพานสุดท้ายของสะพานชุดเฉลิมเพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แต่ได้ทรงเลือกสถานที่ที่จะสร้างสะพานไว้ก่อน โดยทรงเลือกสร้างสะพานข้ามคลองโรงไหม ซึ่งเป็นปากคลองตลอดด้านเหนือในปัจจุบัน ที่ถนนพระอาทิตย์ ลักษณะโครงสร้างของสะพานเฉลิมสวรรค์เป็นสุดยอดของการออกแบบสะพานเฉลิมทั้งด้านสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ตัวพื้นสะพาน

เป็นรูปโค้งทั้งด้านรูปตั้งและด้านแผนผัง ทำให้อ่อนช้อยงดงาม เสามีมุมสะพานเป็นแบบตะวันตกรองรับหรือรูปไข่อจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จปร. และที่ฐานเสาจารึกชื่อสะพานและรัตนโกสินทรศก ๑๓๐ อันเป็นปีที่ก่อสร้าง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

ปัจจุบัน สะพานเฉลิมสวรรค์ ๕๘ ถูกรื้อออกไป โดยแต่เดิมนั้นกรุงเทพมหานครมีโครงการจะนำชิ้นส่วนของสะพานไปประกอบขึ้นใหม่ในบริเวณสวนลุมพินี แต่ก็ยังไม่ได้มีการสร้างขึ้น ส่วนบริเวณที่ตั้งเดิมของสะพานเฉลิมสวรรค์ ๕๘ ได้ปรับปรุงเป็นถนนลอดใต้เชิงสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปัจจุบัน

เฉลิมหล้า ๕๖, สะพาน; หัวช้าง, สะพาน สะพานในชุดเฉลิม สะพานที่ ๑๕ สร้างข้ามคลองบางกะปิหรือคลองแสนแสบ ที่ถนนพญาไท เพื่อเชื่อมทางระหว่างพระนครให้ต่อกันทั้งตอนเหนือและตอนใต้ คู่กับสะพานเฉลิมโลก ๕๕

สะพานเฉลิมหล้า ๕๖ เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีที่ ๕๖ สะพานเฉลิมหล้า ๕๖ เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก คานเป็นคอนกรีตรูปโค้ง มีรายละเอียดงดงามมาก หัวสะพานทั้งสองมีรูปประดับเป็นช้าง ๔ ด้าน ลูกกรงหล่อแบบลูกมะหวดฝรั่ง กลางสะพานมีพระปรมาภิไธยย่อ จปร.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ซึ่งในปีนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษาเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมอัยกาธิราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระราชพิธีพระชนมายุสมอายุมงคลเสมอรัชกาลที่ ๒ และฉลองวัดอรุณราชวรารามด้วย และเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีช้างเผือกในแผ่นดินถึง ๔ เชือก จึงพระราชทานนามว่า สะพานเฉลิมหล้า ซึ่งมาจากพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และหัวเสาของสะพานออกแบบเป็นหัวช้างเผือก ๔ หัว

ปัจจุบันสะพานเฉลิมหล้า ๕๖ ซึ่งนิยมเรียกกันว่า สะพานหัวช้าง ยังคงปรากฏอยู่โดยกรุงเทพมหานครได้พยายามรักษาลักษณะเดิมของสะพานไว้เป็นอย่างดี แม้จะได้มีการขยายถนนและสะพานเพื่อให้รับกับความเจริญของบ้านเมืองและการคมนาคมที่คับคั่งขึ้น

ช

ชนะสงครามราชวรมหาวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราช-
วรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วัดชนะสงคราม เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยอยุธยา ไม่
ปรากฏหลักฐานการสร้าง เดิมเรียกว่าวัดกลางนา เมื่อพระ
บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครอง
ราชสมบัติเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี มีพระ
ราชประสงค์ที่จะสร้างสิ่งก่อสร้างขึ้นให้คล้ายคลึงกับกรุงศรี-
อยุธยามากที่สุด วัดที่ตั้งอยู่ใกล้พระบรมมหาราชวังได้ทรง
ปฏิสังขรณ์ใหม่ ตลอดจนเปลี่ยนชื่อวัดให้เหมาะสม โปรด
เกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อวัดกลางนาเป็นวัดตองปุ และให้เป็นวัด
พระสงฆ์ฝ่ายรามัญ เช่นเดียวกับวัดตองปุที่กรุงศรีอยุธยา
เพื่อเทิดเกียรติทหารชาวมุสลิมในกองทัพสมเด็จพระบวร-
ราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้กับ
พม่าในสงครามเก้าทัพ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ สงครามที่
ทำดินแดนและสามสบ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๙ และสงครามที่
นครลำปางป่าซาง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๐

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทได้ทรงบูรณ-
ปฏิสังขรณ์วัดตองปุแล้วถวายเป็นพระอารามหลวงโปรด
เกล้าฯ พระราชทานนามใหม่ว่า วัดชนะสงคราม เพื่อเป็น
อนุสรณ์ที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ทรงมี
ชัยชนะต่อพม่าในการรบทั้ง ๓ ครั้ง

วัดชนะสงครามได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์มาโดย

ตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงเริ่มดำเนินการก่อสร้างที่
บรรจุมหาอัฐิเจ้านายฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคลที่เฉลียง
พระอุโบสถด้านหลังตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี-
นาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงอุทิศพระราชทรัพย์
ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศรวรฤทธิ์ดำเนินการ
แต่การก่อสร้างมาแล้วเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานพระราชทรัพย์ให้
ราชบัณฑิตยสภาดำเนินการก่อสร้าง ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นนายกราช-
บัณฑิตยสภาและสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรม
พระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงดำเนินการก่อสร้างจนเสร็จสิ้น
ได้มีพิธีอัญเชิญพระอัฐิจากพระราชวังบวรสถานมงคลไป
ประดิษฐานใน พ.ศ. ๒๔๗๐

ชมัยมรุเชฐ, สะพาน สะพานข้ามคลองเปรมประชากร ช่วงถนน
พิษณุโลก ตัดกับถนนนครปฐม บริเวณทำเนียบรัฐบาล
กรุงเทพมหานคร

สะพานชมัยมรุเชฐสร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ สมเด็จพระ
ราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราช-
สิรินธร ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า
วไลยอลงกรณ์ ได้ทรงดำเนินตามพระยุคลบาทพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชบิดา โปรดให้

สร้างสะพานในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๑๗ พรรษา
เสมอพระเชษฐา ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมโอรสา-
ธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศัวัโรทัย กรมขุนศรี-
ธรรมราชธำรงฤทธิ์ สมเด็จฯ เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ทรงมี
ศรัทธาสร้างสะพานเป็นสาธารณทาน เพื่อทรงอุทิศส่วน
พระกุศลถวายพระเชษฐาทั้ง ๒ พระองค์ ซึ่งสวรรคตและ
สิ้นพระชนม์ เมื่อพระชนมายุเพียง ๑๗ พรรษา พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
สะพานที่คลองเปรมประชากรระหว่างถนนคอเสื้อ ซึ่ง
ปัจจุบันคือถนนพิษณุโลก ด้านใต้วัดเบญจมบพิตร และ
โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นเสมอใจราชเป็นพนักงานก่อสร้าง
สะพาน เมื่อการก่อสร้างสะพานสำเร็จแล้ว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสะพานว่า สะพานชัมยมรุเชฐ
ซึ่งหมายถึง พี่ชายผู้เป็นเทพ ๒ พระองค์

สะพานชัมยมรุเชฐได้มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระศรีสวรินทิรา
บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ขณะดำรงพระอิสริย-
ยศ สมเด็จพระบรมราชเทวี และสมเด็จฯ เจ้าฟ้าวไลยอลง-
กรณ์ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานโดยพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินนำ
ไปประทับกลางสะพานแล้วโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระศรี-
สวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงตรึง

หมดแล้วตัดเชือกพันแพรขึงกันสะพาน

ปัจจุบันลักษณะของสะพานชัยมรุเชษฐาได้มีการขยาย
ตัดแปลงไป แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบเดิมไม่ปรากฏ แต่
ปัจจุบันเหลือเพียงแผ่นป้ายโลหะกลางสะพาน มีข้อความ
ว่า “สะพานชัยมรุเชษฐา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าวไลย-
อลงกรณ์ ทรงสร้างอุทิศถวายพระเชษฐาทั้ง ๒ พระองค์ คือ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และสมเด็จพระ
เจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศัวัชรทัย กรมขุนศิริธรรม-
ราชดำรงฤทธิ์ฯ”

शलัคพืมาน, พระที่นั่ง พระที่นั่งองค์หนึ่งในหมู่พระที่นั่งบริเวณ
ทำราชวรดิฐ กรุงเทพมหานคร

พระที่นั่งशलัคพืมานสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงปรับปรุงพระตำหนักน้ำ
ด้านตะวันตกของพระบรมมหาราชวังซึ่งเรียกว่าตำหนัก
แพเพราะสร้างยื่นลงไปแม่น้ำเจ้าพระยา ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้รื้อตำหนักแพออก แล้วสร้างหมู่พระที่นั่ง
ขึ้นใหม่ ประกอบด้วย พระที่นั่งทิพยสถานเทพสถิต พระ
ที่นั่งราชกิจวินิจฉัย พระที่นั่งอนงค์ในสรายุรมย์ และพระที่นั่ง
शलัคพืมาน รวมเรียกทั้งในบริเวณว่า ทำราชวรดิฐ เป็นทำ
สำหรับเสด็จพระราชดำเนินทางเรือ

พระที่นั่งशलัคพืมาน มีลักษณะใดไม่ปรากฏหลักฐาน
แน่ชัด แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า-
อยู่หัว พระที่นั่งบริเวณทำราชวรดิฐชำรุด จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมรักษาไว้แต่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

เพียงองค์เดียว นอกนั้นโปรดเกล้าฯ ให้อริเพื่อขยายเขื่อน
และปรับพื้นที่ทำสนาม พระที่นั่งชั่งคพิมานจึงถูกรื้อใน
ครั้งนั้นด้วย

ช่องกุด, ประตู ประตูพระบรมมหาราชวังซึ่งราษฎรสามัญใช้เข้า-ออก
ติดต่อกับคนภายในวัง ประตูช่องกุดเป็นประตูขนาดเล็ก
ไม่มีซุ้มประตู เจาะทะลุกำแพงวัง

ช่องนนทรี, วัด วัดตั้งอยู่ที่แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพ
มหานคร

วัดช่องนนทรีเป็นวัดโบราณสันนิษฐานว่าสร้างระ-
หว่างสมัยอยุธยาตอนกลางถึงต้นสมัยอยุธยาตอนปลาย
สิ่งสำคัญในวัดคือพระอุโบสถ ซึ่งมีลักษณะสถาปัตยกรรม
แบบอยุธยาตอนกลาง เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ฐานมีลักษณะ
เป็นฐานปัทม์ หย่อนท้องช้าง ตั้งอยู่บนชลาหินอ่อนยกพื้น
สูงเล็กน้อย ผนังโบสถ์ เป็นภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยา เขียน
ภาพทศชาติ ภายในโบสถ์มีฐานชุกชี ๒ ชั้น ชั้นล่างประดิษฐาน
พระพุทธรูปยืนทรงเครื่องและพระพุทธรูปปางมารวิชัยหลาย
องค์ ชุกชีชั้นบนประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย นอก
จากพระอุโบสถแล้ววัดช่องนนทรียังมีสถาปัตยกรรมสำคัญ
คือ เจดีย์ซึ่งอยู่นอกกำแพงแก้วและเจดีย์ในกำแพงแก้ว

ชัยชนะสงคราม, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่เขต
สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัดชัยชนะสงคราม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าวัดตึก เป็น
วัดที่สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โดยเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ ต้นสกุลสิงหเสนี) สมุห-

นายก ได้สร้างวัดนี้ขึ้นหลังจากเสร็จสงครามกับเวียดนาม ในดินแดนเขมรแล้ว ท่านได้ยกที่ดินและบ้านถวายเป็นวัด เดิมบ้านและที่ดินแห่งนี้เป็นของเจ้าพระยายมราช (อิน หรือทองอิน) แต่ท่านไม่มีบุตรธิดา บ้านจึงรกร้าง พระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชนิสสัย เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้ว ได้ตั้งชื่อวัดว่า วัดชัยชนะ สงคราม แต่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า วัดตึก เพราะสิ่งก่อสร้าง ในวัดก่อสร้างเป็นตึกทั้งสิ้น

ชัยพฤกษ์มัลลาราชวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วัดชัยพฤกษ์มัลลา เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยอยุธยา เดิมเรียกว่าวัดชัยพฤกษ์ ในสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อแรก สร้างกรุง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรสุนทร (ต่อมาคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) รื้ออิฐในบริเวณวัดไปสร้างกำแพงพระนครในส่วนของพระองค์ เป็นนายด่าน สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรสุนทรทรงทำ ชาติกรรมโดยการบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ การก่อสร้าง ยังคงตั้งค้างอยู่จนกระทั่งเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระ บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ (ต่อมาคือ พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงเป็นแม่กองซ่อมวัด

ชัยพฤกษ์ต่อมา จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จฯ เจ้าฟ้ามงกุฎทรงผนวช สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ พระราชชนนีในสมเด็จฯ เจ้าฟ้ามงกุฎทรงรับพระราชภาระในการทำนุบำรุงวัด จนกระทั่งสมเด็จฯ เจ้าฟ้ามงกุฎเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสพระราชโอรสทรงเป็นแม่กองในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดชัยพฤกษ์ต่อมา พร้อมทั้งพระราชทานสร้อยนามวัดว่า “วัดชัยพฤกษ์มาลา”

ข้างโรงสี, สะพาน สะพานข้ามคลองคูเมืองเดิม ปลายถนนบำรุงเมือง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

สะพานข้างโรงสีเป็นสะพานข้าง ชื่อสะพานข้างใช้เรียกสะพานที่มีความแข็งแรงมากพอที่ข้างจะเดินข้ามได้ สะพานข้างโรงสีมีลักษณะเป็นสะพานตอม่อก่อด้วยอิฐ ปูพื้นด้วยไม้ซุงเหลื่อม เรียกว่า สะพานข้างโรงสี เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับโรงสีข้าวของฉางหลวงสำหรับพระนคร สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานข้างโรงสีขึ้นใหม่ เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยมิได้พระราชทานนามใหม่ เนื่องจากชื่อสะพานข้างโรงสีเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปแล้ว ที่เสาปลายราวสะพานมีรูปสุนัขอันเป็นสัญลักษณ์ของปีซึ่งเป็นปีนักษัตรของ ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ.

๒๔๕๓) อันเป็นปีที่สร้างเสร็จพร้อมชื่อสะพานติดไว้

สะพานข้างโรงสีได้รับการปรับปรุงในรัชกาลปัจจุบัน โดยรื้อสะพานเดิมออกเพื่อปรับปรุงผิวจราจรบนสะพานใน พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๑๘ แต่ยังคงลักษณะเดิมทุกประการ
ชาลีมงคลอาสน์, พระตำหนัก พระตำหนักในพระราชวังสนามจันทร์
อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์เป็นพระตำหนักที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยมีการสร้างฉนวนสะพานให้เชื่อมโยงไปยังพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ซึ่งอยู่ด้านหลัง และอยู่อีกฝั่งหนึ่งของคลอง พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน สร้างขึ้นเป็นที่ประทับเพื่อทรงซ้อมรบเสือป่าในฐานะที่ทรงเป็นผู้บัญชาการเสือป่าด้านหน้าของพระตำหนักมีอนุสาวรีย์รูปสุนัข คือ ย่าเหล ซึ่งเป็นสุนัขที่ทรงโปรดมาก เดิมพระตำหนักนี้มีชื่อว่า พระตำหนักเหล ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ นามพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ และพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์นี้ ทรงนำมาจากตัวละครในบทละครเรื่อง My Friend Jarlet บทประพันธ์ของ Anold Golsworthy และ E.B. Norman ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลและแปลงเป็นบทละครไทย ชื่อ “มิตรแท้” ตัวละครที่แสดงความเป็นมิตรแท้ในเรื่องคือ ยาร์เลต (Jarlet) ซึ่งเป็นที่มาของชื่อย่าเหล คำว่า ชาลี ทรง

แปลงเสียงมาจาก ยาร์เลต์ ส่วนนามพระตำหนักมารีราชรัต-
บัลลังก์ นั้น มารี มาจากนาม มารี เลอรูซ์ (Marie Leroux)
นางเอกของเรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้มีงานขึ้นพระตำหนักเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๖๐

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกพระราชวังสนามจันทร์ให้
มณฑลนครไชยศรีใช้เป็นสถานที่ราชการ แต่พระตำหนัก
ชาลีมงคลอาสน์และพระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์สงวนไว้
เป็นที่ประทับ และเมื่อมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ขยายวิทยา
เขตของมหาวิทยาลัยมายังพระราชวังสนามจันทร์ มหา
วิทยาลัยศิลปากรจึงเป็นหน่วยงานที่ดูแลพระตำหนักองค์นี้
ตลอดมาจนปัจจุบัน

ชินวรารามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่
อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

วัดชินวรารามเป็นวัดที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เดิมชื่อวัดมะขามใต้ ที่ตั้ง
ของวัดอยู่ใกล้กับวัดร้าง ๒ วัด คือวัดโนและวัดคลองควาย
วัดมะขามใต้เป็นวัดรามัญนิกาย ต่อมา หม่อมเจ้าขจรศุภสวัสดิ์
เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี พร้อมด้วย
พระรามัญมุนี (สุด) เจ้าคณะเมืองได้มอบวัดร้างทั้งสองวัดให้
รวมเข้ากับวัดมะขามใต้ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง
ชินวรศิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าในรัชกาลที่ ๖ ถึงรัชกาล
ที่ ๘ โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดมะขามใต้ เมื่อเสด็จตรวจการ

คณะสงฆ์มณฑลกรุงเทพฯ ขณะทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนกลางใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รวมวัดเจตวงศ์เข้ากับวัดมะขามใต้ จึงเป็นการรวมวัด ๔ วัดเข้าด้วยกัน และได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวง และใน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้เปลี่ยนนามวัดเป็นวัดชินวราราม

ชินวรสารามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วัดชินวรสารามเป็นวัดที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจ้าจอมมารดาจุ้ย (ต่อมาเป็นท้าวทรงกันดาล) ซึ่งเป็นสมเด็จพระมหาสังฆปริณายก อันเป็นตำแหน่งประมุขสูงสุดฝ่ายสงฆ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงสร้างขึ้นโดยเริ่มตั้งแต่เมื่อครั้งที่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศกรมหมื่นนุชิตชิโนรส โปรดให้ซื้อที่ดินของชาวบ้านเพื่อสร้างวัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเล่าไว้ว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงสนิทสนมและเป็นที่เคารพนับถือของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะยังทรงผนวชเป็นอย่างยิ่ง และมีเรื่องซึ่งเป็นความลับร่วมกันแต่ในพระราชวงศ์ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะดำรงพระอิสริยยศ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ และยังทรงผนวชอยู่ ได้ทรงปรึกษา
ปรารภกันกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมานุ-
ชิตชิโนรสว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ
สวรรคตและราชสมบัติได้แก่เจ้านายบางพระองค์ ทั้ง ๒
พระองค์อาจจะถูกเบียดเบียนให้ได้รับความเดือดร้อน จึง
มีพระดำริพร้อมกันว่าควรจะสร้างวัดเล็ก ๆ ไว้ในเรือกสวน
ถ้าถึงเวลาคับแค้นเมื่อใดจะเสด็จออกไปอยู่เสียที่วัดนั้นให้
ห่างไกล ไม่ให้เป็นที่กีดขวางแก่ราชการบ้านเมือง สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้า กรมพระพรหมานุชิตชิโนรสจึงทรงสร้างวัด
ชิโนรสขึ้นในคลองมอญ ส่วนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวสร้างวัดนอก ซึ่งต่อมาพระราชทานนามว่า วัด
บรมนิวาส เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้
เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ สมเด็จพระเจ้า กรมพระพรหมานุชิตชิ-
โนรสถวายวัดที่ทรงสร้างขึ้นในคลองมอญ เป็นพระอาราม
หลวง ขณะนั้นเรียกกันว่า วัดใหม่บ้าง วัดใหม่วาสูกกรีบ้าง
ตามพระนามเดิมของพระองค์ คือ พระองค์เจ้าวาสูกกรี เมื่อ
สมเด็จพระเจ้า กรมพระพรหมานุชิตชิโนรสสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ.
๒๓๙๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ
ให้สร้างพระราชวังนั้นทูลุยกษัตริย์ขึ้นใกล้กับวัดใหม่ จึงโปรด
เกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ แล้วพระราชทานนามว่า วัดชิโน-
รสาราม

เชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นเอก
ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

วัดพระเชตุพน เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสร้าง เดิมเรียกว่า วัดโพธาราม หรือวัดโพธิ์ ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงในสมัยธนบุรี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดนี้ใหม่ใน พ.ศ. ๒๓๓๑ โดยทรงสร้างพระอุโบสถ พระระเบียง พระวิหาร ตลอดจนบูรณะของเดิม เมื่อเสร็จใน พ.ศ. ๒๓๔๔ โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” วัดพระเชตุพนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้โปรดเกล้าฯ ให้จารึกสรรพตำราต่าง ๆ ลงบนแผ่นหินอ่อนประดิษฐ์ไว้ตามศาลารายต่าง ๆ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้แก้สร้อยนามพระอารามว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ถือว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญมากและทรงถือเป็นพระราชประเพณีที่จะทรงบูรณะซ่อมแซมวัดนี้ทุกรัชกาล นอกจากนี้ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามยังเป็นเสมือนมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย เพราะเป็นแหล่งรวบรวมวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และการแพทย์ ถือว่าวัดนี้เป็นวัดประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

นามวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามนี้ ปรากฏในประกาศรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๑๑ ว่า วัดนี้แม้จะมีนามพระราชทานมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ แต่ชื่อพระราชทานมีผู้เรียกแต่

อยู่ในพระราชวัง คนยังเรียกว่าวัดโพธิ์กันทั้งแผ่นดิน และมีพระราชดำริว่า “ชื่อพระราชทานเป็นชื่อตั้งไม่ปิดไม่แน่นจะคิดแปลงใหม่เห็นจะไม่ชนะ”

เชียงใหม่, ถนน ถนนตั้งแต่ถนนสมเด็จพระเจ้าพระยาไปถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณระหว่างวัดทองธรรมชาติกับวัดทองนพคุณ กรุงเทพมหานคร

ถนนเชียงใหม่เป็นถนนที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๔ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเริ่มตั้งแต่ถนนสมเด็จพระเจ้าพระยาไปถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณระหว่างวัดทองธรรมชาติกับวัดทองนพคุณ ซึ่งเป็นที่จอดเรือและโรงเก็บสินค้าของชาวจีน เรียกกันว่าฮวยจู้นล้ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตั้งชื่อถนนสายนี้ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ถนนเชียงใหม่” เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยครว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขณะเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ขณะเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ ทรงช่วยกันตีเมืองเชียงใหม่ได้จากพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนว่า ถนนเชียงใหม่

ไชยชุมพล, พระที่นั่ง พระที่นั่งบนกำแพงพระบรมมหาราชวัง

พระที่นั่งไชยชุมพล เป็นพระที่นั่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นพระที่นั่งชั้นเดียว บนกำแพงพระบรมมหาราชวัง เป็นแบบ

พลับพลาโถง สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประทับทอดพระเนตร
กระบวนแห่พระยายืนชิงช้าในพระราชพิธีตรียัมปวายและ
การฝึกทหาร เพราะที่ตั้งของพระที่นั่งไชยชุมพลสามารถ
มองเห็นไปถึงเสาชิงช้าได้

ด

ดอนเมือง, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

วัดดอนเมืองสร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดเป็นที่ดินของหมื่นอาจหาญหรือเสมียนภู และได้อุทิศที่ดินให้เป็นที่สร้างวัด โดยนิมนต์พระอาจารย์จะ (อาจารย์อ่อน) พระภิกษุชาวมัชฌิมายูประจำ วัดดอนเมือง ได้รับการยกฐานะจากวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

ดอยตุง, พระตำหนัก พระตำหนักบนดอยตุง อำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย

พระตำหนักดอยตุงเป็นพระตำหนักที่ประทับของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชชนนีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ตั้งอยู่ในพื้นที่ขอเช่าจากกรมป่าไม้เป็นเวลา ๓๐ ปี เพื่อเป็นที่สำหรับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประทับทรงงานดูแลการฟื้นฟูสภาพป่าดอยตุง แทนการเสด็จแปรพระราชฐานไปยังประเทศ สวิตเซอร์แลนด์

พระตำหนักดอยตุงสร้างบนที่ลาดเชิงเขา ตัวพระตำหนักเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาผสมกับชาเลต์ของชาวสวิส สร้างบนเนื้อที่

๒๙ ไร่ ๓ งาน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้
เสด็จไปประทับทรงงานครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๓๑

ดาวดึงษาราม, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่เขต
บางพลัด กรุงเทพมหานคร

วัดดาวดึงษาราม เป็นวัดที่เจ้าจอมแว่น พระสนมเอก
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สร้าง
ขึ้น แล้วนิมนต์พระอาจารย์อินผู้เชี่ยวชาญทางวิปัสสนาธุระ
มาครองวัด จึงเรียกกันทั่วไปว่า วัดเจ้าชรัอิน ต่อมา ใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ข้าราชการ
ฝ่ายในชื่อ “อิน” ญาติของเจ้าจอมแว่นได้ปฏิสังขรณ์วัดนี้
ใหม่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระราช-
ดำริว่า ผู้ปฏิสังขรณ์และเจ้าอาวาสมีชื่อ “อิน” เหมือนกัน
จึงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดดาวดึงษาสวรรค์” ซึ่งหมาย
ถึงสวรรค์ชั้นที่พระอินทร์สถิต ต่อมา ในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยามหาเทพ (ปาน ปา-
ณิกบุตร) ได้ปฏิสังขรณ์ใหญ่ แล้วน้อมเกล้าฯ ถวายเป็น
พระอารามหลวง วัดดาวดึงษาสวรรค์จึงได้รับพระราชทาน
นามใหม่ว่า “วัดดาวดึงษาราม”

ตำรังสถิต, สะพาน; เหล็กบน, สะพาน สะพานข้ามคลองรอบกรุง ถนน
เจริญกรุง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

สะพานตำรังสถิตเป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพร้อมกับการ
สร้างถนนเจริญกรุงซึ่งเป็นถนนที่ข้ามคลองรอบกรุง โดย
โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง

บุณนาค) ขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม เป็นผู้ก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๔๐๔ โดยใช้เงินบริจาคจากข้าราชการ ประชาชน และพ่อค้าเชื้อสายจีน ลักษณะของสะพานดำรงสถิตเป็นสะพานโค้งเหล็กที่มีรางเหล็กและล้อที่คานด้านล่าง พื้นไม้กระดาน แบบชักเปิดปิด แยกจากกันสำหรับให้เรือแล่นผ่านลำคลองได้สะดวก เรียกว่าสะพานเหล็กบน คู่กับสะพานเหล็กล่าง หรือสะพานพิทยเสถียร ข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ขยายถนนเจริญกรุง โดยมีนายคาร์โล อาเลกรี (Carlo Allegri) ชาวอิตาลีเป็นนายช่าง ทำให้มีการย้ายประตูกังและรื้อกำแพงบางส่วนของวังที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ริมถนนเจริญกรุง เชิงสะพานเหล็กบน การก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยใน พ.ศ. ๒๔๔๓ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า สะพานดำรงสถิต เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๒ พร้อมกับสะพานพิทยเสถียร เพื่อเป็นพระเกียรติยศแก่สมเด็จพระเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งต่อมาได้ทรงย้ายวังที่ประทับไปสร้างใหม่ที่ถนนหลานหลวง สะพานดำรงสถิตได้รับการบูรณะให้เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ดำรงสวัสดิ์อนัญวงศ์, พระที่นั่ง พระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง (ดู มูลสถานบรมอาสน์, พระที่นั่ง)

ดินสอ, ถนน ถนนในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เริ่มต้นจากถนน
บำรุงเมือง ใกล้ลานเสาชิงช้า ตรงไปตัดข้ามถนนราชดำเนิน
กลางที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ตรงไปจดถนนพระสุเมรุ
ตรงข้ามเชิงสะพานเฉลิมวันชาติ

ถนนดินสอเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๑
ปรากฏในเอกสารกรมสุขาภิบาลวันที่ ๑๒ สิงหาคม ร.ศ.
๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ว่า กรมสุขาภิบาลได้กะตัดถนน
ตรอกดินสอไปออกริมวัดรังษีสุทธาวาส (ต่อมารวมกับวัด
บวรนิเวศวิหาร) โดยต้องรื้อโรงเรียนของราษฎร และเริ่ม
ก่อสร้างถนนในวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๑ การตัด
ถนนดินสอนี้เนื่องจากตั้งแต่ถนนเฟื่องนครตอนต่อกับถนน
รอบพระนครตรงมาอ้อมไปตามถนนบำรุงเมืองจนจดถนน
รอบพระนคร จึงสมควรมีถนนเพื่อให้ประชาชนสัญจรไปมา
รวมทั้งรถม้าด้วย กรมสุขาภิบาลจึงได้สำรวจทำแผนที่ตั้งแต่
ตรอกดินสอผ่านสวนตึกดินไปออกวัดรังษีสุทธาวาสบรรจบ
ถนนรอบพระนคร นอกจากนี้ ยังได้สร้างตึกแถวริมถนน
ดินสอตั้งแต่มุมถนนดินสอตอนจดถนนบำรุงเมืองยาวไป
ตามถนนดินสอด้วย

การก่อสร้างถนนดินสอแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๔๒
พร้อมกับสะพานข้ามคลองช่วงที่ถนนตัดผ่านคลองหลอด
วัดราชันดาราม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่-
หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดถนนดินสอเมื่อวันที่ ๑๕
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๒ หลังจากพิธีเปิดสะพานเฉลิม ๔๖
ที่ถนนเยาวราช

นามของถนนดินสอมาจากอาชีพดั้งเดิมของชุมชน บ้านดินสอที่ถนนตัดผ่านคืออาชีพทำและจำหน่ายดินสอ เหลือง ดินสอขาว สำหรับเขียนและจำหน่ายสมุดไทยต่าง ๆ ปัจจุบันถนนดินสอเป็นถนน ๔ ช่องทางเดินรถ มีความยาว ตั้งแต่ถนนบำรุงเมืองถึงถนนพระสุเมรุ ๘๕๐ เมตร

ดิสนุกราม, วัด วัดราชฎ์ มหานิกาย ตั้งอยู่ที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วัดดิสนุกราม สันนิษฐานว่าสร้างในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมชื่อวัดจางวางดิษฐ์หรือจาง-วางดิส ตามชื่อผู้สร้าง วัดนี้คงสร้างก่อนวัดเทวีวรญาติ ที่อยู่ เยื้องกัน ซึ่งมีประวัติว่าสร้างใน พ.ศ. ๒๓๙๓ และต้องมาใช้ โบสถ์วัดดิสนุกรามในระยะแรก แสดงว่าวัดดิสนุกราม สร้างก่อนวัดเทวีวรญาติ ต่อมาวัดนี้ได้ขึ้นทะเบียนวัดและใช้ ชื่อว่า วัดดิสนุกราม

ดุสิตาศาสดา, ประตุ; ดุสิตาศาสดา, ประตุ ประตุชั้นในพระบรมมหา ราชวัง ตั้งอยู่ข้างหมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ระหว่าง กำแพงแก้วพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยกับกำแพงแก้วของ สวนศิवालย์ เป็นประตุนวนสำหรับฝ่ายในเพื่อออกไปวัด พระศรีรัตนศาสดาราม

ดุสิตาภิรมย์, พระที่นั่ง พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง

พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ เป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ริมหักกำแพงแก้วด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระที่นั่ง อมรินทรวินิจฉัย เป็นพลับพลาโถงเสาไม้ ด้านทิศเหนือของ

พระที่นั่งมีเกยพระราชยานและด้านทิศตะวันตกเป็นเกยช้าง
ดุสิตารามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วัดดุสิตารามเป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยอยุธยา เดิม
ชื่อวัดเสาประโคน ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงอธิบายว่า “โคน” น่าจะ
แปลว่า เสา, หลัก ส่วน “ประ” เป็นคำนำเข้าไปให้ฟังไพเราะ
ซึ่งตรงกับที่กล่าวกันว่าเดิมในวัดนี้มีเสาหินขนาดโตประมาณ
๔ หรือ ๕ กำ สูง ๒ ศอกเศษ ปักอยู่ที่มุมภายในพระระเบียง
รายรอบพระอุโบสถ แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว นอกจากนี้ ชาวบ้าน
ให้คำอธิบายว่า เสาประโคน เพี้ยนมาจากคำว่า “เสาปะโคน”
เพราะสมัยหนึ่ง เสาทำน้ำของวัดผูกขาด แต่ยังหาเสาใหม่
มาเปลี่ยนไม่ได้ ต้องใช้ไม้อื่นมาปะตามไว้ก่อน และต่อมา
ชาวบ้านก็ได้เปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่ว่า “วัดเสาวคนธ์” หรือ
“วัดเสาวโคน”

วัดเสาประโคนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงศรีสุนทร-
เทพ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา-
โลกมหาราชและสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีได้ทรง
สถาปนาพระอารามนี้ขึ้นใหม่ แล้วคงจะนุ่มเกล้าฯ ถวายเป็น
พระอารามหลวงในรัชกาลที่ ๑ นั่นเอง วัดนี้จึงเป็น ๑ ใน
๒๖ วัดซึ่งเป็นพระอารามหลวงที่สร้าง สถาปนาหรือบูรณ-
ปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ต่อมา ในรัชสมัยพระบาท

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมเด็จพระบรมราชเจ้า
มหาเสนานุรักษ์ ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในวัด
เสาประโคนเป็นบางส่วน เมื่อเสร็จแล้วพระราชทานนามวัด
แห่งนี้ว่า “วัดดุสิตาราม” เรื่องการพระราชทานชื่อวัดนี้
ปรากฏหลักฐานในพระบรมราชประวัติ และในตำนานพระ
อารามหลวงซึ่งเจ้าพระยาวิฑูรย์คุณากร (ม.ร.ว.คลี สุทัศน์)
เป็นผู้แต่ง แต่ในหนังสือกลอนเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ของนายมีมหาดเล็ก
ระบุว่า ชื่อวัดดุสิตารามนี้เป็นชื่อพระราชทานจากพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดนี้
อีกครั้งหนึ่ง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้เสด็จ
ตรวจสภาพของพระอารามใน พ.ศ. ๒๔๕๖ และทรงตรวจดู
วัดที่อยู่ใกล้ ๆ กัน คือ วัดกุมรินราชปักษีและวัดน้อยทองอยู่
วัดกุมรินราชปักษีเป็นวัดเล็ก ๆ ติดกับวัดดุสิตารามทางทิศ
ตะวันตก และเป็นพระอารามหลวงในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งมีสภาพ
รกร้างมากและมีพระภิกษุจำพรรษาอยู่เพียงรูปเดียว จึงมี
รับสั่งให้รวมวัดกุมรินราชปักษีเข้ากับวัดดุสิตาราม

ดุสิต, พระราชวัง พระราชวังตั้งอยู่ที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

พระราชวังดุสิตเป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อเสด็จกลับ
จากประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยใน พ.ศ.
๒๔๕๒ โปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินชายทุ่งนาในระหว่างคลอง

ผดุงกรุงเกษม จนถึงคลองสามเสน แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาขึ้นเป็นที่เสด็จประทับแรม เนื่องจากเดิมนั้น นายแพทย์ประจำพระองค์ได้กราบบังคมทูลว่า ในพระบรมมหาราชวังซึ่งเป็นพระราชนิเวศน์ที่ประทับมาแต่เดิมไม่ถูกสุขลักษณะ ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ทรงพระประชวรกันเสมอ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชนิเวศน์แห่งใหม่ และพระราชทานนามว่า “วังสวนดุสิต” เมื่อมีการขยายพระนครไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนสามเสน ถนนราชดำเนินใน ถนนราชดำเนินนอก โปรดเกล้าฯ ให้สร้างที่ประทับถาวรขึ้น และเสด็จมาประทับบ่อยครั้ง จึงมีพระราชดำริที่จะสร้างพระที่นั่งต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้ประกอบพระราชพิธีได้เช่นเดียวกับพระบรมมหาราชวัง เช่น พระที่นั่งวิมานเมฆ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งอภิเศกดุสิต แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเปลี่ยนนามวังสวนดุสิตเป็นพระราชวังสวนดุสิต จนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เรียกพระราชวังสวนดุสิตว่า พระราชวังดุสิต

นอกจากสร้างพระที่นั่งต่าง ๆ ขึ้นในพระราชวังสวนดุสิตแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือนต้นขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อใช้เป็นที่เสด็จให้ประชาชนที่พระองค์ได้ทรงรู้จักเมื่อครั้งเสด็จประพาสต้นมาเฝ้า และยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสวนและพระตำหนักพระราชทานให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระ

อัครมเหสี พระราชเทวี พระอัครชายา พระราชชายา เจ้าจอมและพระธิดา เช่น สวนสี่ฤดู สวนหงส์ สวนบัว สวนฝรั่ง กังไส และโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบพระราชวังดุสิต เป็นเขตพระราชฐาน ฝ่ายหน้า ฝ่ายใน อย่างถาวร

ต่อมาเมื่อเสด็จกลับจากประพาสทวีปยุโรปเป็นครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ โปรดเกล้าฯ ให้ขยายเขตพระราชฐาน ด้านหลังพระราชวังดุสิต เป็นเขตพระราชอุทยานส่วนพระองค์ พร้อมทั้งเป็นที่ประทับถาวรของพระราชธิดา เจ้าจอมมารดา ที่อยู่ของเจ้าจอมและข้าราชการในพระองค์ เมื่อเสด็จสวรรคตแล้ว พระราชอุทยานนี้พระราชทานนามว่า สวนสุนันทา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับที่พระราชวังดุสิตจนกระทั่งเสด็จสวรรคตที่พระที่นั่งอัมพรสถาน ซึ่งเป็นพระที่นั่งองค์หนึ่งในพระราชวังดุสิต ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสวนจิตรลดาในบริเวณระหว่างพระราชวังดุสิตกับวังพญาไท เพื่อเป็นที่เสด็จประพาสและประทับแรม และสร้างพระตำหนักขึ้นหลังหนึ่ง พระราชทานนามว่า พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ผนวกสวนจิตรลดาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังดุสิต

พระราชวังดุสิตได้เป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนเป็นที่ทำการของรัฐบาล ยังคงเหลือเพียงส่วนหนึ่งที่เป็นเขต

พระราชวังที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ปัจจุบันคือบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ดุสิตมหาปราสาท, พระที่นั่ง พระที่นั่งองค์ประธานของหมู่พระที่นั่ง
ดุสิตมหาปราสาท ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระราชฐาน
ชั้นกลาง ในพระบรมมหาราชวัง

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เป็นพระที่นั่งซึ่งพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้
สร้างขึ้น เป็นปราสาทหกชั้นสูงรูปจตุรมุข มุขด้านเหนือซึ่ง
เป็นมุขด้านหน้ามีมุขเด็จซึ่งเป็นมุขโถงยกสูงเท่าระดับพื้นทั่ว
ไป มียอดปราสาทที่งดงาม มีหลังคาจตุรมุข ใช้เป็นที่เสด็จ
ออกว่าราชการที่ท้องพระโรง และเมื่อมีพระบรมวงศานุวงศ์
ชั้นสูงฝ่ายในบางพระองค์สิ้นพระชนม์ก็ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ตั้งพระศพบนพระมหาปราสาท เมื่อพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคตได้
อัญเชิญพระบรมศพมาประดิษฐานไว้บนพระมหาปราสาท
และเป็นธรรมเนียมต่อมาที่จะประดิษฐานพระบรมศพพระ
มหากษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มา และสมเด็จพระอัครมเหสี
บางพระองค์ รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงบางพระองค์
ปัจจุบันพระที่นั่งองค์นี้ใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีและการ
พระราชกุศลต่าง ๆ บริเวณมุขเด็จพระมหาปราสาท พระ
มหากษัตริย์ได้ทรงใช้เป็นที่เสด็จออกให้เฝ้าทูลละอองธุลี
พระบาทในโอกาสต่าง ๆ หรือเป็นที่ประดิษฐานปูชนียวัตถุ
สำคัญ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้
เสด็จออกให้เจ้าประเทศราชเข้าเฝ้า และในรัชกาลต่อ ๆ มา

ใช้เป็นที่สุดใจออกมาหาสมาคมในงานพระราชพิธี ในรัชกาล
ปัจจุบันโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระสยามเทวาธิราชจากพระ
ที่นั่งไพศาลทักษิณมาประดิษฐานที่มุขเด็จเพื่อให้ประชาชน
สักการบูชาเนื่องในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

เดชาติวงศ์, สะพาน สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบนทางหลวงสาย
กรุงเทพฯ-นครสวรรค์

สะพานเดชาติวงศ์เป็นสะพานที่ตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่
หลวงเดชาติวงศ์รวาวัฒน์ (หม่อมหลวงกรี เดชาติวงศ์)
อธิบดีกรมทางหลวงคนที่ ๘ หลวงเดชาติวงศ์รวาวัฒน์ได้
รับทุนของกรมรถไฟไปศึกษาวิชาวิศวกรรมโยธาที่ประเทศ
อังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างทาง
รถไฟจากจังหวัดขอนแก่นถึงอำเภอกุมภวาปี ต่อมาย้าย
ไปรับราชการที่กรมทางหลวง และได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ
หลายตำแหน่ง เช่น อธิบดีกรมทางหลวง ปลัดกระทรวง
อุตสาหกรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

เดโช, ถนน ถนนเริ่มตั้งแต่ถนนสุรวงศ์ถึงถนนสีลม เขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร

ถนนเดโช เป็นถนนที่เจ้าพระยาสุรวงศ์ไฉนมศักดิ์
(โต บุนนาค) ขณะมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสิทธิราชเดโชชัย
ได้ซื้อที่ดินและกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตจาก
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตัดถนนขึ้น ๒
สายผ่านที่ดินดังกล่าว โดยถนนสายหนึ่งแยกจากถนน
เจริญกรุงถึงสะพานเฉลิมภพ ๕๐ อีกสายหนึ่งแยกจากถนน

สายแรกตัดไปทางตะวันออกมีสะพานข้ามคลองจดถนน
สีลม ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ พระยาสิทธิราชเดโชชัยได้ตามเสด็จ
พระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เยือนประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเป็นครั้งแรก และทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรม-
ราชินีนาถ ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ระหว่างนั้นใน
วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๐ ท่านผู้หญิงตลับสิทธิราช
เดโช ภริยาพระยาสิทธิราชเดโชชัยได้มีหนังสือกราบบังคม
ทูลสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ ความว่า ก่อน
ที่พระยาสิทธิราชเดโชชัยจะตามเสด็จ ได้มอบหมายให้ท่าน
ผู้หญิงตลับขอพระราชทานซื้อถนนทั้ง ๒ สาย เพื่อจะได้มี
เจ้าพนักงานรักษาและซ่อมแซมให้สะอาด เพราะได้มีคน
ไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ถนน ๒
สายนี้นับว่าเป็นเส้นทางที่ใกล้กับความเจริญ และเพื่อเป็น
เกียรติยศแก่พระยาสิทธิราชเดโชชัยด้วย สมเด็จพระศรีพัช-
รินทรา บรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้า
พนักงานรับถนน ๒ สายนี้ไว้เป็นถนนหลวงสำหรับพระนคร
เพื่อให้เจ้าพนักงานได้จัดการรักษาและซ่อมแซมเหมือน
ถนนหลวงทั่วไป และโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามถนนที่
แยกจากถนนเจริญกรุงไปถึงหัวลำโพงตรงถนนสระปทุมวัน
ว่า “ถนนสุรวงษ์” ส่วนถนนที่เริ่มตั้งแต่ถนนสุรวงษ์ถึงถนน
สีลม พระราชทานนามว่า ถนนเดโช เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๔๐

แดง, พระตำหนัก พระตำหนักในพระราชวังบวรสถานมงคล ปัจจุบัน
อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร

พระตำหนักแดง เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสुตารักษ์ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชทาน
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ ในหมู่พระตำหนักที่พระบรม-
มหาราชวัง เมื่อสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุตารักษ์สิ้นพระ
ชนม์ สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินีในรัชกาลที่ ๒ ซึ่ง
เป็นพระราชธิดาได้เสด็จประทับที่ตำหนักแดงก่อนที่จะไป
ประทับที่พระราชวังเดิม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระตำหนักไม้ทั้งหมดและสร้างเป็นพระ
ตำหนักตึกแทน ส่วนตำหนักแดงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อไปปลูก
ถวายสมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินีในรัชกาลที่ ๒ เพื่อ
เป็นที่ประทับที่พระราชวังเดิม บริเวณป้อมวิชัยประสิทธิ์
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชโอรสใน
สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินีทรงรับบรรราชาภิเษก
และเสด็จไปประทับที่พระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า)
ได้โปรดให้ย้ายพระตำหนักแดงซึ่งเคยเป็นที่ประทับขณะที่
ประทับที่พระราชวังเดิมมาปลูกไว้ในพระราชวังบวรสถาน
มงคลด้วย จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๗๐ รัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรม
ราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเสด็จประพาสพระราชวัง

บวรสถานมงคล ซึ่งพระราชทานให้เป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ได้ทอดพระเนตรเห็นพระตำหนักแดงชำรุดทรุดโทรมมากจึงบริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อปฏิสังขรณ์พระตำหนักแดง และได้เสด็จบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระตำหนักแดงเนื่องในการเฉลิมพระชนมายุ ๖๖ พรรษา เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ต่อมาเมื่อได้มีการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสำหรับพระนคร จึงได้มีการเคลื่อนย้ายพระตำหนักแดงมาไว้ที่ข้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์หลังพระที่นั่งศิวิไลภูมิมาน

แดง, สะพาน สะพานในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สะพานแดงเป็นสะพานข้ามคลองเปรมประชากรบริเวณถนนทหารเชื่อมถนนพระรามที่ ๕ สีแยกสะพานแดงเขตดุสิต สร้างขยายใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ เดิมชื่อ “สะพานแดง” แต่ประชาชนนิยมเรียกว่า “สะพานแดงบางซื่อ” ทางราชการเห็นว่าหากตั้งชื่อว่าสะพานแดงก็จะทำให้ซ้ำกับชื่อสะพานแดงที่ตั้งอยู่ปลายถนนสุขุทัย เขตดุสิต ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สะพานบางซื่อ” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ ต่อมาได้มีการรื้อสะพานแดงที่ปลายถนนสุขุทัยจึงไม่มีชื่อสะพานแดงอีก

ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ เจ้ากรมการทหารสื่อสาร (พลตรีเจริญ เบญจาทิกุล) ได้มีหนังสือถึงสำนักงานเขตดุสิตขอให้เปลี่ยนชื่อสะพานบางซื่อเป็นสะพานแดง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งแขวงบางซื่อได้แยกออกจากเขตดุสิตตั้งเป็นเขตบางซื่อ และชื่อสะพานแดง

ก็เป็นชื่อที่บุคคลทั่วไปรู้จักและใช้เรียกขานมาแต่เดิม เขต
ดุสิตจึงได้พิจารณาเห็นว่า ชื่อสะพานบางชื่อแต่ตั้งอยู่ในเขต
ดุสิต ทำให้เกิดความสับสน เนื่องจากแขวงบางชื่อได้แยก
ออกจากเขตดุสิตตั้งเป็นเขตบางชื่อตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๒ แล้ว
สำนักงานเขตดุสิตจึงเสนอให้กรุงเทพมหานครพิจารณา
เปลี่ยนชื่อสะพานบางชื่อเป็นสะพานแดงใน พ.ศ. ๒๕๔๕
ซึ่งกรุงเทพมหานครได้อนุมัติให้เปลี่ยนชื่อสะพานบางชื่อ
เป็นสะพานแดง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

๓

ตรีทศเทพวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วัดตรีทศเทพเป็นวัดที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
วิษณุนาถนิภาธร (พระนามเดิม พระองค์เจ้าสุประดิษฐ์
ตันราชสกุลสุประดิษฐ์) พระราชโอรสพระองค์ที่ ๒ ในพระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารตาน้อย
(ธิดาพระอินทรอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าตาก-
สินมหาราช) ทรงสร้างขึ้นหลังวังของพระองค์ที่ริมคลอง
บางลำพูฝั่งเหนือในที่ที่เป็นสวนหลังวังซึ่งใช้ทำศพเจ้าจอม
มารตาน้อยพระมารดา และโปรดให้สร้างพระเจดีย์ไว้ตรง
ที่ปลงศพเจ้าจอมมารตาน้อยด้วย แต่ปรากฏว่าทรงสร้างวัด
ดังกล่าวได้เพียงเล็กน้อยก็สิ้นพระชนม์เสียก่อนเมื่อวันที่
๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ ขณะพระชันษา ๓๘ ปี พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (พระนาม
เดิม พระองค์เจ้านพวงศ์ ตันราชสกุลนพวงศ์) พระเชษฐา
ร่วมพระราชบิดาและพระมารดาเดียวกันเป็นผู้ทรงอำนาจ
การสร้างวัดต่อไป แต่การก่อสร้างยังไม่ทันแล้วเสร็จ พระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสก็สิ้นพระชนม์ใน
พ.ศ. ๒๔๑๐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง
โปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชสงครามเป็นแม่กองดำเนินการ
สร้างวัดต่อไปจนสำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๑๐ นั้นเอง จากนั้นได้

เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานวิสุงคามสีมาและพระ
อารามแก่พระสงฆ์ พระราชทานนามพระอารามแห่งนี้ว่า “วัด
ตรีทศเทพ” แปลว่า “วัดที่เจ้าฟ้าชายสามพระองค์ทรงสร้าง”
ตรีเพชร, ถนน ถนนในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เริ่มต้นจาก
สี่แยกเฉลิมกรุง ตรงข้ามถนนตีทอง ตรงมาสี่แยกพาหุรัด
แล้วตรงไปถึงเชิงสะพานพระพุทธรูปอดฟ้า ซึ่งถนนจักรเพชร
ตัดผ่าน

ถนนตรีเพชรเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อ
เป็นอนุสรณ์แก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรอุทัย-
ธำรง พระราชโอรส ซึ่งประสูติจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราบ
รมราชินีนาถ และสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ขณะ
พระชันษา ๗ ปี และพระราชทานชื่อถนนว่า “ถนนตรีเพชร”

เดิมนั้นถนนตรีเพชรเริ่มต้นตั้งแต่ถนนเจริญกรุงจด
ถนนพาหุรัด ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๑ โปรดเกล้าฯ ให้ตัด
ถนนตรีเพชรต่อจากถนนพาหุรัดถึงถนนจักรเพชร และใน
พ.ศ. ๒๔๗๕ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระราชพิธีฉลองพระนครครบ
๑๕๐ ปี และสร้างสะพานพระพุทธรูปอดฟ้าขึ้นในแนวตรง
จากถนนตรีเพชรจึงให้ขยายถนนตรีเพชรตั้งแต่ช่วงจด
ถนนพาหุรัดถึงช่วงจดถนนจักรเพชร

ตรีเพชร, ป้อม ป้อมในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
ปัจจุบันถูกรื้อถอนแล้วคงเหลือแต่ฐานกำแพงป้อม

ป้อมตรีเพชร เป็นป้อมที่สร้างในรัชสมัยพระบาท

สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นหลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์แล้ว โดยสร้างที่เมืองสมุทรปราการเพิ่มจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างไว้เพื่อรับศึกญวน ป้อมตรีเพชรที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นนี้เป็นป้อมใหญ่อยู่เหนือคลองบางนางเก็ง ปัจจุบันได้มีการรื้อป้อมตรีเพชรหมดแล้ว คงเหลือแต่ฐานกำแพงป้อมเท่านั้น

ตลาดพลู, สะพาน สะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ในถนนรัชดาภิเษก เขตบางกอกใหญ่ และเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

สะพานตลาดพลูเป็นสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเขตบางกอกใหญ่ได้เสนอต่อกรุงเทพมหานครเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ ให้ใช้ชื่อว่าสะพานคลองบางหลวง แต่ที่ประชุมคณะกรรมการกลางตั้งชื่อถนน ตรอก ซอย วงเวียน ทางแยก คลอง สะพาน สวนสาธารณะและสถานที่ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครได้มอบให้เขตบางกอกใหญ่ตรวจสอบข้อมูล เขตบางกอกใหญ่และเขตธนบุรีได้ร่วมกันตรวจสอบ แต่ไม่พบหลักฐานเป็นทางการจึงได้สุ่มตัวอย่างสอบถามประชาชน ปรากฏว่าส่วนใหญ่เรียกสะพานนี้ว่า สะพานตลาดพลู กรุงเทพมหานคร โดยคณะกรรมการกลางฯ มีความเห็นไม่ควรใช้ชื่อคลองเป็นชื่อสะพาน และประชาชนส่วนใหญ่เรียกว่า สะพานตลาดพลู รวมทั้งพื้นที่ของสะพานส่วนใหญ่อยู่ในแขวงตลาดพลู จึงมีมติเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้เรียกสะพานนี้ว่า สะพานตลาดพลู

ตะนาว, ถนน ถนนในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เริ่มต้นจากถนน

บำรุงเมืองที่สี่ก็เสาชิงช้า ตรงไปตัดข้ามถนนราชดำเนินกลาง
ที่สี่แยกคอกวัว ไปจดแยกที่ถนนบวรนิเวศ ถนนสิบสามห้าง
และถนนตานีบรรจบกัน

ถนนตะนาวเมื่อแรกสร้างเป็นส่วนหนึ่งของถนน
เฟื่องนครที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด
เกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๐๗ ถนนนี้ตั้งตาม
ชื่อบ้านตะนาวที่ถนนตัดผ่าน จึงเรียกกันว่า ถนนบ้านตะนาว
หรือถนนตะนาว มีผู้สันนิษฐานว่า ถนนนี้คงตัดผ่านบริเวณ
ที่ขายเครื่องหอม เนื่องจากตะนาว หมายถึงกระแจะ เครื่อง
หอมชนิดหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีผู้สันนิษฐานว่าบ้านตะนาวเป็น
บริเวณที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้ชาวตะนาวศรี
ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งถิ่นฐานในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น ปัจจุบันถนนตะนาวมีความยาว ๙๒๐ เมตร

ติวานนท์, ถนน ทางหลวง นนทบุรี-ปากเกร็ด-ปทุมธานี

ถนนติวานนท์เป็นถนนที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่
ขุนชิตชาญตรวจ (เชียวชาญ ติวานนท์) อดีตนายช่างกำกับ
เขตการทางกรุงเทพ กรมทางหลวง

ตีทอง, ถนน ถนนเริ่มตั้งแต่ถนนเจริญกรุงถึงถนนบำรุงเมืองในเขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนตีทองเป็นถนนที่สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นถนนสายเล็กเชื่อมระหว่าง
ถนนเจริญกรุงกับถนนบำรุงเมืองซึ่งเป็นถนนที่สร้างใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถนนสายนี้

ตัดผ่านย่านของชุมชนที่มีอาชีพทำทองคำเปลว จึงเรียกว่า ถนนตีทอง

ปัจจุบันถนนตีทองเป็นถนนยาว ๕๒๕ เมตร ต้นถนนจดบำรุงเมืองก่อนถึงลานเสาชิงช้า หัวมุมถนนด้านตะวันออกเป็นที่ตั้งของวัดสุทัศนเทพวราราม ฟากตะวันตกของถนนมีซอยซึ่งยังเหลือชื่อว่าเป็นแหล่งทำทองคำคือซอยเฟื่องทอง

เตชะวณิช, ถนน ถนนระหว่างถนนพระรามที่ ๕ ถึงถนนประชากรราษฎร์สาย ๒ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ถนนเตชะวณิช เป็นถนนที่ตั้งตามนามสกุลของพระอนุวัตน์ราชนิคม (สง เตชะวณิช) เสวกโท กระทรวงวัง พระอนุวัตน์ราชนิคมเป็นขุนบาลห่วยคนสุดท้ายรู้จักกันในชื่อ ยี่กอกสง เมื่อยกเลิกห่วยแล้วได้รับพระราชทานนามสกุล เตชะวณิชและบรรดาศักดิ์พระอนุวัตน์ราชนิคม ได้บริจาคเงินสร้างสาธารณสมบัติให้ทางราชการ เช่น ถนนเตชะวณิช ในตำบลบางซื่อ ซึ่งปรากฏในทำเนียบนามภาค ๔ ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ว่าถนนเตชะวณิช เป็นถนนกว้าง ๒๐.๐๐ เมตร ยาว ๖๐๕ เมตร ปัจจุบันถนนเตชะวณิชเป็นถนนสายสำคัญและมีการจราจรคับคั่งสายหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

ไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัดไตรมิตรวิทยารามเป็นวัดโบราณ เดิมชื่อวัดสาม

จีนใต้ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างสมัยใดและใครเป็นผู้สร้าง
สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างประมาณ พ.ศ. ๒๓๗๕ เหตุที่เรียก
ว่าวัดสามจีนเพราะชาวจีน ๓ คนช่วยกันสร้างวัดนี้ และใน
พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้เปลี่ยนนามใหม่เป็น วัดไตรมิตรวิทยาราม
ซึ่งมีความหมายจากเพื่อน ๓ คนที่ร่วมกันสร้างวัดนี้และยัง
เป็นที่ตั้งของสำนักเรียนธรรมวินัยและบาลี รวมทั้งโรงเรียน
ของรัฐบาลอีกด้วย วัดไตรมิตรวิทยารามเป็นวัดที่มีชื่อเสียง
เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหมู่ชาวไทยและชาวต่างชาติ เพราะ
เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป “พระสุโขทัยไตรมิตร” ซึ่ง
เป็นพระพุทธรูปทองคำที่ใหญ่ที่สุด สันนิษฐานว่าสร้างใน
สมัยสุโขทัยและมีการนำปูนปั้นหุ้มองค์พระไว้ เดิมประดิษ-
ฐานอยู่ที่วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย และต่อมา ได้อัญเชิญ
มาไว้ที่วัดพระยาไกร หรือวัดโชติการาม ต่อมาวัดโชติการาม
กลายเป็นวัดร้าง บริษัทอีสต์เอเชียติกได้ขอเช่าที่วัดเป็น
โรงเลื่อยจักร จึงได้อัญเชิญพระสุโขทัยไตรมิตรมาประดิษ-
ฐานที่วัดไตรมิตรวิทยาราม แต่ขณะนั้นวัดไตรมิตรวิทยาราม
ชำรุดทรุดโทรมมากและกำลังบูรณปฏิสังขรณ์ ทางวัดจึงได้
อัญเชิญพระสุโขทัยไตรมิตรมาประดิษฐานที่ข้างพระเจดีย์
โดยปลูกเพิงสังกะสีกันแดดและฝนเท่านั้น หลังจากนั้นเป็น
เวลา ๒๐ ปี เมื่อพระอุโบสถและพระวิหารหลังใหม่สร้างเสร็จ
แล้ว จึงได้อัญเชิญพระสุโขทัยไตรมิตรไปประดิษฐานในพระ
วิหารใหม่ แต่ในระหว่างการเคลื่อนย้ายปูนที่หุ้มองค์พระ
กะเทาะออกจึงทำให้เห็นองค์พระข้างในเป็นทองคำ ทางวัด
จึงได้กะเทาะปูนออก นับเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามยิ่งองค์
หนึ่งของประเทศไทย

ท

ทรงธรรมวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดทรงธรรมเป็นวัดรามัญ สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ใน พ.ศ. ๒๓๕๗ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์
เป็นแม่กองสร้างเมืองที่ปากลัด เมืองสมุทรปราการต่อจาก
ที่ค้างไว้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช โดยตัดท้องที่แขวงกรุงเทพฯ และแขวงเมืองสมุทร
ปราการบางส่วนรวมกันเป็นเมืองใหม่ พระราชทานนามเมือง
ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์ และให้ย้ายครัวมอญเมืองปทุมธานี
จำนวน ๓๐๐ คน ไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ลักษณะของ
เมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นเมืองป้อมปราการฝั่งตะวันตกมี ๔
ป้อม และตะวันออกมี ๕ ป้อม และมีพิธีฝังอาคารพนัปกหลัก
เมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในการก่อสร้างเมืองครั้งนี้ สมเด็จพระ
บวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ทรงสร้างพระอารามขึ้นในเมือง
พระราชทานนามว่า วัดทรงธรรม

ทรงผนวช, พระที่นั่ง พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ปัจจุบันอยู่ที่วัด
เบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร

พระที่นั่งทรงผนวชเป็นพระที่นั่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ใน พ.ศ.
๒๔๑๖ เมื่อทรงพระผนวช เพื่อใช้เป็นที่ประทับร่วมกับพระ
อุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ เป็นหมู่กุฏิ ๔ หลัง หลัง

ละ ๕ ห้อง ผนังข้างในเขียนเรื่องพระราชพงศาวดารรัชกาล
ที่ ๕ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๒ โปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระที่นั่ง
ทรงผนวช แล้วนำมาสร้างใหม่ที่วัดเบญจมบพิตรดุสิต
วนาราม เป็นกุฏิเจ้าอาวาส โดยโปรดเกล้าฯ ให้รักษาสภาพ
และศิลปะไว้ตามเดิม

ทรงวาด, ถนน ถนนในเขตพระนครและเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ถนนทรงวาดเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น นับเป็นถนนสาย
สำคัญในอดีต ซึ่งมีการคมนาคมขนส่งทางเรือเป็นสำคัญ
ถนนทรงวาดจึงมีถนนชอยตรงสู่ท่าเรือ ซึ่งเป็นท่าเรือรถไฟ
เดินทางไปมาระหว่างจังหวัดชลบุรี บ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์-
ธานี และพระนคร และเป็นที่ยอดเรือใบบรรทุกสิ่งของขึ้น
ล่องระหว่างหัวเมืองชายทะเลกับพระนคร ย่านถนนทรง
วาดจึงเป็นย่านการค้าสำคัญในสมัยที่การขนส่งสินค้าทาง
เรือมีความสำคัญ ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการขยายถนนทรงวาดให้กว้าง
ขวางขึ้น

ทรงสวัสดิ์, ถนน ถนนเริ่มจากถนนเจริญกรุงถึงถนนทรงวาด เขตสัม-
พันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ถนนทรงสวัสดิ์เป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อเกิดเพลิงไหม้
สำเพ็งใน พ.ศ. ๒๔๔๙ เป็นถนนที่ตัดตรงไปออกสะพาน
ข้ามคลองวัดปทุมคงคา แล้วแยกเข้าที่วัดสัมพันธวงศ์ออก

ถนนเยาวราชซึ่งถนนที่แยกนี้เป็นตอนหนึ่งของถนนทรงวาด คือต่อจากถนนเจริญกรุงบรรจบถนนปทุมคงคา ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๕ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กระทรวงมหาดไทยได้ขอพระราชทานนามถนนสายนี้ใหม่ ซึ่งกรมพระอาลักษณ์ได้คิดชื่อถวายว่า ถนนทรงสวัสดิ์ให้ใกล้เคียงชื่อเดิมคือ ถนนทรงวาด เพื่อจะได้จำง่าย

ทวิวัฒนา, ถนน ถนนจากถนนศาลาธรรมสพน์-ถนนเพชรเกษม ในเขตทวิวัฒนา และเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ถนนทวิวัฒนาเดิมชื่อ ถนนเลียบบคลองทวิวัฒนา เป็นถนนที่ผ่านพื้นที่ ๒ เขต คือ เริ่มต้นจากถนนศาลาธรรมสพน์ เขตทวิวัฒนา บรรจบถนนเพชรเกษม เขตหนองแขม เดิมเป็นคันทางริมคลองทวิวัฒนาซึ่งใช้เป็นเส้นทางในการดูแลบำรุงรักษาคลองทวิวัฒนาของกรมชลประทาน ประชาชนได้ใช้เป็นเส้นทางสัญจร ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มอบให้กรุงเทพมหานคร และได้สร้างเป็นถนนคอนกรีต ทางราชการและประชาชนเรียกว่าถนนเลียบบคลองทวิวัฒนา ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๕ เขตทวิวัฒนาได้เสนอกรุงเทพมหานคร ขอเปลี่ยนชื่อถนนเลียบบคลองทวิวัฒนาเป็นถนนทวิวัฒนา ส่วนถนนทวิวัฒนาเสนอเปลี่ยนชื่อเป็นถนนทวิวัฒนา-พุทธมณฑลสาย ๒ ซึ่งที่ประชุมคณะกรรมการกลางตั้งชื่อถนน ตรอก ซอย วงเวียน ทางแยก คลอง สะพาน สวนสาธารณะและสถานที่ต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร เสนอว่ายังมีถนนสุขาภิบาลบางเข็อกหนึ่งต่อออกไปจากถนนพุทธมณฑลสาย ๒ ตามแนวนี้ถึงถนนกาญจนาภิเษก จึงควร

พิจารณาเปลี่ยนชื่อให้เป็นถนนทวีวัฒนา-กาญจนภิเษก ซึ่งเขตทวีวัฒนาได้พิจารณาแล้วจึงเสนอเปลี่ยนชื่อถนนเลียบคลองทวีวัฒนาเป็นถนนทวีวัฒนา และถนนทวีวัฒนาและถนนสุขาภิบาลบางเข็อกหนังสือเป็นถนนทวีวัฒนา-กาญจนภิเษก ซึ่งกรุงเทพมหานครได้อนุมัติให้เปลี่ยนชื่อดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

ทวีวัฒนา-กาญจนภิเษก, ถนน ถนนเลียบคลองทวีวัฒนาถึง ถนนกาญจนภิเษก แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร

ถนนทวีวัฒนา-กาญจนภิเษกเดิมชื่อ ถนนทวีวัฒนา เดิมเป็นทางเดินจากถนนพุทธมณฑลสาย ๒ ถึงโรงเรียนคลองทวีวัฒนาต่อเนื่องถึงถนนเลียบคลองทวีวัฒนา ต่อมาประชาชนในบริเวณนั้นได้ร่วมกันพัฒนา และอุทิศที่ดินเป็นทางสาธารณะซึ่งกรุงเทพมหานครได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางใช้เป็นเส้นทางสัญจรเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕ ทางราชการและประชาชนเรียกถนนสายนี้ว่าถนนทวีวัฒนา

ต่อมา เขตทวีวัฒนาได้เสนอให้เปลี่ยนชื่อถนนทวีวัฒนา เดิม เป็นถนนทวีวัฒนา-พุทธมณฑลสาย ๒ เพื่อให้ถนนเลียบคลองทวีวัฒนาใช้ชื่อว่าถนนทวีวัฒนาแทน แต่เนื่องจาก กรุงเทพมหานครเสนอว่ายังมีถนนสุขาภิบาลบางเข็อกหนังสือต่อออกไปจากถนนพุทธมณฑลสาย ๒ ตามแนวนี้ถึงถนนกาญจนภิเษก จึงพิจารณาเปลี่ยนชื่อถนนดังกล่าวเป็นถนนทวีวัฒนา-กาญจนภิเษก และกรุงเทพมหานครได้อนุมัติให้เปลี่ยนชื่อถนนทวีวัฒนา และถนนสุขาภิบาลบางเข็อกหนังสือ

เป็นถนนทิววัฒนา-กาญจนาภิเษก เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๔๖

ทองธรรมชาติวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่
ที่เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

วัดทองธรรมชาติวรวิหารเป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏว่า
สร้างเมื่อใดและใครเป็นผู้สร้าง เรียกกันว่า วัดทองบน เนื่อง
จากมีวัดทองตั้งอยู่ใกล้กัน ๒ วัด วัดทองบนอยู่เหนือน้ำ จึง
เรียกว่าวัดทองบน ส่วนวัดที่อยู่ท้ายน้ำ เรียกว่า วัดทองล่าง
ซึ่งปัจจุบันคือวัดทองนพคุณ และสันนิษฐานว่าวัดทองบน
อาจสร้างในสมัยอยุธยา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ประมาณ พ.ศ. ๒๓๓๐ พระ
องค์เจ้าหญิงกุ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี
ต้นราชสกุลนรินทรกุล) ซึ่งคนทั้งหลายขนพระนามว่า เจ้า
ครอกวัดโพธิ์ เพราะประทับที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลา-
ราม เป็นพระชนิษฐาในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช พร้อมด้วยกรมหมื่นนรินทรพิทักษ์ พระ
ภักดา ทรงมีพระศรัทธาบูรณปฏิสังขรณ์และสร้างพระ
อุโบสถ วิหาร และเสนาสนะวัดทองบนขึ้นใหม่ แต่การ
บูรณปฏิสังขรณ์ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ จนถึงรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า
น้อยยาเธอ กรมขุนเดชอดิศร (ต่อมาได้เลื่อนพระอิสริยยศ
เป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร) เป็น
แม่กองสร้างวัดที่ค้างอยู่จนเสร็จสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รั่วัดทอง

บนเป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามว่า “วัดทอง
ธรรมาศรัทธาปฏิสังขรณ์”

ทองนพคุณ, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ที่เขตคลอง
สาน กรุงเทพมหานคร

วัดทองนพคุณเรียกกันทั่วไปว่า วัดทองล่าง คู่กับวัด
ทองบน คือวัดทองธรรมาศรัทธา เป็นวัดโบราณ สันนิษฐานว่า
สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ทราบความเป็นมาของวัดแต่
เพียงว่า พระยาไชยภูมิราชเศรษฐี (ทองจีน) เป็นผู้ปฏิสังขรณ์
วัดทองล่างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
แล้วได้น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง สิ่งก่อสร้าง
ในวัดนี้เป็นแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ ๓ คือเป็นแบบจีน
ทักษิณราชนิเวศน์, พระตำหนัก ตั้งอยู่ที่เชิงเขาตันหยง อำเภอเมือง
นราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์เป็นพระตำหนักที่ประ-
ทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในระหว่างที่
เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับเพื่อเยี่ยม
เยียนราษฎรทางภาคใต้ของประเทศ นับเป็นพระตำหนัก
แห่งที่ ๒ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในต่างจังหวัดต่อจากพระตำหนัก
ภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ ราษฎรเจ้าของที่ดินส่วน
ใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินโดยไม่
ยอมขายเป็นจำนวน ๘๘ แปลง รวมเนื้อที่ ๒๑๒ ไร่ ๒ งาน
๒๘ ตารางวา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ

พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อสร้างมัสยิดใกล้เขตพระราชฐาน และทรงชดเชยการซื้อที่ดินแปลงใหม่ พร้อมทั้งพระราชทานเงินค่าย้ายบ้านเรือนตามสมควร การก่อสร้างพระตำหนักเริ่มใน พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยมีหม่อมหลวงสันธยา อิศรเสนาเป็นสถาปนิกออกแบบ เป็นแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น คือเป็นอาคารทรงปั้นหยาสมัยใหม่

ทักษิณสิงขร, ประตู ประตูชั้นในพระบรมมหาราชวัง สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่เขื่อนเพชรหน้าพระอภิเนาว์นิเวศน์ เป็นประตูดัดต่อระหว่างฝ่ายหน้ากับฝ่ายใน

ทักษิณภิมุข, พระที่นั่ง พระที่นั่งในพระราชวังบวรสถานมงคล ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร พระที่นั่งทักษิณภิมุขเป็นพระที่นั่งขวางด้านหน้าของพระที่นั่งวสันตพิมาน ซึ่งเป็นพระวิมานที่ประทับในฤดูฝนของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ลักษณะเป็นพระที่นั่งชั้นเดียวไปต่อด้านข้างกับพระที่นั่งพิมุขมณฑียรทางด้านทิศใต้ และมีมุขกระสันออกไปเชื่อมกับพระวิมานหลังใต้ทางทิศตะวันตก

ทับแก้ว, พระตำหนัก พระตำหนักในพระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

พระตำหนักทับแก้ว เป็นตำหนักตึกสองชั้นขนาดเล็ก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น และใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการเสือป่ากองเสนาน้อยราบ

เบารักษาพระองค์ ระหว่างที่มีการล้อมรบเสื่อป่า ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กระทรวงมหาดไทย ได้ขอใช้เป็นที่พักพลัดจังหวัด ซึ่งได้ใช้มาจนปัจจุบัน และเมื่อมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ขยายวิทยาเขตมายังพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ได้สร้างอาคารหลังแรกของวิทยาลัย ขึ้นใกล้ ๆ พระตำหนักทับแก้ว วิทยาลัยแห่งแรกของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จึงได้ชื่อ ว่าวิทยาลัยทับแก้วด้วย

ทับขวัญ, พระตำหนัก พระตำหนักในพระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

พระตำหนักทับขวัญเป็นตำหนักที่สร้างขึ้นเป็นเรือนไทย สร้างขึ้นคู่กับพระตำหนักทับแก้ว ซึ่งเป็นตึกแบบตะวันตกประกอบด้วยกลุ่มเรือน ๘ หลัง ผู้ออกแบบคือพระยาวิสุกรรมศิลปประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) นับเป็นกลุ่มเรือนไทยที่งดงามและสมบูรณ์แบบ และได้มีพิธีเฉลิมพระตำหนักทับขวัญเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระตำหนักทับขวัญใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการเสื่อป่ากองเสนา น้อยราชนครรักษาพระองค์ในระหว่างที่มีการล้อมรบเสื่อป่า ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงมหาดไทยใช้พระตำหนักทับขวัญเป็นที่พักเกษตรมณฑล ในรัชกาลปัจจุบันได้มีการบูรณะพระตำหนักทับขวัญ โดยจัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ของจังหวัดนครปฐม ได้มีการบูรณะพระตำหนักโดยริ้วของเก่าออกทั้ง

หลังแล้วสร้างใหม่ให้เหมือนเดิมแต่มุ่งหลังคาด้วยกระเบื้อง
แทนจาก และปูอิฐบริเวณใต้ถุน และได้มีจัดแสดงห้องพระ
บรรทม ห้องแสดงพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระตำหนัก
ทับขวัญได้รับเลือกให้ได้รับรางวัลดีเด่นด้านอนุรักษ์สถา-
ปัตยกรรมไทยประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จากสมาคมสถาปนิก
สยามในพระบรมราชูปถัมภ์

ทัศนนิกร, ป้อม ป้อมบนกำแพงพระบรมมหาราชวัง สร้างในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมมีพระราช-
ดำริสร้างเป็นพระที่นั่งบนกำแพงพระบรมมหาราชวังใต้
ป้อมอินทรีงสรค์ พระราชทานนามว่า พระที่นั่งทัศนนิกร
แต่ก่อสร้างได้เพียงฐานขององค์พระที่นั่ง จึงโปรดเกล้าฯ
ให้เปลี่ยนจากพระที่นั่งเป็นป้อมแทน และให้นำนามพระ
ที่นั่งมาเป็นชื่อป้อม

ท่าช้างวังหน้า ท่าเรือตั้งที่ปากคลองคูเมืองเดิม ด้านเหนือปลายถนน
พระอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ท่าช้างวังหน้าเดิมเป็นท่าเรือหลวง และเป็นท่าเรือ
โดยสารข้ามฟากไปสถานีรถไฟบางกอกน้อย ไปในคลอง
บางกอกน้อยและที่อื่น ๆ บริเวณที่เรียกว่า ท่าช้างวังหน้า
เดิมอยู่ตรงประตูท้ายพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า
หรือท้ายวัดบวรสถานสุทธาวาส หรือวัดพระแก้ววังหน้า
เหนือพระฉนวนน้ำประจำท่าเล็กน้อย มีโรงช้างอยู่ริมท่าโรง
หนึ่งใช้เป็นสำหรับนำช้างที่เลี้ยงในวังหน้าลงอาบน้ำใน
แม่น้ำเจ้าพระยาเรียกว่าท่าช้างวังหน้าหรือท่าวัดพระแก้ววัง

หน้า ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้เรือข้าราชการมาจอดที่ท่าช้าง จึงโปรดให้รื้อกำแพงพระนครทางใต้ปากคลองคูเมืองเดิม สร้างเป็นประตูสำหรับให้ช้างลงอาบน้ำจึงเรียกท่าใหม่นี้ว่า ท่าช้าง ส่วนท่าช้างเดิมเปลี่ยนเรียกว่า “ท่าขุนนางวังหน้า” ปัจจุบันท่าช้างวังหน้าไม่ปรากฏร่องรอยเดิมคงเหลือแต่เพียงชื่อเท่านั้น

ท่าช้างวังหลวง ทำเรือตั้งอยู่สุดถนนหน้าพระลาน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ท่าช้างวังหลวง หรือเรียกว่า ท่าพระในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นบริเวณประตูเมืองที่นำช้างซึ่งเลี้ยงไว้ในพระบรมมหาราชวัง หรือพระราชวังหลวง ลงอาบน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเรียกกันว่า ท่าช้างวังหลวง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๕๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศรีศากยมุนีจากสุโขทัยมาทางแพเพื่อมาประดิษฐานที่วัดสุทัศน์เทพวราราม และพักแพที่ท่าช้างวังหลวงเพื่อประกอบพระราชพิธีสมโภชเป็นเวลา ๓ วัน แต่พระพุทธรูปไม่สามารถผ่านประตูเมืองบริเวณนี้ได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อประตูและกำแพงบางส่วนออก แล้วสร้างประตูใหม่พระราชทานนามว่า ประตูท่าพระ แต่ประชาชนยังคงนิยมเรียกกันว่า ท่าช้าง และท่าช้างวังหลวง ปัจจุบันเป็นท่าเรือข้ามฟากซึ่งเอกชนได้เช่าจากกรุงเทพมหานครมาดำเนินการ ส่วนท่าพระปัจจุบันใช้เรียกท่าเรือฝั่งตรงข้ามกับท่าช้างวังหลวง และยังเป็นชื่อ

วังที่ตั้งบริเวณท่าช้างวังหลวงซึ่งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ คือวังท่าพระ ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศิลปากร

ทำดินแดง, ถนน ถนนตั้งแต่ช่วงกลางถนนลาดหญ้าไปถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

ถนนทำดินแดงสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๔ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตั้งชื่อถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ถนนทำดินแดงเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๙ คราวพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระบรมราชาเจ้ามหาสุรสิงหนาททรงตีกองทัพพม่าแตกไปจากแขวงเมืองไทรโยคในเขตจังหวัดกาญจนบุรีปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า ถนนทำดินแดง ตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเสนอ

ทำเตียน ท่าเรือตั้งอยู่สุดถนนท้ายวัง แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ทำเตียนมีประวัติความเป็นมาคือ ปรากฏในหลักฐานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องตำหนักแพว่า ที่ดินบริเวณทำเตียนเคยเป็นที่ตั้งของโรงเรือรบขนาดใหญ่ และทรงห้ามมิให้ราษฎรปลูกสร้างบ้านเรือนเพื่อป้องกันอัคคีภัย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้รื้อโรง

เรือนไปปลูกใหม่ที่เมืองนนทบุรี แล้วใช้พื้นที่สร้างวังพระราชทานพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นสุรินทรรักษ์ และพระประยูรญาติได้ประทับต่อมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในตำนานวังเก่า พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาต่อราชานุภาพระบุว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังทำเตียนพระราชทานพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณูรักษ์ จนกระทั่งในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานวังทำเตียนให้พระเจ้าบรมวงศ์ กรมหมื่นสุรินทรรักษ์ อย่างไรก็ตาม ต่อมาเพลิงไหม้วังทำเตียนทั้งหมดจนไปถึงท่าวัดโพธิ์จนพื้นที่บริเวณนี้เตียนโล่ง จึงอาจเป็นที่มาของคำว่าทำเตียน

ทำพระ, วัง วังริมถนนหน้าพระลาน กรุงเทพมหานคร

วังทำพระเป็นวังที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของเจ้านายซึ่งเจริญพระชันษาแล้ว โดยสร้างใกล้ประตูท่าพระ และพระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากษัตริณูชิต (เจ้าฟ้าเหม็น) พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระราชชายาฉิมใหญ่ พระเจ้าลูกเธอในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระราชทานให้เป็นที่ประทับของพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งต่อมาได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระบาท

สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้พระราชทานวังทำพระ
ให้เป็นที่พักของพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าลักขณานุคุณ
และพระองค์เจ้าชุมสาย ซึ่งต่อมาทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่น
ราชสีหวิกรม และเลื่อนเป็นกรมขุน ทรงกำกับกรมช่างศิลา
และกรมช่างสิบหมู่ กรมขุนราชสีหวิกรมทรงเป็นต้นราชสกุล
ชุมสาย พระองค์ได้เสด็จประทับที่วังทำพระจนสิ้นพระชนม์ใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ
ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรา-
นุกติวังศ์ประทับที่วังทำพระ ก่อนที่จะเสด็จไปประทับที่วัง
ใหม่ คือ ตำหนักปลายเนิน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ปัจจุบันวังทำพระเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศิลปากร
มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ พระตำหนักใหญ่เป็นที่ตั้งของคณะ
มัณฑนศิลป์ ส่วนท้องพระโรง เป็นที่ตั้งของหอศิลป์ มหา
วิทยาลัยศิลปากร

ทำพระจันทร์ ทำเรือที่สุุดถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ทำพระจันทร์เป็นทำเรือข้ามฟากตั้งอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บริเวณที่ตั้งของทำเรือนี้เคยเป็นที่ตั้ง
ของป้อมพระจันทร์ ซึ่งเป็นป้อมหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็น
ป้อมตามแนวกำแพงพระนครด้านตะวันตก ต่อมาในรัช-
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้
ใช้บริเวณพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นท้องสนามหลวง
ถนนหน้าพระธาตุ ป้อมต่าง ๆ รอบกำแพงพระราชวัง

บวรสถานมงคลหรือรถลงหมตรวมทั้งป้อมพระจันทร์ด้วย
ถนนที่ตัดตรงสู่บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งของป้อมพระจันทร์จึง
มีชื่อว่า ถนนพระจันทร์ และทำน้ำในบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้ง
ของป้อมพระจันทร์จึงเรียกว่า ทำพระจันทร์มาจนปัจจุบัน
และใช้เป็นท่าเรือโดยสารโดยมีบริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนิน
กิจการเดินเรือข้ามฟากโดยประมุขจากกรุงเทพมหานคร
ทำราชวรดิฐ ทำน้ำตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านหน้าพระที่นั่ง
ราชกิจวินิจฉัย ถนนมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง เขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

ทำราชวรดิฐเป็นท่าเทียบเรือพระที่นั่ง ตั้งอยู่ทางด้าน
ตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง เดิมเป็นที่ตั้งของพระ
ตำหนักน้ำซึ่งสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ-
หล้านภาลัย เป็นตำหนักปีกเสาลงในน้ำ ทอดคานเหมือน
เรือฉนแพ มีหลังคามุงกระเบื้อง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รื้อตำหนักของเดิมเสีย
แล้วลงเขื่อนถมที่ขึ้นเสมอฟื้นดิน และสร้างพระที่นั่งชั้นหมู่
หนึ่งเป็นพลับพลาสูงตรงกลางองค์หนึ่ง พระราชทานนามว่า
พระที่นั่งชลัศคพิมานต่อพลับพลาสูงเข้าไปทางด้านตะวัน
ออก มีพระที่นั่งสูงเป็นที่ประทับองค์หนึ่ง พระราชทานนาม
ว่า พระที่นั่งทิพยสถานเทพสถิต พระที่นั่งข้างเหนือลดพื้น
ต่ำลงมาเป็นท้องพระโรงฝ่ายหน้าองค์หนึ่ง พระราชทานนาม
ว่า พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย มีพระที่นั่งข้างใต้เหมือนกันกับ
องค์ข้างเหนือเป็นที่พักฝ่ายใน พระราชทานนามว่าพระที่นั่ง
อนงค์ในสราญรมย์ ส่วนตรงหน้าพระที่นั่งชลัศคพิมานใต้

ทำเสด็จลงเรือ โปรตเกล้าฯ ให้ก่อเขื่อนทำสระเป็นที่สง
สระหนึ่งก่อกำแพงเป็นบริเวณข้างในทั้ง ๓ ด้านมีป้อมริม
น้ำปลายแนวกำแพงด้านเหนือ พระราชทานนามว่าป้อม
พรหมอำนวยการศิลป์ ป้อมข้างใต้ตรงชื่อ ป้อมอินทร์อำนวยการ
ศร และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกรวมกันทั้งบริเวณว่า ทำราช
วรดิฐ แปลว่า ทำอันประเสริฐของพระราชฯ ข้างเหนือขึ้นไป
ไปทำทำสำหรับเรือข้าราชการอีกทำหนึ่ง โปรตเกล้าฯ ให้
เรียกว่า ทำนิเวศน์วรดิฐ ซึ่งปัจจุบันเป็นท่าเรือรับส่งข้าราชการ
ทหารเรือและประชาชนทั่วไปข้ามฟากแม่น้ำเจ้า
พระยาจากฝั่งพระนครไปยังฝั่งธนบุรีขึ้นตรงท่าของกรมอู่
ทหารเรือ

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระที่นั่งในบริเวณทำราชวรดิฐชำรุดจึงโปรด
เกล้าฯ ให้ซ่อมรักษาพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยไว้ นอกนั้นให้
รื้อเสีย ปัจจุบันทำราชวรดิฐยังเป็นที่เสด็จประทับในการ
เสด็จโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค

ท่าโรงไม้ ท่าเรืออยู่ที่ซอยท่าโรงไม้ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

ท่าโรงไม้เป็นท่าเรือซึ่งบริเวณที่ดินแต่เดิมเป็นโรงไม้
หิน ภายหลังมีการสร้างเป็นท่าไม้แพขึ้น ต่อมาจึงมีการปรับ
ปรุงบูรณะเปลี่ยนใหม่เป็นท่าคอนกรีตเสริมเหล็ก เพื่อใช้เป็น
ท่ารับผู้โดยสารข้ามฟากไปยังวัดอรุณราชวราราม ปัจจุบัน
ท่าโรงไม้เป็นแหล่งค้าขายอาหารแห้ง

ท่าवासกรี ท่าเทียบเรือพระที่นั่ง ที่ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ทำवासูกรีเป็นท่าเรือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวรวงศ์พิพัฒน์ (ม.ร.ว. เย็น อิศรเสนา ต่อมาคือเจ้าพระยาวรวงศ์พิพัฒน์) สร้างเป็นท่าหนักแพและสะพานทำน้ำที่ปลายถนนพระชนวนใต้วัดราชาธิราช เพื่อใช้เป็นท่าเทียบเรือพระที่นั่งของพระราชวังดุสิต พระราชทานนามว่าทำवासูกรี และเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานทำवासูกรี และประทับ ณ ท่าหนักแพทำवासูกรี เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๒ ปัจจุบันทำวาสูกรีเป็นท่าเทียบเรือพระที่นั่งในพระราชพิธีสำคัญ และมีโรงเก็บเรือพระราชพิธีส่วนหนึ่ง

ทำลายแรงปรปักษ์, ป้อม ป้อมริมคลองผดุงกรุงเกษม ตั้งอยู่มุมถนนหลานหลวง เชิงสะพานขาว กรุงเทพมหานคร ชื่อป้อมนี้ปรากฏในตำนานสถานที่และวัตถุต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง พระนิพนธ์สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า ชื่อป้อมทำลายแรงปรปักษ์ แต่ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ว่าชื่อป้อมทำลายปรปักษ์

ป้อมทำลายแรงปรปักษ์เป็นป้อมที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อขุดคลองผดุงกรุงเกษมเพื่อขยายเขตพระนครให้กว้างขวางขึ้น การขุดคลองผดุงกรุงเกษมแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๓๙๕ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการเรียงรายไปตามริมคลองรวม ๘ ป้อม คือ ป้อมป้องกันจามิตร ปิดบังจันฉีก เข้มหาญ ผลาญไฟรีราบ ปราบศัตรูพ่าย ทำลายแรงปรปักษ์ หักกำลังศัตรู และป้อมพระนครรักษา ต่อมาได้มีการรื้อ

ป้อมลงไป ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาว่า เมื่อเรือป้อมทำลายแรงปรักษ์ลงแล้วจะนำชื่อป้อมไปใช้กับชื่อถนนหรือสะพานก็ไม่เหมาะสม ไม่เหมือนกับป้อมปราบศัตรูพ่ายที่โปรดเกล้าฯ ให้เรือแล่นนำชื่อป้อมไปเป็นชื่อสะพานร้อยปีแทน

**เทพदनัยนันทยากร, พระที่นั่ง พระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
ในพระบรมมหาราชวัง**

พระที่นั่งเทพदनัยนันทยากรเป็นพระที่นั่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นชั้นบนเป็นที่ประทับของพระราชโอรสและพระราชธิดา ส่วนชั้นล่างใช้เป็นที่บรรทมของเจ้านายชั้นหม่อมเจ้า

เทพธิดารามวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนมหาไชย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วัดเทพธิดารามเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลาสพระราชธิดาซึ่งประสูติจากเจ้าจอมมารดาบาง ประสูติเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๔ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลาสเป็นพระราชธิดาที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานมาก เพราะทรงรับราชการใกล้ชิดพระองค์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๘๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๘

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ

ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้า ลดาวัลย์ ต้นราชสกุลลดาวัลย์) พระราชโอรส ทรงเป็นแม่ ก่องในการสร้างวัดที่ตำบลสวนหลวงพระยาไกร เมื่อสร้าง สำเร็จใน พ.ศ. ๒๓๘๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ ราชทานนามว่า “วัดเทพธิดาราม” เพราะพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพได้ทรงบริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ ในการก่อสร้างวัดด้วย

เทพศิรินทราวาสราชวรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราช- วรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วัดเทพศิรินทราวาสเป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกายซึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ สร้างขึ้นเพื่ออุทิศเป็นพระราชกุศลถวายสมเด็จพระบรม- ราชชนนี คือ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระนาม เต็ม หม่อมเจ้าหญิงรำเพย พระราชธิดาในสมเด็จพระ บรมราชมาตามหัยิกาเธอ กรมหมื่นมัตยาพิทักษ์ และพระ ชนีน้อย ได้รับการสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ารำเพยภมรา- ภิรมย์ ในรัชกาลที่ ๔ สวรรคตในรัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์ เป็นแม่ก่องอำนวยการก่อสร้าง สันนิษฐานว่า วัดนี้เริ่มก่อสร้างราว พ.ศ. ๒๔๑๙ ใน พ.ศ. ๒๔๒๑ พระราชทานนามวัดว่า “วัดเทพศิรินทราวาส” และ พระราชทานพระนิรันตราย พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๔ สำหรับพระอารามฝ่ายธรรมยุติกนิกายให้แก่วัดด้วย

ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างฉาปนสถานหลวงหรือสุสาน
หลวงขึ้นที่วัดเทพศิรินทราวาส มีพระราชดำริจะให้สุสาน
หลวงแห่งนี้เป็นที่ปลงพระศพของพระราชวงศ์ที่มีได้ออก
เมรุที่ท้องสนามหลวงและเป็นที่พักศพชนได้ทุกชั้นบรรดาศักดิ์ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาอิศริยาภรณ์ เป็นที่ตั้งพระศพ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอิศริยาภรณ์ พระราชโอรสที่ประสูติจากเจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เกสร ซึ่งสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ขณะพระชันษา ๕ ปี พลับพลาขึ้นสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ นับว่าพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอิศริยาภรณ์เป็นเจ้านายพระองค์แรกที่พระราชทานเพลิง ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รื้อของเดิมแล้วสร้างใหม่เป็นแบบไทยพลับพลาที่เห็นในปัจจุบันได้ย้ายถอนออกจากที่เดิมในรัชกาลปัจจุบัน

เทพสถานพิลาศ, พระที่นั่ง พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ในหมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

พระที่นั่งเทพสถานพิลาศ เป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เป็นพระปรักซ์ขวาของพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นอาคารแบบไทยก่ออิฐถือปูน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อพระปรักซ์ขวาเป็น พระที่นั่งเทพสถานพิลาศ

เทพอาสน์พิไล, พระที่นั่ง พระที่นั่งในหมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ใน

พระบรมมหาราชวัง

พระที่นั่งเทพอาสน์พิไล เป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นพระปรีศรัยของพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานเป็นอาคารแบบไทยก่ออิฐถือปูน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อพระปรีศรัยเป็นพระที่นั่งเทพอาสน์พิไล

เทวกรรมรังรักษ์, สะพาน สะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษมที่ถนนนครสวรรค์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

สะพานเทวกรรมรังรักษ์เป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาธิการสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เมื่อสร้างเสร็จทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า สะพานเทวกรรมรังรักษ์ สะพานนี้เป็นสะพาน ๑ ใน ๕ สะพานที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งชื่อที่แปลว่าเทพเป็นผู้สร้าง คือ สะพานเทเวศรณฤมิตร สะพานวิศุกรรมนฤมาน (ในพระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๕ เขียนว่า วิศุกรรมนิรมาน) สะพานมัฆวานรังสรรค์ สะพานเทวกรรมรังรักษ์ และสะพานจตุภักตร์รังสฤษดิ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดสะพานพร้อมกับสะพานอื่น ๆ คือสะพานเฉลิมวัง ๔๗ สะพานอวาศวิจิตร สะพานนริศดำรัส และสะพานโสมนัสนาครา เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓

เทวราชกุญชรวิหาร, วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วัดเทวราชกุญชร เดิมชื่อวัด สมอแครง คู่กับวัดสมอ
ราย (วัดราชาธิวาส) ไม่ปรากฏหลักฐานปีที่สร้างและผู้สร้าง
ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท
ทรงปฏิสังขรณ์วัดสมอแครงและสถาปนาใหม่ทั้งพระอาราม
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ (พระองค์เจ้ากุญชร
ต้นราชสกุลกุญชร) พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาศิลา ทรงปฏิสังขรณ์
วัดสมอแครงแล้วน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ พระราชทานนามว่า “วัดเทวราชกุญชร” เนื่องจากผู้ที่
บูรณปฏิสังขรณ์เป็นผู้อยู่ในราชสกุลกุญชร

เทวราชดำรงศร, ประตู่ ประตู่ชั้นในพระบรมมหาราชวัง สร้างในรัช-
สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่เขื่อน
เพชรหน้าพระอภิเนาว์นิเวศน์ เป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน
และเป็นประตูติดต่อระหว่างฝ่ายหน้ากับฝ่ายใน

เทวะเวสม์, วัง วังตั้งอยู่ที่ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร

วังเทวะเวสม์ เป็นวังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
ตำบลบางขุนพรหม พระราชทานให้เป็นที่ประทับของ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ
พระนามเดิมพระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระราชโอรสใน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระ
ปิยมมาดีศรีพัชรินทรมาตา และทรงเป็นต้นราชสกุลเทวกุล

ทรงเป็นเสนาบดีว่าการต่างประเทศในรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ โดยเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามวังนี้ว่า วังเทเวศร์ สมเด็จพระยาเทเวศร์วิจารณ์ได้ประทับที่วังนี้ จนสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๔๖๖

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ทางราชการได้ซื้อวังเทเวศร์เป็นที่ทำการของกระทรวงสาธารณสุขจนถึง พ.ศ. ๒๕๓๗ และใน พ.ศ. ๒๕๒๙ ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ทำความตกลงกับกระทรวงสาธารณสุขโดยจ่ายค่าก่อสร้างที่ทำการใหม่ให้กระทรวงสาธารณสุขที่จังหวัดนนทบุรี เพื่อแลกกับวังเทเวศร์ จากนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับปรุงวังเทเวศร์ เพื่อเป็นสำนักงานใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย โดยอนุรักษ์คุณค่าทางสถาปัตยกรรมเพื่อใช้ประโยชน์ในงานของธนาคาร และเป็นแหล่งเรียนรู้ของสาธารณชนด้วย

เทวาพิทักษ์, ประตู่ ประตู่ชั้นนอกพระบรมมหาราชวังด้านทิศตะวันออก อยู่ทางด้านเหนือของพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ โดยมีป้อมขยันยิงยุทธอยู่ระหว่างพระที่นั่งและประตู่เทวาพิทักษ์ สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สันนิษฐานว่าเป็นประตู่ทางเสด็จพระราชดำเนินสู่สวนขวา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ทำเป็นประตู่ ๒ ชั้น เมื่อสร้างพระอภิเนาว์นิเวศน์ในบริเวณสวนขวาหรือสวนควาลัยในปัจจุบัน

เทวาภิรมย์, ประตู่ ประตู่พระบรมมหาราชวังชั้นใน ตั้งอยู่ตรงกับท่าราชวรดิฐและตรงกับประตู่ศรีสุนทรทวารซึ่งเป็นประตู่ชั้นใน

สันนิษฐานว่าประตูเทวภิรมย์เป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน
ไปยังตำราชวรดิฐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ชื่อประตูเทวภิรมย์เดิมเป็นชื่อ
ประตูด้านทิศใต้ตามแนวกำแพงพระบรมมหาราชวัง ใช้เป็น
ทางออกจากพระราชฐานชั้นใน

เทวียุรยาตร, ถนน ถนนจากคลองบางลำพูถึงคลองผดุงกรุงเกษม เขต
พระนคร กรุงเทพมหานคร

ถนนเทวียุรยาตรเป็นถนนที่พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น
ใน พ.ศ. ๒๔๔๒ โดยเริ่มตั้งแต่ถนนบำรุงเมืองระหว่างสี่กั๊ก
กับตลาดเสาชิงช้า ตรงไปข้ามคลองบางลำพู ผ่านตำบล
บ้านพานถม ตัดไปออกตำบลบางขุนพรหมริมวัดมกุฏ-
กษัตริยาราม ข้ามคลองผดุงกรุงเกษมบรรจบกับถนนดวงดาว
(ถนนนครราชสีมา) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช-
ทานนามว่า “ถนนเทวียุรยาตร” และให้พระยาเทเวศรวงศ์
วิวัฒน์เป็นแม่กองในการก่อสร้างถนนเทวียุรยาตร

เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมี
พระราชดำริที่จะให้สร้างถนนราชดำเนินที่ตำบลบ้านพานถม
ต่อมาทรงเลื่อนถนนราชดำเนินไปสร้างที่ตำบลบ้านหล่อ
แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนเทวียุรยาตรขึ้นแทน โดย
โปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ระหว่างท้องที่หลังเทวสถานหรือข้างใน
ถนนบำรุงเมือง และมีพระราชดำริว่า ท้องที่ระหว่างถนน
บ้านตะนาวกับถนนดินสอที่ได้สร้างใหม่นั้น เป็นถนนที่ยังมี
สิ่งโสโครกอยู่มาก และอยู่กลางพระนคร สมควรจะต้องจัด

ห้องที่ตำบลนี้ให้สะอาดเรียบร้อยเป็นตำบลอื่น ๆ ในพระนคร
จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนเทวียุรยาตรขึ้น โดยชื่อของถนน
ทรงตั้งล้อกับชื่อ “ถนนราชดำเนิน” ถนนเทวียุรยาตร ปัจจุบัน
คือถนนประชาธิปไตย

เทวীরัญชาติ, วัด วัดราชฎ์ มหานิกาย ตั้งอยู่ที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร

วัดเทวীরัญชาติเริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓ โดยจาง
วางฟ่วงได้ยกที่บ้านให้ตั้งวัด ในระยะแรกวัดนี้จึงมีลักษณะ
กึ่งบ้านกึ่งวัด ไม่มีโบสถ์วิหาร ต้องอาศัยโบสถ์วัดศิลาภิราม
หรือวัดจางวางดิษฐ์ ในการประกอบสังฆกรรม คนทั่วไป
เรียกว่า วัดจางวางฟ่วง ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาพลเทพได้สร้างโบสถ์
ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๒ และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า วัด
เทวীরัญชาติ เนื่องจากจางวางฟ่วงผู้สร้างวัดเป็นราชินิกุลใน
รัชกาลที่ ๓

เทเวศร์, วัด วัดที่บริเวณปากคลองผดุงกรุงเกษม กรุงเทพมหานคร

วัดเทเวศร์เป็นวัดที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรม-
วงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ พระนามเดิมพระองค์เจ้า
กิตติยากรวรลักษณ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าจอมมารดาอ่อน และทรง
เป็นต้นราชสกุลกิตติยากร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระราชทานพระราชโอรส
ณ บริเวณป้อมหักกำลังตัสกร และพื้นที่สวนบริเวณริม

แม่น้ำเจ้าพระยา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ได้ประทับที่วังเทเวศร์นี้จนสิ้นพระชนม์ จนกระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองพระยาอนิรุทธเทวาได้ซื้อวังบาง ส่วนบริเวณริมถนนกรุงเกษมตั้งแต่ตัวพระตำหนักจนถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา บางส่วนทายาทได้ขายให้แก่กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ และอีกส่วนหนึ่งยังคงใช้เป็นที่พักของ ทายาทในราชสกุลกิติยากร โดยมีพระตำหนักของพระวรวงศ์ เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถเป็นสถาปัตยกรรมที่งดงาม หันหน้าออกแม่น้ำเจ้าพระยาและเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระ นางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถขณะทรงพระเยาว์

เทเวศรณฤมิตร, สะพาน สะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษม ที่ถนนสามเสน แขวงวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สะพานเทเวศรณฤมิตรเป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้กรมโยธาธิการ สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นสะพานเหล็กหล่อ แล้วพระราชทานนามว่าสะพานเทเวศรณฤมิตร ต่อมาได้มีการปรับปรุงสะพานจนไม่เหลือรูปแบบเดิม แต่ยังคงรักษานามของ สะพานไว้ สะพานเทเวศรณฤมิตร เป็น ๑ ใน ๕ สะพานที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามซึ่งหมายถึงเทพเป็นผู้สร้างขึ้น คือ สะพานเทเวศรณฤมิตร สะพานวิศุกรรมนฤมาน (ในพระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๕ เขียนว่าวิศุกรรมนิรมาน) สะพานมัมหวานรังสรรค์ สะพานเทวกรรมรังรักษ์ และสะพาน จตุรภักตร์รังสฤษดิ์